

Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка

Факультет іноземної та слов'янської філології

Кафедра германської філології

***Підсумкова наукова конференція за
результатами науково-дослідницької
роботи студентів, магістрантів***

Матеріали звітної студентської наукової конференції

24-27 квітня 2018 року

Суми 2018

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. Перспективні напрямки сучасних лінгвістичних досліджень

Голодний Богуслав АНГЛОМОВНІ ПЕРЛОКУТИВНІ АКТИ КОМПЛІМЕНТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ.....8

Леміш Юлія СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАДОК МЕТАФОРИЧНОЇ МОДЕЛІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ОБРАЗІВ.....12

Марченко Тетяна ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ МАНПУЛЯЦІЇ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ.....15

Снас Катерина ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО «Я» ПЕРСОНАЖА (на матеріалі твору Д.Кіза «The Minds of Billy Milligan»).....20

Фелінас Тетяна ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «ЇЖА» У РОМАНІ ДЖ. ХАРРИС «ШОКОЛАД».....23

Фоміна Дар'я ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР» В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ.....27

Шихалієва Марина ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ВАРІАНТИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....30

Шпильчак Вікторія КОМПОЗИЦІЙНІ МОДЕЛІ ДИСКУРСУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ТВОРІВ.....34

СЕКЦІЯ 2. Актуальні питання сучасних лінгвістичних досліджень

Гонка Вікторія ДИСКУРС ЯК НАЙВИЩА СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ КОМУНІКАЦІЇ.....37

<i>Іваній Олена</i> ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	40
<i>Кулик Ніна</i> ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ	42
<i>Новікова Валерія</i> СТРУКТУРНО- СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ.....	44
<i>Павленко Інна</i> ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ В АНГЛОМОВНОМУ СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ	46
 СЕКЦІЯ 3. Лінгвопрагматичний та лінгвостилістичний аспекти вивчення англомовного дискурсу	
<i>Ватрал Юліана</i> МЕМУАРИ ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР.....	50
<i>Говорун Вікторія</i> СПЕЦИФІКА МІТІГАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	53
<i>Западня Євгенія</i> ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМАТИЧНИХ ЗВОРОТІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ “ SHOULDER”.....	56
<i>Кисельова Анастасія</i> ПРИЙОМИ МОВНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПОЛІТИЧНИХ ТОК-ШОУ	58
<i>Князева Єлизавета</i> ТИПИ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ.....	61
<i>Кутова Катерина</i> ЗАСОБИ ЕМОЦІЙНОСТІ ТА ЕКСПРЕСИВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ АДВОКАТСЬКОМУ ДИСКУРСІ.....	64
<i>Менделенко Дар’я</i> ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ХУДОЖНЬОГО ПОРТРЕТУ ПЕРСОНАЖА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖОАН ГАРРІС «ШОКОЛАД»).....	68

<i>Остапенко Александра</i> АКСІОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТЕКСТІВ КІНОРЕЦЕНЗІЙ.....	71
---	----

СЕКЦІЯ 4. Лінгвокогнітивний аналіз англomовного художнього дискурсу

<i>Кісельова Марина</i> ТЕОРІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СПОСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ БІНАРНИХ ДИХОТОМІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....	73
--	----

<i>Шокало Юлія</i> ПОНЯТТЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ГУМАНІТАРНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ.....	77
--	----

<i>Шоколенко Яна</i> ОБРАЗ ПРИНЦЕСИ ДІАНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЦІННОСТЕЙ БРИТАНСЬКОГО СОЦІУМУ.....	79
--	----

СЕКЦІЯ 5. Методика викладання іноземних мов: стан та перспективи вивчення

<i>Бохоня Тетяна</i> СИТУАЦІЇ З ПЕРСОНАЖАМИ АНГЛОМОВНИХ АВТОРСЬКИХ КАЗОК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО СТУПЕНЯ НАВЧАННЯ.....	83
--	----

<i>Василенко Єлизавета</i> СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТЧИНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ВИВЧАЮЧОГО ЧИТАННЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ.....	86
---	----

<i>Галат Поліна</i> МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «СИТУАЦІЯ УСПІХУ» НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ.....	89
---	----

Гацкевич Марина ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 3-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....93

Докашенко Яна ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 5-ГО КЛАСУ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНИХ ДИТЯЧИХ ВІРШІВ.....99

Коритнік Діана ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 6-ГО КЛАСУ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....102

Кучеренко Маргарита ЛІНГВОМЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ ЯК МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШОГО СТУПЕНЯ НАВЧАННЯ.....105

Маслій Дарія НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ДОМІНАНТА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....109

Мужило Тетяна ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАННІ В УЧНІВ 11-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....114

Повалій Тетяна ВІДБІР ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ.....118

Ромащенко Дар'я МЕТОДИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ ЗОРОВОЇ НАОЧНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ТЕХНІЦІ ПИСЬМА В УЧНІВ 3-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....122

Тарасенко Ганна МЕТОДИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ БУКВЕНИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ОРФОГРАФІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 4 КЛАСУ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....125

Чечулін Олександр ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З УРАХУВАННЯМ НАВЧАЛЬНИХ ТИПІВ УЧНІВ 7-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....129

Шарапова Марія ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КЕЙСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ.....133

Шевцова Ольга ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ.....136

СЕКЦІЯ 6. Актуальні питання сучасного перекладознавства

Вялкова Ірина ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ.....141

Козел Валентина СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙ ТА ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ.....144

Осьмук Анна КОНЦЕПТ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....147

Ряпалова Анастасія КРИТЕРІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ НА РІВНІ ТЕКСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ.....151

СЕКЦІЯ 7. Актуальні проблеми німецької лінгвістики

<i>Гриценко Анна</i> ДВІЙНИКИ-АНТАГОНІСТИ У РОМАНІ ЧАКА ПАЛАГНЮКА «БІЙЦІВСЬКИЙ КЛУБ».....	153
<i>Губіна Юлія</i> ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В РЕКЛАМІ.....	155
<i>Зуєнко Світлана</i> MERKMALE DER KONSTRUKTION DER ARGUMENTATION IM DEUTSCHSPRACHIGEN DISKURS DER GEGENWART.....	158
<i>Лук'янець Катерина</i> ПОЧУТТЯ РАДОСТІ ЯК БАЗОВА ПОЗИТИВНА ЕМОЦІЯ.....	161
<i>Мамедлі Гюнель</i> ИРОНИЯ КАК КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ КОНЦЕПТ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА).....	166
<i>Марченко Дар'я</i> НАЦІОНАЛЬНО-МОВНА КАРТИНА СВІТУ.....	169
<i>Чібісова Анастасія</i> ГРОТЕСК ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОМІЧНОГО У НІМЕЦЬКІЙ ПРОЗІ	171
<i>Яцина Аліна</i> ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ТА РИС ХАРАКТЕРУ ОСОБИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	174
<i>Ємець Анна</i> ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НАУКОВО-ФАНТАСТИЧНОМУ РОМАНІ.....	177

СЕКЦІЯ 1. Перспективні напрямки сучасних лінгвістичних досліджень

Богуслав Голодний

Науковий керівник – проф. Школярєнко В. І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка)

АНГЛОМОВНІ ПЕРЛОКУТИВНІ АКТИ КОМПЛІМЕНТАРНОГО СПРЯМУВАННЯ

В умовах розвитку сучасної лінгвістики та з утвердженням антропоцентричної парадигми дедалі більшого значення набувають дослідження різноманітних мовленнєвих актів. Одним з найяскравіших та важливих в лінгвістичному аспекті проявів мовленнєвої діяльності людини в ситуаціях спілкування вважається комплімент.

Незважаючи на те, що компліментарні висловлювання неодноразово ставали об'єктом вивчення в рамках лінгвістичних студій (Ф.С. Бацевич, Н.А. Бігунова, Д. Вандервекен, З.Ф. Галімова, І.М. Кобозєва, В.В. Леонтєв, В.Я. Міщенко, Е.В. Мурашкіна, Дж. Остін, Дж. Серль, Д. Холмс та ін.), дослідження саме перлокутивних актів таких висловлювань потребує подальшої наукової розробки. У зв'язку з цим лінгвістичний аналіз англомовних перлокутивних актів компліментарного спрямування визначає актуальність нашого дослідження.

Комплімент виступає важливою складовою класу таких мовленнєвих актів як експресиви, які характеризуються наявністю конкретної ілокутивної мети, що полягає у вираженні почуттів, психологічного стану мовця або ступені його відвертості [1, с. 173]. Важливу роль при дослідженні компліменту відіграють перлокутивні акти.

Перлокутивний акт компліменту спрямовано на зміну психологічного стану адресата, що має на меті викликати в нього позитивну емоційну реакцію, доставити йому задоволення. Виходячи з реакції адресата, перлокутивні акти

компліменту можуть бути успішними чи неуспішними. Успішність перлокутивного акту компліменту, обумовлюються такими аспектами ілокутивного акту компліменту: 1) об'єкт позитивної оцінки; 2) соціально-рольові статуси комунікантів; 3) характер взаємовідносин між комунікантами; 4) обставини, за яких здійснюється ілокутивний акт компліменту [2, с. 89]. Об'єктом позитивної оцінки може бути: 1) зовнішній вигляд людини в цілому або окремі елементи зовнішності (зачіска, колір обличчя, хода тощо), наприклад: *“Oh, Mr. Caveton,” cries the young Lady, blushing of course. 'Indeed I speak the truth,’ replies the throwing-off young gentleman, “I never saw any approach to them. I used to think my cousin's blue eyes lovely, but they grow dim and colourless beside yours”* [5]; риси характеру, внутрішні, моральні якості, наприклад: *“I came to tell you, dear. I cannot bear it alone any longer. And you will help me, Helena, you are so brave and strong, you will help me to do what is right?” Helena's look was sufficient answer, as she smoothed back the tangled hair from Rosa's hot forehead. “I am so giddy and thoughtless, so coquettish and vain, that even when he – that dreadful man – first looked admiringly at me, I did not abhor and detest it, as I did afterwards”* [5]; здатності, уміння та професіоналізм, наприклад: *An interesting little play, wasn't it? 'Only because you made it so' [6, с. 86]* тощо.

Неуспішним стає такий перлокутивний акт компліменту, що призводить до зворотної, небажаної реакції адресата. До негативних реакцій на комплімент слід віднести такі, що викликають невдоволення, категоричну та рішучу відмову або заборону, які можуть бути продиктовані неприязню до комуніканта, поганим настроєм самого співрозмовника або сприймаються адресатами як нещирі компліменти. Неуспішним може стати такий перлокутивний акт компліменту, в якому смаки співрозмовників не сходяться, наприклад: *“It's your best work, Basil, the best thing you have ever done,” said Lord Henry. “You must certainly send it next year to the Grosvenor.” “I don't think I shall send it anywhere”* [9, с. 5]. Часто неприйняття компліменту продиктоване помилкою мовця у виборі об'єкта компліментарного висловлювання. Наприклад, у наступному уривку адресат хотів би отримати комплімента щодо своєї професійної діяльності, а не зовнішності та популярності серед жінок: *“You are extraordinarily attractive to*

women. And your greatest charm is that you don't realize it". - "No, but really, " - he protested, "I hope I'm some kind of a doctor as well" [4].

Перлокутивні акти компліменту також можна поділити на інтенціональні (навмисні) та неінтенціональні (ненавмисні). О.Г. Почепцов описує ситуації трьох різних типів, за яких можуть спостерігатися ненавмисні перлокутивні акти та ефекти висловлювання [3, с. 65-66], серед яких:

1) ситуації, за яких висловлювання, зокрема компліментарне, має позитивні наслідки, незважаючи на те, що мовець до цього не прагнув, наприклад: *"My father said you'd be coming. This is Mrs. Angstrom?" "Thanks for the compliment, Gregg", Harry says, pretty smoothly, considering, "but this is my daughter-in-law, Teresa" [8, с. 135];*

2) ситуації, за яких адресат стає не лише об'єктом запланованого впливу, а і певного вторинного незапланованого впливу, наприклад: *"Jennings?" Mark looked up, surprised. What was Purcell Jennings doing down here, in the Moonbird offices, before breakfast? "Send him in. And for heaven's sake, call me Mark, won't you? You're a secretary, not a Victorian parlor maid." The girl blushed, but she looked pleased. "Yes sir. I'll get him, sir" [5];*

3) ситуації, за яких адресат стає об'єктом зовсім іншого впливу, ніж той, якого хотів домогтися мовець: *"Anyway, you took better, George. Got a bit of flesh on your bones at last." "Oh." Georgia looks suited. She doesn't touch the roasted peanuts again" [10, с. 268].*

Отже, за результатами експериментального дослідження було встановлено, що перлокутивні акти компліменту поділяються на успішні та неуспішні, де успішність чи неуспішність компліментарного висловлювання продиктовано реакцією адресата, а також інтенціональні та неінтенціональні перлокутивні акти. Інтенціональні перлокутивні акти вирізняє запланований перлокутивний ефект. Неінтенціональні перлокутивні акти компліменту характеризуються позитивною реакцією адресата на висловлювання, досягнення якої мовець не планував.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 344 с.
2. Міщенко В. Я. Комплімент у мовленнєвій поведінці представників англомовних (британської та американської) культур: монографія / В. Я. Міщенко. – Харків: Майдан, 2008. – 144 с.
3. Почепцов О. Г. Основы прагматического описания предложения / О. Г. Почепцов. – Киев: Выща школа. Изд-во при Киев. гос. ун-те, 1986. – 115 с.
4. Cronin A. J. The Citadel [Електронний ресурс] / A. J. Cronin. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=UGa4zS2Scy4C&pg=PT339&dq=I%27m+some+kind+of+a+doctor+as+well+Cronin&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiG4-WNh-jWAhXkJJ0KHVDWDI8Q6AEIJTAA#v=onepage&q=I'm%20some%20kind%20of%20a%20doctor%20as%20well%20Cronin&f=false> (дата звернення: 11.09.2017).
5. Dickens Ch. Delphi Complete Works of Charles Dickens [Електронний ресурс] / Ch. Dickens. – Delphi Classics. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=8FEbAgAAQBAJ&pg=PT4635&dq=You+are+my+good+Angel!&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwiA-fnF-YjWAhUEJpoKHQp9D4AQ6AEIQzAE#v=snippet&q=%EF%83%BC%09Your%20sister%20is%20a%20very%20pretty%20young%20lady%2C%20&f=false> (дата звернення: 11.09.2017).
6. Maugham W. S. Theatre / W. S. Maugham. – Vintage Books, London, 2001. – 245 p.
7. O'Brien K. Trial By Seduction [Електронний ресурс] / K. O'Brien. – URL: <https://books.google.com.ua/books?id=6npWx7deln0C&pg=PT35&dq=but+she+looked+pleased&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjyrMSi1urWAhWsLsAKHa0VBIA4FBDoAQg7MAM#v=onepage&q=but%20she%20looked%20pleased&f=false> (дата звернення: 15.09.2017).
8. Updike J. Rabbit at Rest / J. Updike. – Penguin Books, 1991. – 512 p.
9. Wilde O. Collected Works of Oscar Wilde / O. Wilde. – Wordsworth Editions, 1997. – 1100 p.

10. Williams P. A good girl comes undone / P. A. Williams. – London: Sphere, 2008. – 355 p.

Юлія Леміш

*Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології Алексенко С. Ф.
(Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка)*

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАГАДОК МЕТАФОРИЧНОЇ МОДЕЛІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ОБРАЗІВ

Загадка – особлива мова, користуючись якою певна група може говорити про певні соціальні дії. Загадка – це свідомо зашифрованість (сам текст загадки) у його відношенні до денотата – розгадки [1, с. 29]. Г. Пасько кваліфікує мовленнєвий жанр загадки як комунікативне явище дискурсивної природи [4, с. 185].

Загадка – єдиний жанр фольклору, твори якого присвячені незначним, але постійно присутнім в житті людини предметів і явищ. Ні для якого жанру, крім загадки, не представляє інтересу простий сучок в колоді або дошці, віконне скло, крижана бурулька, голка, ножиці тощо [5, с. 119].

Структура загадки є своєрідний діалог, в якому хтось наказує, а інший вгадує. Чимало загадок будується на прямому питанні, багато інших містять в собі мудрий опис предмета або декількох предметів, які вгадуються по діям, необхідним для створення певних речей. Ряд загадок мають форму монологу, діалогу. Традиційні загадки добре збереглися і в наш час, використовуються вони і зараз, продовжують виконувати багато з традиційних функцій, найчастіше пізнавальну, навчальну, ігрову, випробувальну (кмітливості) [3, с.292].

Вербалізація реальної дійсності одиницями фольклорних жанрів, що вивчаються, здійснюється за трьома основними моделями категоризації: пропозиційною, метафоричною та метонімічною. Для загадок продуктивними

моделями є пропозиційні і метафоричні, причому метафоричні моделі є базовими.

Метафора (грец. *μεταφορά* — «перенесення») — один із основних тропів поетичного мовлення. У метафорі певні слова та словосполучення розкривають сутність одних явищ та предметів через інші за схожістю чи контрастністю, тобто це перенесення назви з одних предметів, явищ, дій, ознак на інші на основі подібності між ними [2, с.245].

Розглянемо структуру загадок у рамках метафоричної моделі:

Перший тип – це загадки-питання. Загадки-запитання характеризуються виключною лаконічністю, складаються з одного питального речення, яке, зазвичай, починається з'ясувальними словами: "що", "хто", "кому".

What runs all around the yard without moving? (a fence). Загадка починається з питального слова «what» і чітко зазначаються якості та властивості загадуваного предмета.

What has a fork and mouth, but cannot eat? (A river). Загадка починається з питального слова «what» (що), а також зазначаються фізичні властивості предмета та його складові частини. Загадка проста та лаконічна і не ускладнена зворотами.

Віршовані загадки прості за своєю структурою. Їх легко відгадати, так як рима приводить до її відгадки:

My teeth are sharp, but I don't bite, And you make use of me all right. My humble duty's plain and fair – To help you comb your lovely hair (A comb). Віршована форма допомагає краще зрозуміти загадку, а опис фізичних властивостей предмета наводить на відгадку.

A warrior amongst the flowers, he bears a thrusting sword. He uses it whenever he must defend his golden hoard (A bee). Загадка побудована у віршованій формі, в ній описуються фізичні властивості предмета, а за допомогою рими приводить до відгадки.

Третій тип – загадки-твердження. Загадки-твердження прості за структурою, в них опис властивостей постає як єдине ціле в предметі:

Two little boats without any sails, With ten passengers on board. They do not go on river or sea, But travel on dry land (Shoes). В загадці описуються фізичні та якісні властивості предмета, що відгадується. Вона побудована у стверджувальній формі, що приводить до її відгадки.

Queen's face is black as night. On it, with chalk, all pupils write. All right, but it is a disgrace When they forget to wipe my face (A blackboard). Загадка постає у розповідній формі, де описуються якісні та фізичні властивості предмета, що відгадується. За допомогою опису відгадувачу легко зрозуміти відгадку.

До четвертого типу відносяться загадки-описи. Загадки-описи, що завершуються коротким контролюючим питанням *What is it?* (що це):

There was a green house. Inside the green house there was a white house. Inside the white house there was a red house. Inside the red house there were lots of babies. What is it? (A watermelon). В загадках описуються якісні характеристики предмета, що відгадується. В кінці загадки ставиться контролююче питання *What is it?*(що це).

A woman in a red coat. Staff is my hand, stone is my throat. What am I? (cherry). Загадка описує якісні характеристики предмета, а в кінці ставиться контролююче питання *What am I?*(хто я).

Проаналізувавши структуру загадок по метафоричним моделям, можна відзначити, що віршовані загадки складають 25, 6 %, загадки-твердження –18 %, описові загадки з коротким контролюючим питанням *What am I?* – 28, 2 %, загадки-запитання – 28,2 %. Отже, найрепрезентативнішими з огляду на свою структуру є описові загадки та загадки-запитання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Берегова О. А. Композиційно-структурні особливості декодування референта / О. А. Берегова // Проблеми семантики слова, речення та тексту. – Вип. 25. – 2010. – С. 28–34.
2. Лакофф Д. Джонсон М. Метафори, которими мы живем / Д. Лакофф, М. Джонсон – М.: Едиториал УРСС, 2004 – 231 с.

3. Левин Ю. И. Семантическая структура загадки / Ю. И. Левин // Паремнологический сборник. – М.: Наука, 1978. – С. 283–314.
4. Пасько Г. Мовленнєвий жанр загадки в дискурсивній площині : особливості функціонування / Г. Пасько // Лінгвістичні студії. – 2011. – Вип. 23. – С. 184–188.
5. Швачко С. О. Лінгвокогнітивні аспекти загадок / С.О. Швачко // Наукові записки. Серія Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 81(4). – С. 117-121.

Марченко Тетяна

Науковий керівник – канд. філол. наук

доцент, Коваленко А.М.

(Сумський державний педагогічний

університет імені А.С. Макаренка)

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ МАНІПУЛЯЦІЇ В СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Маніпулювання – досить універсальне явище, його можна виявити у всіх соціально значимих сферах життєдіяльності людини. Цей феномен є об'єктом вивчення багатьох наук. Відповідно в різних областях знання – в медицині, техніці, політиці і т. д. існує безліч визначень цього явища [2, с. 136].

Саме слово «маніпуляція» має коренем латинське слово manus – рука. У словниках європейських мов слово тлумачиться як поводження з об'єктами з певними намірами, цілями (наприклад, ручне керування, огляд пацієнта лікарем за допомогою рук і т.д.).

Звідси походить і сучасне переносне значення слова – спритне поводження з людьми як з об'єктами, речами. Оксфордський словник англійської мови трактує маніпуляцію як «акт впливу на людей або управління ними зі спритністю, особливо із зневажливим підтекстом, як приховане управління або обробка» [3, с. 15].

Телебачення, радіо та друковані ЗМІ, вступивши в комунікаційний зв'язок зі своїми телеглядачами, радіослухачами і читачами, з витонченістю переносять їх з однієї точки планети в іншу, як би усуваючи простір і час, зближуючи всіх жителів величезного «глобального села» можливістю не тільки краще пізнати один одного, а й обговорювати одні й ті ж теми приблизно в одні і ті ж дні та години [7, с. 1].

У значній мірі відчувається, що засоби масової інформації являють собою потужний інструмент, який можна використати як для добра, так і для зла, і що за відсутності належного контролю останнє є більш ймовірним [9, с. 457].

Ноам Хомський [8] виокремив 10 способів маніпулювання за допомогою засобів масової інформації:

1. Відволікання уваги.
2. Створення проблеми, а потім пропозиція способу її вирішення.
3. Спосіб поступового застосування.
4. Відстрочка виконання.
5. Звернення як до малих дітей.
6. Більше емоцій, ніж роздумів.
7. Тримати людей в невігластві і посередності.
8. Спонукаати громадян захоплюватися посередністю.
9. Посилювати почуття провини.
10. Знати про людей більше, ніж вони про себе.

ЗМІ взяли на себе маніпулятивно-управлінську функцію, впливаючи на наші культурні і соціально-психологічні цінності, змінюючи наші установки, моделі поведінки і сприйняття дійсності [7, с. 1]. Для досягнення своєї цілі вони користуються способами, згаданими вище, і втілюють їх в життя за допомогою різних засобів.

У сучасному суспільстві головним інструментом комунікації і, зокрема, медіакомунікацій є мова, тому маніпуляції за допомогою мови – основний спосіб маніпулювання громадською думкою. За допомогою мови формуються нові поняття, а також створюється і закріплюється в свідомості людини картина світу.

Вибір конкретних мовних засобів обумовлює процес сприйняття і відтворення дійсності.

Так, О. М. Бикова характеризує мовне маніпулювання як «вид мовного впливу, який використовується для прихованого впровадження в психіку адресата цілей, намірів, відносин або установок, котрі не збігаються з тими, які є у адресата в даний момент» [1, с. 99].

Говорячи про вивчення феномена мовного маніпулювання у сучасній лінгвістиці, необхідно згадати про два наукових терміни: «персуазивність» і «сугестивність», що позначають особливі напрямки у вивченні та науковому описі характеру мовного впливу.

Персуазивність (персуазія) позначає вплив автора усного або письмового повідомлення засобами мови на свідомість його адресата з метою переконання в чомусь, призову до вчинення або нездійснення ним конкретних дій. Сугестивність – навіювання інформації, що повідомляється, в прихованому, замаскованому вигляді. Також сугестивність характеризується неусвідомленістю, непомітністю, мимовільністю його засвоєння [4, с. 389].

Найчастіше засоби мовного маніпулювання використовуються на лексичному рівні.

Досить поширеним способом впливу є використання евфемізмів – «слів, що висвітлюють дійсність в більш сприятливому світлі, ніж вона могла б бути представлена». Евфемізми мають позитивне емоційне забарвлення, надаючи тим самим і емоційний вплив [4, с. 391]. Наприклад, *to kill – to neutralize; terrorists – people who want to hurt us, fraud – accounting errors*.

Дисфемізми також використовуються в якості прийому мовного маніпулювання. Вони прямо протилежні евфемізмам, тобто коли замість загальноприйнятого і загальноживаного слова свідомо вживається (найчастіше для більшої експресії) його більш знижений синонім [4, с. 391]. Наприклад, *loony bin* замість *mental hospital*, *cancer stick* замість *cigarette*.

Одним з найбільш яскравих засобів мовного впливу є метафора. Яскраві, образні вислови стають предметом цитування, вони набагато краще

запам'ятовуються і сильніше впливають на свідомість адресата. «*A quite oasis in the city that never sleeps*» – метафора заснована на ознаці спокою.

Метонімія (метонімічне перенесення) також є сильним засобом впливу.

Наприклад, «*I need a strong one. Nescafe*» – реклама кави підкріплюється зображенням чоловіка міцної статури, здійснюючи переніс ознаки «міцності» на рекламовану каву [4, с. 391].

Оцінність мови “жовтої” преси створюють антитеза, іронія, каламбур. Маніпулятивна потенція антитези базується на використанні опозиції когнітивних категорій [5, с. 82-83].

Наприклад:

Rot in Hell! Amanda, 27, and her fellow victims, Gina De-Jesus, 23, and Michelle Knight, 32, survived imprisonment, repeated rapes, beatings and starvation as they lived chained up like animals in Castro's house (The National Enquirer. – September 23, 2013).

Іронія, актуалізуючи денотативну інформацію, посилює зображення.

Наприклад:

It took only nine years, but Hollywood's reigning power couple, Brad Pitt and Angelina Jolie, has finally tied the knot (OK! – September 15, 2014).

Каламбур (гра слів) також є засобом впливу.

Наприклад:

So for now, we wait – it'll soon be Vegas time again, no ifs, ands or butts! Chuckling, the source added, “Well, may be some butts” (The National Enquirer. – August 18, 2014).

Дуже потужним інструментом мовленнєвої маніпуляції у англомовній пресі виступають фразеологізми. Фразеологізми набули символічного значення, бо узагальнюють людську архетипічну і прототипічну свідомість [6, с. 55].

Наприклад:

Mariah's used to getting what she wants, but Nick will fight her tooth and nail for the money (OK! – August 4, 2014).

Таким чином, можна зробити висновок, що маніпуляція свідомістю людей відбувається постійно. Кожого дня ЗМІ використовують багато способів

маніпулювання людьми, використовуючи при цьому, головним чином, мову як засіб. Найчастіше засоби мовного маніпулювання використовуються на лексичному рівні. Поширеним є вживання евфемізмів та дисфемізмів, метафор, метонімії, іронії, каламбуру та фразеологізмів. Прослідити їх використання можна у сучасних англomовних журналах, таких як OK! та The National Enquirer.

ЛІТЕРАТУРА

1. Быкова О. Н. Языковое манипулирование / О.Н. Быкова. // Теоретические и прикладные аспекты речевого общения. – 1999. – №1. – С. 99-103.
2. Гурочкина А. Г. Манипулирование в лингвистике / А.Г. Гурочкина. // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2003. – №5. – С. 136-141.
3. Кара-Мурза С.Г. Манипуляция сознанием / С.Г. Кара-Мурза. – М.: Изд-во: Эксмо, 2005. – 832 с.
4. Ковешникова М.Н. Речевая манипуляция и приемы речевого манипулирования / М.Н. Ковешникова // XVIII Царскосельские чтения: материалы междунар. науч. конф., 22-23 апр. 2014 г. / под общ. ред. В.Н. Скворцова. – СПб. : Ленингр. гос. ун-т, 2014. – Т. I. – С. 387-394.
5. Копнина Г. А. Речевое манипулирование: [Учебное пособие] / А. Г. Копнина. Изд. 2-е. – М.: Флинта, 2008. – 176 с.
6. Маслова В. А. Лингвокультурология: [Пособие] / В. А. Маслова. – М.: Академия, 2001. – 202 с.
7. Харрис Ричард. Психология массовых коммуникаций / Р. Харрис. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2003. – 448 с.
8. Noam Chomsky. Top 10 media manipulation strategies / Noam Chomsky. – December 18, 2011. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://truthaholics.wordpress.com/2011/12/18/top-10-media-manipulation-strategies-noam-chomsky/>.
9. Paul F. Lazarsfeld. Mass Communication, Popular Taste and Organized Social Action / Paul F. Lazerfeld, Robert K. Merton. // Mass Culture. – 1957. –

Катерина Спас

Науковий керівник – доц. Коваленко А.М.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО «Я»

ПЕРСОНАЖА (на матеріалі твору Д.Кіза «The Minds of Billy Milligan»)

Через емоційність словесного вираження знаходить свій вияв оціночне ставлення письменника до зображуваного ним образу героя, викликається у читача відповідний емоційний настрій, потрібний для осягнення авторської ідеї, її пафосу. Емоційне увиразнення, експресивність художнього мовлення реалізується переважно за рахунок використання лексичних засобів, що більшою або меншою мірою відступають від загальноприйнятої, узвичаєної мовленнєвої норми (тобто норм нашого повсякденного спілкування) і психологічно сприймаються на її тлі як певна мовленнєва несподіванка, новація, яка в силу своєї неочікуваності порушує автоматизацію нашого сприйняття й тим самим створює передумови для емоційного враження [1, с. 74].

Дослідженнями розширення запасу художнього мовлення лексичними засобами займалися багато науковців: О. Потебня, Г. Винокур, В. Виноградов, Л. Щерба, О. Ахманова, Р. Будагов, А. Новіков та ін. Художнє завдання письменника обумовлюється словом, знаходить нові смисли і починає жити за естетичними законами автора. У зв'язку з цим, під час вивчення мовлення художнього твору і при виявленні в ньому тих лексичних засобів, які виражають ідейний і пов'язане з ним емоційний зміст літературних творів, необхідно звертати увагу на нові мовні факти, які знову створюються творчою фантазією самих авторів [2, с. 125].

«Его» або просто «Я» за теорією психоаналізу, та частина людської особистості, яка усвідомлюється як власне «Я» і знаходиться в контакті з навколишнім світом за допомогою сприйняття. Внутрішнє «я» персонажа можна розкрити за допомогою наступних ознак: усвідомлення своїх фізичних,

інтелектуальних та інших властивостей (уявлення індивіда про самого себе); самооцінка (оцінка цього уявлення, яка може мати різну інтенсивність, тому конкретні образи «я» спроможні викликати більш чи менш сильні емоції, котрі пов'язані від прийняття або відторгнення); суб'єктивне сприйняття особистістю чинників, котрі впливають на неї, особистісні зміни (зміни в поведінці на рівні self-efficacy, зміни відношення до дійсності, можливість впоратися зі стресом); життєві події, які впливають на процес особистісної зміни; «інсайт» (внутрішнє бачення проблем, внутрішні переживання, почуття персонажа). Вищезазначені критерії внутрішнього «я» персонажа визначають його організацію. Це можна розглядати з точки зору фізичного, психічного та морального стану персонажа [3, с. 140].

Множинна особистість є психічним феноменом, за якого людина володіє двома або більше різними особистостями, або Его-станами. Кожна Альтер-особистість в такому випадку має власні патерни сприйняття та взаємодії з навколишнім середовищем. Людям з множинною особистістю визначають діагноз «дисоціативний розлад ідентичності», або «розлад множинної особистості». Таке явище відоме також під назвою «розщеплення особистості» та «роздвоєння особистості».

Так і сталось з головним героєм роману Д. Кіза «*The Minds of Billy Milligan*». Страждаючи від гніту свого вітчима, свідомість, почуття і сама душа юного Мілігана розлетілись на 24 уламки. Всі вони відрізняються статтю, віком, вірою, національністю, а деколи навіть зовнішністю. Вони вчилися виживати, ховаючи від суспільства свою таємницю.

Наприклад, під час розгляду мовлення Томмі не можна не звернути увагу на його специфічну манеру говорити: «*Shit. I don't need nobody to keep me out of anything. No jail in the world can hold me. I can bust out anytime I want to.*» «*Shit, it wasn't a fake bomb. Can I help it if the damned cops are too dumb to know a black box when they see one?*» «*Oh, for Chrissakes! I always tell the young ones that so they'll keep their hands off my stuff*» [4, с. 37]. У наведеному прикладі спостерігаються, по-перше, відхилення від літературної норми.

По-друге, використання сленгу і вульгаризмів, які дозволяють передати підвищену емоційність мовця, з одного боку, і вказати на його вік, з іншого. Сленг використовується для створення більш точного образу персонажа і оточуючого його світу. Мовлення героя є непрямим способом відображення його захоплень і роду діяльності (професії). Так, ми бачимо, що Томмі добре розбирається в електроніці, а крім того вміє легко звільнитися від наручників, гамівної сорочки. *«It was a black box to override the telephone company system. I was just experimenting around with a new telephone for the car, I taped up those cylinders with red tape»*. *«Where did you learn about electronics, Tommy?» Judy asked.* . *«On my own. From books. Ever since I can remember, I wanted to know how things worked»*. *«And the escape-artist stuff?» asked Judy.* *«Arthur encouraged me on that. Someone was needed to get out of the ropes when one of us was tied up in the barn. I learned how to control my hand muscles and bones. Then I got interested in all kinds of locks and bolts»* [4, с. 37].

У романі інтраперсональне спілкування персонажа представлене у вигляді внутрішнього діалогу між різними іпостасями особистості головної дійової особи. Структурно автодіалоги складаються із послідовності питань і відповідей. Питання носять яскраво виражене емоційне забарвлення, про що свідчить використання засобів експресивного синтаксису (парцельовані конструкції, риторичні питання, повтори), а також вигуків. Репліки-відповіді, навпаки, несуть у собі раціональні пояснення. Хоча здебільшого вони емоційно нейтральні, у їхньому складі зустрічаються експресивні засоби лексико-семантичного рівня (порівняння, епітети):

«Ragen thought about it and asked, “Who are these – vat you call – undesirables?» «Philip and Kevin – both unmistakably antisocial, criminal types –are banished from the spot.» «Vat about Tommy? He is antisocial sometimes.» «Yes,» Arthur agreed, «but Tommy’s belligerency is needed. Some of the younger ones are so obedient that they would harm themselves if a stranger told them to. As long as he does not violate other rules or use his escape talents and lock-picking abilities for criminal purposes, Tommy may take the spot. But I will rattle his cage from time to time to let him know we’re watching him» [4, с. 73].

Мовне відображення в романі внутрішнього «я» персонажа, його порушення й відновлення в психічному, фізичному й моральному ракурсі підпорядковане розкриттю образу персонажа як цілісної сукупності властивостей, що формують у читача ефект учасника роману. Висвітлення динаміки зовнішніх (фізичних) і внутрішніх (психічних) станів персонажів, а також їхньої соціальної взаємодії крізь призму конфлікту надає персонажу ефекту реалістичності. Всі складові внутрішнього «я» персонажу, які відображені в романі за допомогою взаємодії лексичних засобів, в свою чергу уможлиблюють виявлення зовнішніх і внутрішніх конфліктів не тільки в фізичному (біль, плач, безсоння) та психічному (тривога, душевний неспокій, збудження), але й в соціальному ракурсі (порушення норм суспільства та правил поведінки).

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. Основы научных исследований в лингвистике: Учебное пособие / И. Арнольд. – М.: Высшая школа, 2001. – 140 с.
2. Лайонз Дж. Лингвистическая семантика / Дж. Ланонз. – М.: Языки славянской культуры, 2003. – 400 с.
3. Николаев А. Основы литературоведения: учебное пособие для студентов филологических специальностей / А. Николаев. – Иваново: ЛИСТОС, 2011. – 364 с.
4. Keyes D. The Minds Of Billy Milligan [Электронный ресурс] / Daniel Keyes. // Режим доступа. –<https://www.scribd.com/doc/249398282/The-Minds-of-Billy-Milligan-Daniel-Keyes>.

Тетяна Фелінас

*Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент кафедри германської філології Алексенко С. Ф.
(Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка)*

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «ЇЖА» У РОМАНІ ДЖ. ХАРРІС «ШОКОЛАД»

Термін «поле» був введений в лінгвістику Г. Іпсеном, який розглядав поле як спільність лексем, що виділяються на основі інтегральних семантичних ознак, але теоретичне осмислення семантичного (понятійного) поля бере початок в концепції Й. Тріра. Даний дослідник визначає поле як впорядковану структуру комплексу понять, що володіють рядом загальних ознак [2, с. 11].

Сучасна теорія семантичних полів базується на наступній думці: в мові представлений ряд семантичних об'єднань, конститuentами яких можуть виступати різні лексичні одиниці, причому дані одиниці мають можливість входження в одну або кілька груп одночасно. Так, лексичний склад мови може бути представлений як сукупність окремих груп слів, які пов'язані специфічними відносинами. На сучасному етапі розвитку лінгвістики виділяють наступні типи семантичних полів: 1) функціонально-семантичні поля; 2) асоціативно-семантичні поля; 3) лексико-семантичні поля [1, с. 94].

Найбільш простий різновид семантичного поля – лексико-семантичне поле – поле парадигматичного типу, одиницями якого є лексеми, що належать до однієї частини мови і об'єднані спільною категоріальною семою в значенні. Такі поля нерідко також іменуються семантичними класами, лексико-семантичними групами або лексико-семантичними парадигмами [4, с. 53].

Лексико-семантичному полю властива ієрархічна організація, заснована на різноманітті лексем-компонентів, які об'єднані на базі інваріантного значення для відображення конкретної сфери понять. Всі лексеми, що входять до складу лексико-семантичного поля, вказують на одне інтегральне поняття і додають до нього приватні значення. Традиційно одиницею розподілу лексико-семантичного поля прийнято вважати лексико-семантичну групу (ЛСГ). Під лексико-семантичною групою слід розуміти об'єднання слів, кожне з яких має однаковий граматичний статус і характеризується однотипністю семантичних відносин [3, с. 48].

Лексичні одиниці стають компонентами семантичного поля незалежно від їх зовнішньої форми. Семантичні поля мають можливість групувати слова за подібністю або за суміжності їх значень [5, с. 95].

Об'єктом нашого дослідження став англomовний гастрономічний дискурс у романі Джоан Харріс «Шоколад». Ми проаналізували лексико-семантичне поле «їжа» і з'ясували, що в нього входять наступні лексико-семантичні групи: «кондитерські вироби», «другі страви», «напої».

Лексико-семантична група «кондитерські вироби»

Термінологія кондитерських виробів, як і будь-яка інша, неоднорідна за своїм складом, і тому ми поділили її на дві лексико-семантичні підгрупи – «Цукрові кондитерські вироби» і «Борошняні кондитерські вироби».

- *Цукрові кондитерські вироби*

До цієї лексико-семантичної підгрупи ми віднесли такі солодощі: *The chocolate* – шоколад, *the pralines* – праліне (смажений мигдаль у цукрі), *Venus's nipples* – «соски Венери» (цукерки), *chocolate truffles* – шоколадні трюфелі, *mediants* – медіани (шоколадні диски), *candied fruits* – цукати, *chocolate seashells* – шоколадні черепашки, *candied rose-petals* – зацукровані пелюстки троянд, *sugared violets* – цукровані фіалки, *nougatines* – нуга, *toffee* – ірис, *chocolate curls* – шоколадні завитки, *chocolate raisins* – шоколадні родзинки, *meringues* – меренга (безе), *guimauve* – маршмелоу (кондитерський виріб), *chocolate almonds* – шоколадний мигдаль, *white chocolate mice* – миші, виготовлені з білого шоколаду, *chocolate gems* – шоколадні камінці, *chocolate animals* – шоколадні птахи, *marzipan fruits* – фрукти в марципані, *marrons glaces* – каштани в глазури, *caramel* – карамель, *liqueur chocolates* – шоколадні цукерки з лікером, *champagne truffles* – трюфеля, зроблені з шампанського та шоколаду, *caramelized apples* – карамелізовані яблука, *chocolat viennois* – віденський шоколад, *chocolate-cream meringues* – шоколадно-кремова меренга, *champagne and strawberry sorbet* – шербет з шампанським та полуницею, *florentines* – італійське печиво.

- *Борошняні кондитерські вироби.*

Ми з'ясували, що у романі «Шоколад» Джоан Харріс згадано такі назви борошняних кондитерських виробів: *A powsery-sweet waffles* – вафлі, посипані

пудрою, *pancakes* – млинці, *chocolate cake* – шоколадний кекс, *pains d'epice* – французький кекс, *cakes* – кекси, *croissants* – круасани, *galette* – французька вафля, *hazels* – горішки, *gingerbread house* – пряниковий будинок, *pain au chocolat* – французька булочка з шоколадом, *biscuits* – печиво, *pie* – пиріг, *black-and-white layer cake* – торт з шоколадними та білими коржами, *brioche with raspberry jam* – французька булочка з малиновим варенням, *the gingerbread bells* – пряники.

Лексико-семантична група «другі страви»

Проаналізувавши роман Джоан Харріс «Шоколад» ми з'ясували, що крім гастрономів, пов'язаних з назвами солодоців та хлібобулочних виробів, у романі ми також можемо зустріти назви інших страв та продуктів харчування:

Sausages – сосиски, *the fish grilled in the ashes of the brazier* – риба на грилі в попелі мангалу, *the roasted goat's cheese* – смажений козячий сир, *meat* – м'ясо, *eggs* – яйця, *bread* – хліб, *soups* – супи, *bouillabaisse* – французький рибний суп, *grilled garlic* – часник на грилі, *Eisbrei with Sauerkraut* – свиняча рулька з квашеною капустою, *Kartoffelsalat* – картопляний салат, *a carrot salad with olives* – салат з моркви з оливками, *spaghetti* – спагетті, *sandwiches* – бутерброди, *river crayfish* – річкові раки, *sardines* – сардини, *sweetcorn* – солодка кукурудза, *sweet potatoes* – солодка картопля, *the confit de canard* – конфі з качки, *a salad of green beans and tomatoes* – салат з зеленої квасолі та помідорів, *walnut bread* – горіховий хліб.

Лексико-семантична група «напої»

До цієї лексико-семантичної групи ми віднесли всі види напоїв. Проаналізувавши роман «Шоколад» ми з'ясували, що у романі ми можемо знайти такі їх види:

Wine – вино, *chocolate* – шоколад, *chocolat espresso* – шоколадний еспресо, *coffe* – кава, *black espresso* – чорний еспресо, *mocha* – кава мокко, *kahlua* – мексиканський кавовий лікер, *chocolat chaud* – гарячий шоколад, *chococcino* – шоколад з ваніллю, *chocolate liquor* – шоколадний лікер, *milk* – молоко, *water* – вода, *apple juice* – яблучний сок, *cider* – яблучне вино, *blackest choc espresso* – чорний шоколадний еспресо, *hot lemonade with ginger* – гарячий лимонад з імбиром, *the*

spiced merguez – пряний чай, *cognac* – коньяк, *red wine* – червоне вино, *lemon tea* – лимонний чай, *brandy* – бренді.

Отже, як ми бачимо, роман «Шоколад» насичений великою кількістю гастрономів. Провівши кількісний аналіз зазначених лексико-семантичних груп і перевівши кількість лексичних одиниць в кожній з лексико-семантичних груп у відсотки, ми виявили, що лексико-семантична група «кондитерські вироби» становить 50,6 % від загальної кількості, лексико-семантична група «другі страви» становить 25,3 % та лексико-семантична група «напої» становлять 24,1 %.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Башарина А. К. Понятие «семантическое поле» / А. К. Башарина // Вестник Северовосточного федерального университета им. М. К. Амосова.– Якутск: ЯГУ, 2007.– С. 93–96.
2. Васильев Л. М. Теория семантических полей / Л. М. Васильев // Вопросы языкознания. – 1971.– №5.
3. Еремина М. А. Лексико-семантическое поле «Отношение человека к труду» в русских народных говорах / М. А. Еремина.– Екатеринбург, 2003.– С. 48.
4. Караулов Ю. Н. Структура лексико-семантического поля / Ю. Н. Караулов.– М: Наука, 1972.
5. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика / И. М. Кобозева.– М.: УРСС Эдиториал, 2004.– С. 95.

Дар'я Фоміна

Науковий керівник – канд. філол. наук,

доц. Коваленко А.М.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

ВИВЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР»

В ІСТОРИЧНОМУ АСПЕКТІ

Проблема взаємозалежності мовлення від статі мовця уже досить давно привертає увагу багатьох дослідників, сягаючи корінням ще до античних

традицій та давньокитайській філософії [4]. Але до середини 60-тих років ХХ ст. особливості мовлення жінок та чоловіків розглядались традиційно з позицій теорії біологічного есенціалізму, іншими словами, пояснювались через природні біологічні фактори. На сьогоднішній день встановлено, що в мові жінок та чоловіків існують деякі відмінності. Основний принцип, на якому базується більшість досліджень подібного типу – дихотомія комунікативних стратегій представників різних статей.

Безпосередньо поняття “гендер” у соціальні науки було введене в 70-ті роки минулого сторіччя Енн Оуклей. Воно походить від грецького слова “genos” , яким позначається походження, матеріальний носій спадковості, той, хто народжується [2].

Гендер, як соціолінгвістична категорія, увійшов до мовознавства і набув там нового значення (англ. «gender» – «граматичний рід»), адже дослідження та лінгвістика жіночої вербальної творчості виступає «основними напрямками, за якими найактивніше створювався теоретичний фемінізм» [1, с. 192]. У мовознавстві окрема сфера, за допомогою якої розглядаються та досліджуються проблеми диференціації у мовній площині, називається гендерною лінгвістикою.

За статтю диференціація мови проявляється на різних рівнях та у різному ступені в різних мовах. Найбільш яскраво ці відмінності виражаються в лексиці, а у меншому ступені – у синтаксисі.

У зв'язку з мовою вперше фактор статі виникає в античності під час осмислення категорії граматичного роду. Найдавнішою і довгий час єдиною гіпотезою про причини появи і функціонування в мові категорії роду стала символіко-семантична, що базувалася на співвіднесенні природної біологічної категорії *sexus* із граматичною категорією *genus*.

Наступним стимулом дослідження гендерного фактора в мові стало відкриття в XVII ст. “екзотичних” первісних мов, де мав місце поділ на чоловічий і жіночий варіанти або навіть відособлені чоловічі і жіночі мови. Повідомлення про такі мови з'являлися з 1664 р. Загальним для всіх нечисленних описів гендерної варіативності було те, що чоловічий варіант розглядався як власне мова, а жіночий – як відхилення від неї [2, с. 52].

У 1913 р. вийшла праця Маутнера “Contribution to the Language Critique”, присвячена критиці мови, у якій він визнає гендерні відмінності в мові, обґрунтовуючи їх соціальними й історичними причинами. За Маутнером, жінки менш освічені і тому прагнуть без потреби використовувати іноземні слова, тоді як освічені чоловіки їх не вживають, тому що спроможні знайти еквівалент у рідній мові. Маутнер вважає, що творче використання мови – прерогатива чоловіків, а жінки лише здатні засвоїти створювану чоловіками мову [3].

Жінки вільніше і повніше виражають свої почуття й емоції, ніж чоловіки. Для жіночого стилю більш характерно "прикрашати" реальність, делікатно змальовувати почуття, характер, глибокий психологізм, уживаючи відповідну лексику, образні засоби. Традиційно атрибутами жіночого стилю спілкування є багатослівність та тривіальність. Емоційністю своєї мови жінка здатна породити глибокі позитивні зміни у людських відносинах, зосереджуючись на цінностях щастя людського роду. Унаслідок того, що жінка більше від чоловіка зосереджена на своєму внутрішньому світі, в її словниковому запасі зустрічається і більше слів, які описують відчуття, емоції. Вважається, що комунікація "жіночого типу" орієнтована на співрозмовника, на взаєморозуміння, на діалог, в той час як комунікація "чоловічого типу" – менш гнучка, не така динамічна, тобто така комунікація є монологічною.

У цілому перший період вивчення гендерного фактора в мові характеризується двома особливостями: а) дослідження носили нерегулярний характер і знаходилися на периферії лінгвістики; б) у ході опису особливостей чоловічої і жіночої мовної компетенції сформувалася концепція “дефіцитності” “жіночої” мови стосовно “чоловічої”. Нормою визнавалася “чоловіча” мова, а відхиленням від норми – “жіноча”.

Більш інтенсивні і систематичні гендерні дослідження почалися в 60-і роки ХХ сторіччя завдяки “Новому жіночому рухові”, насамперед в англійських країнах (Великобританія і США) і Німеччині, у результаті чого в мовознавстві виник своєрідний напрямок, названий феміністською лінгвістикою.

Отож, антропоцентрична спрямованість лінгвістики породила гендер, а відтак і специфіку комунікативної поведінки індивідуума: як чоловіка

("маскуліність") так і жінки ("фемінність"). Аналіз гендера в мові має свою еволюцію розвитку, від "дефіцитності" жіночого мовлення до "диференційності" чоловічого та жіночого мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Генералова А. В. Гендерный аспект в социальных науках и психологии / А. В. Генералова // Общество. Гендер. Культура: Материалы международной практической конференции (Омск, 20-21 сентября, 2001 г.). – Часть 2. – Омск: Омский университет, 2001. – 169 с.
2. Кирилина А.В. Развитие гендерных исследований в лингвистике // Филологические науки. – 1998. – №2. – С. 51-58.
3. Лабов В. Исследование языка в его социальном контексте / Пер. с англ. // Новое в лингвистике. – М.: Прогресс. – 1975. – Вып. 7: Социолингвистика. – С. 96-182.
4. Потапов В. В. Дифференциация русской звучащей речи с учетом гендерного фактора // Вестник Московского университета. Серия 9. Филология. – 2002. – №6. – С. 70-80.

Марина Шихалієва

Науковий керівник –

д.ф.н., професор кафедри германської філології

Школяренко В.І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ВАРІАНТИ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Широкий розвиток варіантів та модифікацій ФН (фразеологічного неологізму) – одна із характерних особливостей фразеології сучасної англійської неології. Наприкінці 50-х років ХХ ст. М.П. Кочерган зауважує про початок практикування системного підходу до проблем структурно-семантичної організації фразеологічного складу англійської мови. Проблеми системності пов'язані з вивченням явищ фразеологічної варіативності, синонімії, антонімії, полісемії та омонімії [4, с. 152].

На думку західного лінгвіста Люка Продрому, варіанти та синоніми фразеологічних неологізмів виникають як результат «творчості» (“*creativity*”) [3]. Фразеологічна одиниця «*word of mouth*» (усно обмінюватись інформацією), набула нової форми – «*word of mouse*» (спілкуватися через комп’ютеризовані засоби (електронна пошта, чати, групи та ін.)). У ХХІ столітті з’явилися варіанти ФН (фразеологічного неологізму) – «*word of post*» (розповсюдження пліток та новини за допомогою онлайн-публікацій, зокрема в соціальних мережах або блогах) та «*word of blog*» (спілкування через блоги). Наприклад, «We’ve known for years that word-of-mouth marketing has been partially co-opted by word-of-post, but the power of that lesson continues to impress when words like Grey (as in Fifty Shades) cease to instantly invoke Goose, sky or sweaters.» (*Michael Humphrey, “Learning From ‘Fifty Shades of Grey,’ Avon Books And Facebook Tap Social Romance Market,” Forbes, October 16, 2012*), «As ‘word of mouth’ loses opinion-forming power to ‘word of blog,’ companies are faced with a revolution in how their brands and corporate image will be shaped in the future.» (*Patrick J. McGovern, “The New Influencers,” PR Newswire, May 7, 2007*).

Є.С. Дикарева також вважає, що іноді дуже складно відрізнити синоніми та варіанти [1, с.103-104]. Наприклад, фразеологічні єдності «*couch-cushion change*» та «*sofa-cushion change*» можна назвати синонімами, що описують незначну суму грошей. Також ФН «“*small-footprint*” *living*» та «*small-footprint life*», що характеризує стиль життя людини, яка мінімізує свій вплив на навколишнє середовище. Наприклад, «Another key to “small-footprint” living: healthy, local eating habits. Easy access to Minneapolis’ thriving co-ops makes it easy for Traeger to replace fast food with fresh, home-cooked dishes, which she occasionally supplements with meals at Birchwood Cafe and other farm-to-table mainstays in her area.» (*Brian Martucci, “How a car-free calling led to a healthier, fuller, smaller-footprint life,” The Line, March 24, 2015*).

Добре відомий фразеологізм *glass ceiling* описує дискримінацію жінок на роботі. Хоч компонент *ceiling* має одне із своїх значень «бар’єр», образ компонента *glass*, що означає «прозорий, скляний», пом’якшує його. Від цього словосполучення з’явилося схоже *glass wall* – соціальне упередження, яке

заважає індивіду, особливо жінці або меншинам суспільства, успішно працювати в організації [2, с. 5]. Наприклад, «Lacking a mentor to guide them through the corporate gauntlet, blacks will leave a company often because they cannot move horizontally to gain the broad experiences necessary to rise through the ranks. “Folks of color don’t leave because of title and money,” Poriotis said. “They want to expand their portfolio and they can’t in the company. The glass walls are more impenetrable than the glass ceiling.”» (*Christopher Mele & Andrea Rubin, “Plenty of room at the top,” Journal News (Westchester County, NY), March 24, 2002*). У 2006 році з’являється ще один фразеологізм **glass cliff**, що означає відповідальну роботу або важливий проект, в якому жінка має високий ризик невдачі. Наприклад, «“Why are women so awful to each other?” “Do Men Make Better Bosses?” “Nurturer or Queen Bee?” - these are some recent headlines that suggest something is wrong with women in senior leadership and management positions. The barriers to women’s progress in leadership and management are well known - from the ‘glass ceiling’ or ‘glass cliff’ to the ‘Mommy track’. But how should women support each other to reach senior positions?» (*Sharon Mavin, “Venus envy: sisters are ruining it for themselves,” Personnel Today, August 8, 2006*). Ділова практика та упередження, які створюють невидимий та неформальний бар’єр для особистого розвитку серед працівників має назву – **rainbow ceiling**, **pink ceiling** або **silver ceiling**. Наприклад, «Indeed, so LGBT people face their own glass ceiling, limiting how far they can rise in a given company or career? Those in the community see it. They even have a name for it: They call it the “pink ceiling” or the “rainbow ceiling.”» (*John Luciew, “Marriage inequality only beginning of burden for gays,” Patriot News, August 11, 2013*), «Our society’s bias toward attractiveness is exacerbated by its cult of youth. In an (admittedly self-serving) survey conducted last year by the American Academy of Facial Plastic and Reconstructive Surgery (aafprs), one in four employees expressed concern that their boss viewed them as less capable than younger employees. Boomers in particular are finding it painful as they crash into “the silver ceiling.”» (*Michelle Cottle, “Bodywork,” The New Republic, March 25, 2002*).

Характерна особливість сучасної фразеологічної неології, на думку В.О. Чередниченко, є паралельне існування декількох новоутворених синонімічних або антонімічних фразеологізмів [7, с. 7].

Варіантний фразеологічний неологізм входить у мову як сукупність своїх попередніх варіантів. Варіантні і структурно-синонімічні відношення тісно пов'язані між собою. Заміна компонентів фразеологічних варіантів і структурних синонімів обмежена і не є довільною.

Таким чином, у фразеологічному складі мови розвиток варіантності і структурної синонімії проходить певні етапи – виникнення безваріантних номенів, перехід їх у варіантні з трансформацією останніх у структурні синоніми. Але, оскільки фразеологія розвивається нерівномірно, фразеологічні одиниці можуть знаходитись на різних стадіях розвитку даного циклу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дикарева С.Е. О критериях разграничения вариантов и синонимов во фразеологии / С.Е. Дикарева, И.В. Исакова // Прагматика и типология коммуникативных единиц языка. – Днепропетровск, 1989. – С.100-105.
2. Зацний Ю. А. Інновації у словниковому складі англійської мови початку ХХІ століття: англо-український словник / Ю. А. Зацний, А. В. Янков. – Вінниця : Нова Книга, 2008. – С. 360.
3. Козьмик Г.О. Світ сучасної людини в контексті мовних змін. Інноваційні процеси у лексичній системі англійської мови на межі ХХ і ХХІ століть. Запоріжжя: Класичний приватний університет. 2007. С. 111.
4. Кочерган М.П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – К., 1999
5. Сербенська О. А., Волощак М. Й. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. – Київ: Просвіта, 2001. С. 204.
6. Тодор О.Г. Фразеологізми в сучасній періодиці. Слово. Стиль. Норма. Київ, 2002. С. 58–61.
7. Чередниченко В.О. Інноваційна фразеологічна вербалізація в англійській мові (лінгвокогнітивний та соціолінгвістичний параметри): автореф.

дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2005. С. 20.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Atkins Alexander. Tag Archives: how many words enter the English language each year. *Why do some new words last and others fade?* 07.31.2015. URL: <https://atkinsbookshelf.wordpress.com/tag/how-many-words-enter-the-english-language-each-year/>.
2. Elizabeth M. Knowles, Julia Elliott. *The Oxford Dictionary of New Words*. Oxford: Oxford University Press, 1997. 357 p.
3. Prodromou L. Bumping into Creative Idiomaticity / Luke Prodromou // *English today*. – 2007. – Vol. 23. – No.1. – P.14-25.
4. Word Spy. *The Word Lover's Guide to New Words*. URL: <https://www.wordspy.com/>.

Вікторія Шпильчак

Науковий керівник – канд. філол. наук,

доцент Коваленко А. М.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

КОМПОЗИЦІЙНІ МОДЕЛІ ДИСКУРСУ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ ТВОРІВ

Питанням композиції до цих пір більш детально займалися літературознавці, які визначають композицію як конкретну побудову, внутрішню структуру твору, підбір, угруповання і послідовність образотворчих прийомів, організуючих ідейно-художнє ціле[1, с. 35]. Композиція мовного твору в комунікативному аспекті не лише готова структура, але і процес створення структури; це побудова, організація тексту, комунікативно-естетичний зміст якого виражений засобами мови[2]. Композиція тексту організовується "образом автора" (В. В. Віноградов), його рухливою позицією в часі і просторі по відношенню до світу, що представляється.

Композиція твору - це будова, співвідношення, взаємне розташування часток (підбір, угруповання і послідовність) таким чином, що частки сприймаються як єдине ціле, де кожному компоненту приділяється увага, відповідна його значущості, визначуваною комунікативною установкою.

У сучасному постмодерністському дискурсі часто спостерігається неспівпадання хронологічності подій твору та порядку композиційних блоків, тобто сукупність подій в їх природній послідовності не співпадає з сюжетом, що представляє ці події в тій послідовності, в якій їх розташував

автор для розповіді. Характерним для постмодернізму є недотримання традиційної структури наративної моделі [3, с.280] В основу класифікації постмодерністського дискурсу покладено два аспекти: хронологічний та структурний.

Структурний принцип - наявність у творі всіх композиційних блоків. За цим принципом виділено три домінуючі постмодерністські моделі оповідання: - класична (була описана раніше);

- кульмінаційна;
- аструктурна.

Кульмінаційна модель: частина постмодерністських творів побудована не на трансформаційній моделі, а на наративній моделі з нульовою трансформацією. Часто історія доходячи до найвищої точки ускладнення закінчується, не маючи вирішення або розв'язки, яке домислює сам читач.

Аструктурна модель: в постмодерністському дискурсі зустрічаються випадки, коли структура твору розкривається лише по завершенню твору. З усіх обов'язкових композиційних блоків присутні лише деякі, наприклад Орієнтація та Вирішення. Неможливою є спроба прослідкувати лінію розгортання сюжету, тому що той факт, що відбулась якась подія, читач розуміє лише в кінці оповідання.

Хронологічний принцип: при аналізі наративних моделей постмодерністського дискурсу часовий аспект займає чинне місце.

У сучасній постмодерністській літературі все частіше спостерігається неспівпадання хронологічної послідовності подій оповіді та порядку

послідовності наративних блоків, що їх фіксують. Модель, що складається з усього комплексу головних наративних блоків, які при розгортанні оповідання розташовуються в алогічній, незвичній послідовності, доцільно назвати ахронологічною. Залежно від того в якій саме послідовності вони розташовані, можна виділити такі стандартні моделі: ахронологічно-комбіновану та ахронологічно-циклічну.

Ахронологічно-комбінована модель: наративні блоки можуть розташовуватись наступним чином:

- Вирішення – Орієнтація – Ускладнення
- Ускладнення – Орієнтація – Вирішення

Для обох різновидів ахронологічно-комбінованої моделі спільним є те, що Орієнтація займає найбільшу частину твору.

Ахронологічно-циклічна модель репрезентована низкою пов'язаних між собою причинно-наслідкових зв'язків наративних блоків, кожен з яких містить комплекс семантико-композиційних складників: Орієнтацію, Ускладнення та Вирішення, які та переплітаються у ланцюг: Вирішення – Ускладнення – Орієнтація – Ускладнення – Вирішення.

Таким чином, можна зробити висновок, що дискурс творів постмодернізму характеризується не тільки наявністю в ньому посилань на раніше створені тексти і не лінійністю композиції, а зміною класичної композиційною моделі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Демьяненко В. З. Текст и дискурс как термины и как слова обыденного языка. – М.: Языки славянской культуры, 2005 с. 34-37
2. <http://www.krugosvet.ru/articles/107/1010713/1010713a1.htm>
3. Ильин И.П. Можейко М.А. Постмодернизм. Энциклопедия. – М.: Русский язык, 2004. – 576с.

СЕКЦІЯ 2. Актуальні питання сучасних лінгвістичних досліджень

Вікторія Гонка

Науковий керівник – доц. Коваленко А. М.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка)

ДИСКУРС ЯК НАЙВИЩА СТРУКТУРНА ОДИНИЦЯ КОМУНІКАЦІЇ

Формування комунікативної компетентності особистості закономірно має лінгвістичну основу, вагомим складником якої є теоретико-методичний аналіз головних засобів мовної комунікації. До основних категорій комунікації, її мовного складника – мовного коду лінгвісти (Ф. Бацевич, М. Кочерган, Дж. Остін, О. Селіванова, О. Семенов та ін.) відносять текст, дискурс, комунікативний акт, мовленнєвий жанр. Означені терміни використовують для позначення основних структурних одиниць реалізації думки в усному чи писемному мовленні.

Для найбільш повного відображення сутності мовного спілкування вчені, послуговуючись категоріями «дискурс», «мовленнєвий жанр» і «комунікативний акт», стверджують, що основні мовні одиниці комунікації перебувають в ієрархічній взаємодії. Найвищою структурною одиницею мовленнєвої комунікації вважається дискурс (від франц. *discourse* – розмова, < лат. *discursus* – розмірковування) – це складне поєднання мовного (вербального) і позамовного (невербального, паралінгвістичного), що має варіанти наукових інтерпретацій. Лінгвістичні дослідження терміна «дискурс», започатковані американським лінгвістом Т. Харрісом, різноманітні, у них проглядаються спроби уточнення й розвинення традиційних понять мовлення, тексту та діалогу.

Дискурс постає як щось «більш мовленнєве», ніж саме мовлення, і водночас більш формальне і тим самим «більш мовне», яке більшою мірою піддається вивченню за допомогою традиційних лінгвістичних методів.

У лінгвістичних дослідженнях існують різні інтерпретації розуміння дискурсу. Вперше наукове визначення дискурсу сформулював Е. Бенвеніст:

«Дискурс – будь-яке висловлювання, що передбачає мовця і слухача й намір першого певним чином впливати на другого, мовлення, що

привласнюється мовцем [4, с. 276]». За висновками сучасних учених, дискурс – це «мовлення, занурене в життя», «всякий акт використання мови». Справді, дискурс не можна розглядати поза комунікативною ситуацією, у якій він здійснюється.

Дискурсивний текст містить «життєвий текст» у його діяльній сенсі на тлі тих подій, що в ньому розвиваються, або мовлення, розраховане на соціальний вплив.

За Ю.Сорокіним, дискурс – це вияв мови як соціально-психічної системи у вигляді емпіричного знака – тексту (тобто реалізація тексту в «живому мовленні») й водночас об'єкт досліджень, спрямованих на створення теорії застосування (використання) мови. Вчений справедливо вважає, що в реальному мовленнєвому спілкуванні носії мови використовують дискурси, а не тексти [8]. Дискурс – це живий текст, його звукова або графічна реалізація, що втілює думку мовця у конкретній ситуації спілкування. Навчати продукувати дискурси – значить формувати мовну особистість, здатну до взаємодії в життєвому спілкуванні. Т. Дейк тлумачить дискурс як складне комунікативне явище, що включає, крім тексту, ще й позамовні, екстралінгвістичні фактори (намір і цілі комуніканта, знання про світ тощо), необхідні для розуміння тексту [5, с. 24]. Дискурс відображає складові комунікації, обставини, в яких і для яких він створений, а саме: комунікативні наміри, взаєностосунки комунікантів, соціальні умови спілкування, жанрові та стилістичні особливості висловлювання тощо.

Сучасне розуміння дискурсу О.Сиротініна формулює так: дискурс – це зв'язний «живий» текст сукупно з прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками; текст, узятий в аспекті тих подій, які в ньому відображені; це мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, що бере участь у взаємодії людей і механізмів їхньої свідомості; це замкнута цілісна комунікативна ситуація; це певний зразок мовленнєвої поведінки, що проходить в конкретній соціальній сфері [7]. Наведене визначення є найбільш вичерпним і береться нами за основу. Поділяючи цю точку зору, зазначимо, що вивчення дискурсу є необхідною

умовою для формування комунікативної компетентності, оскільки включає й показує мовну, мовленнєву, соціокультурну та прагматично-діяльнісну обізнаність і вправність мовців.

Отже, розгляд комунікативно орієнтованої лінгвістичної термінології, потребує перегляду та подальшого дослідження. Поняття «дискурс» в основному становить лінгвістичне підґрунтя для засвоєння, формування і розвитку комунікативної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Нина Арутюнова // . – М., 1998. – 896 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / Михаил Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
3. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Флорій Бацевич. – К. : Довіра, 2007. – 205 с.
4. Бенвенист Е. Общая лингвистика / Емиль Бенвенист. – Москва, 1974. – 448 с.
5. Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация. [сб. работ]. – М. Прогресс, 1989. – 310 с.
6. Мамчур Л. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія / Лідія Мамчур. – Умань :
Видавець «Сочінський», 2012. – 449 с.
7. Сорокин Ю.А. Психолінгвістические аспекты изучения текста / Юрий Сорокин. – М., 1985. – 217 с

Олена Іваній

Науковий керівник – доц. Коваленко А.М.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ПОНЯТТЯ КОНЦЕПТ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Сучасна лінгвістична наука приділяє особливу увагу проблемам вивчення когнітивної діяльності людини в її лінгвістичній репрезентації. Концепт – це основна категорія лінгвокультурології, що виступає посередником між культурою і людиною та визначається як семантичне утворення, що тим чи іншим чином характеризує носіїв певної етнокультури. Концепт не виникає безпосередньо із значення слова, а є результатом зіткнення словникового значення слова з особистим народним досвідом людини.

Концепт – це ідеальна сутність, яка формується в свідомості людини:

- з його безпосереднього чуттєвого досвіду – сприйняття дійсності органами чуття;
- з безпосередніх операцій людини з предметами, з його наочної діяльності;
- з розумових операцій людини з іншими, що вже існують в його свідомості концептами – такі операції можуть привести до виникнення нових концептів;
- з мовленнєвого спілкування (концепт може бути повідомлений, роз'яснений людині в мовній формі, наприклад, в процесі навчання, в освітньому процесі);
- з самостійного пізнання значень мовних одиниць, що засвоюються людиною (дитина питає, що таке демократія; доросла людина дивиться значення невідомого для неї слова в словнику і через нього знайомиться з відповідним концептом).

У процесі розумової діяльності концепт повертається різними сторонами, актуалізуючи таким чином або свій понятійний рівень, або фреймовий, або схематичний, або уявлення, або різні комбінації цієї концептуальної сутності.

Уявлення, схеми, фрейми, поняття, гештальти тісно переплітаються як в розумовій діяльності людини, так і в його комунікативній практиці.

Існує думка, що «концепти не тільки мисляться, вони переживаються. Вони – предмет емоцій, симпатій і антипатій, а іноді й зіткнень. Концепт – основний осередок культури в ментальному світі людини» [1, с. 28]. До основних ознак концепту відносять «образні асоціації, існування протягом тривалого історичного періоду, відсутність жорстко детермінованого зв'язку з реальною дійсністю та непокорю законам логіки» [2, с. 43].

Ядром концепту є стрижневе слово, смислова домінанта, що у процесі осмислення «обростає» новими семами, які в тексті реалізуються через мовні одиниці (слово, словосполучення, речення) [3, с. 604].

У мові концепт репрезентується такими мовними засобами:

- готовими лексемами і фразеологізмами зі складу лексико-фразеологічної системи мови, що мають відповідні семантики й окремі семантики різного рангу (архісемантики, диференціальні семантики, периферійні (потенційні, приховані);
- вільними словосполученнями;
- структурними і позиційними схемами пропозицій, що несуть у собі типові пропозиції (синтаксичні концепти);
- текстами або сукупностями текстів (при необхідності експлікації або обговорення змісту складних, абстрактних або індивідуально-авторських концептів).

Отже, під мовним концептом ми розуміємо семантичну категорію, що діє в системі логічних відношень і являє собою вербалізоване вираження певного культурного контексту з усім розмаїттям супровідних значень, уявлень й асоціацій, який є, у свою чергу, елементом концептуальної картини світу як окремої людини, так і людської спільноти. Концепт має динамічну сутність, він здатний поповнюватися, змінюватися та відбивати людський досвід.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мех Н. / Мех Н. Зміст терміна концепт // Кул ьту-ра слова. – К., 2003. – Вип. 62. – С. 26-30.

2. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля – К, 2006. – 716 с.

3. Селіванова О. / Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник. – Полтава: Довкілля – К. – 2008. – 890 с.

Ніна Кулик

Науковий керівник – доц. Буренко Т. М.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка)

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЯ ЯК НАПРЯМОК СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

Мова тісно пов'язана з культурою, вона проростає в ній, розвивається в ній і виражає її. На основі цієї ідеї виникає нова наука – лінгвокультурологія, яку можна вважати самостійним напрямком в лінгвістиці з 90-тих років ХХ ст. [4, с. 9]. Отже, мова являється засобом спілкування і носить соціальний характер. Тому на її формування безпосередній вплив має культура народу, що послуговується нею. Лінгвокультурологія – галузь, яка розглядає мову під впливом культури.

Донедавна лінгвокультурологія вважалася новим напрямком європейського мовознавства. На початку ХХІ століття лінгвокультурологія стала самостійною дисципліною. Її своєрідність проявляється в тому, що нові парадигми сучасного мовознавства, остаточно закріпивши свої позиції в лінгвістиці ХХІ століття, передбачають не стільки взаємодоповнення, скільки глибинну, імпліцитну взаємодію лінгвістики, психології і культурології [1, с. 6].

На даний час існує багато тлумачень терміну «лінгвокультурологія». За В. А. Масловою, лінгвокультурологія є галуззю лінгвістики, яка виникла на межі лінгвістики і культурології, вона вивчає прояви культури народу, які відобразились і закріпилися в мові [4, с. 9]. В. І. Карасик вважає, що лінгвокультурологія є комплексною галуззю наукового знання про взаємозв'язок

взаємовплив мови і культури, розвиток якої пояснюється декількома причинами. По-перше, це стрімка глобалізація світових проблем, необхідність урахування універсальних і специфічних характеристик поведінки і спілкування різних народів у вирішенні самих різноманітних питань, потреба знати заздалегідь ті ситуації, в яких велика ймовірність міжкультурного непорозуміння, важливість виявлення і точного визначення тих культурних цінностей, які лежать в основі комунікативної діяльності. По-друге, це – об'єктивна інтегративна тенденція розвитку гуманітарних наук, необхідність освоєння лінгвістами результатів, отриманих представниками суміжних галузей знання (психологія, соціологія, етнографія, культурологія, політологія т.д.). Основною одиницею лінгвокультурології вчений вважає «культурний концепт», а іншими одиницями вивчення – фонові значення [3, с. 127].

В. В. Воробйов пропонує досліджувати культуру, втілену в мові, на основі гіпотези Сепіра – Уорфа. Об'єктом лінгвокультурології дослідник вважає взаємозв'язок та взаємодію мови і культури, а також вивчення інтерпретації цієї взаємодії в єдиній системній цілісності, а предметом – мовну картину світу як сукупність національних форм буття суспільства, що виявляються у системі мовної комунікації та ґрунтуються на його культурних цінностях. Метод вивчення лінгвокультурологічних об'єктів повинен бути тільки системним, адже тільки системне вивчення може надати повне уявлення про них, враховуючи їх мовний та позамовний зміст. Така єдність лінгвістичного та екстра-лінгвістичного змісту є основною одиницею лінгвокультурологічного аналізу – лінгвокультуремою [2, с. 3].

Отже, лінгвокультурологія – це наука, яка досліджує прояви культури народу, відображені та закріплені у мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н. Ф. Лингвокультурология: Ценностно-смысловое пространство языка / Н. Ф. Алефиренко // Уч. пособие для магистрантов: – М. : Флинта-Наука. – 2010. – 224 с.

2. Воробьев В. В. Лингвокультурология: теория и методы / В. В. Воробьев // – М., 1997. – 331 с.

3. Карасик В. И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / В. И. Карасик // – Москва : Гнозис, 2004. – 390 с.

4. Маслова В. А. Лингвокультурология / В. А. Маслова //: Учеб. пособие – М. : Изд. центр „Академия”. – 2001. – 208 с.

*Новікова В.С., студентка IV курсу,
факультету іноземної та слов'янської філології,
Науковий керівник - Алексенко С.Ф., к.ф.н., доцент
кафедри германської філології,
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка*

СТРУКТУРНО- СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

В сучасному лінгвістичному дискурсі інтернет-комунікація займає дуже важливе місце. Лінгвісти досліджують її специфіку, структуру мовних одиниць, вплив такого виду спілкування на розвиток мови та ставлення мовців до поняття грамотності й мовних норм.

Дане дослідження присвячено аспекту інтернет-комунікації, який дозволяє дослідити особливості такого спілкування в контексті різних соціальних мереж. Дослідження є актуальним для сучасної лінгвістичної науки, бо стосується її останніх тенденцій, дозволяє дослідити лексику, морфологію, особливості словотворення в нових видах спілкування.

Для інтернет-комунікації характерний ряд ознак: динамічність, інтегративність, соціальність, персоналізація, ситуативна обумовленість, контекстуальність. Все це формує умови, в яких розвивається новий тип мовлення, що знаходиться на межі письмової та розмовної мови. Головна ознака цього типу полягає в тому, що для нього характерне ігнорування мовних норм, спрощення лексичних та граматичних одиниць, вираження емоцій графічними засобами (розділовими знаками та смайлами).

Проаналізувавши історії повідомлень чатів і форумів, можна зробити висновок про те, що існує тенденція до скорочення багатьох граматичних форм. З усіх англійських часів, в інтерактивному спілкуванні вживають тільки часи групи Simple, навіть якщо це граматично неправильно. Крім цього, опускаються службові слова, в питальних реченнях зберігається порядок слів, властивий для стверджувальних висловлень, активно використовується аббревіація, складноскорочення слів, графічні скорочення (комбіноване вживання букв та розділових знаків, чисел).

Все це порушує проблему нормативності мови. Вона відходить на другий план і не є обов'язковою для такої комунікації, адже змістовий аспект витісняє формальний, тому вона набуває інакших ознак. Провідними рисами тепер є глобальність та інтерактивність. На прикладі аналізу спілкування на різних соціальних платформах можна зробити висновок про те, що інтернет-комунікація дозволяє вступати в діалог з аудиторією у будь-який час та з будь-якої точки світу, а також отримувати миттєвий зворотній зв'язок. Істотною рисою є також віртуальність, тобто реальність, за якої комуніканти не мають реального фізичного зв'язку чи зорового контакту. Це суттєво впливає на трактування поняття «Мовленнєва ситуація», котра передбачає добір мовних засобів та одиниць для досягнення певної комунікативної мети.

Ці ознаки призводять певною мірою до рівності учасників за такими характеристиками, як статус, вік, освіта, матеріальне становище, фізичні і зовнішні дані, національність та інше. Це сприяє деформалізації спілкування. Стиль спілкування має тенденцію змінюватися з часом від формальнішого до менш формального. Це можна назвати скороченням психологічної дистанції. Зовнішніми маркерами такої динаміки є: формальні мовні звороти, велика кількість пониженої розмовної лексики, спрощений синтаксис і т. ін.

Зміни у комунікації не можуть бути оцінені позитивно чи негативно. Це явище потребує подальшого дослідження не лише на рівні різних соціальних мереж, але і різних жанрів, котрі виникають в віртуальному просторі: статті в блогах, коментарі, онлайн-репортажі, замітки. Лише глибокий концептуальний

аналіз на кожному рівні інтернет-комунікації зможе дати підстави для висновків про позитивність чи негативність подібних змін.

Загалом можемо визначити, що подібний шлях мови – нормальна тенденція, адже мова розвивалась у всі часи. І не дивно, що в час науково-технічної революції мовлення поступово стає спрощуватися, набувати нових рис, підпорядкованих новим вимогам часу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс // Лінгвістичний енциклопедичний словник. М.: Советская энциклопедия, 1990. С. 136–137.
2. Ахманова О.С. Словник лінгвістичних термінів. М.: Советская Энциклопедия, 1969. С. 132.
3. Кубрякова Е.С. Еволюція лінгвістичних ідей в другій половині ХХ століття (досвід парадигмального аналізу) // Язык и наука конца ХХ века. – М.: Рос. гуманит. ун-т, 1995. – С. 144–238.

Інна Павленко

Науковий керівник – доц. Козлова В.В.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка)

ЛЕКСИЧНИЙ ЗАСОБИ В АНГЛОМОВНОМУ СПОРТИВНОМУ ДИСКУРСІ

Спорт – це особливий вид комунікації, що виникає як реалізація фізіологічних, духовних, інформаційних, рекреативних та інших потреб учасників спортивної практики. Феномен спорту знаходиться в центрі уваги фахівців різних наукових напрямів, у тому числі лінгвістів, для яких особливий інтерес представляє мова спорту. Суспільна значущість спорту, інтерес до нього, викликаний непередбачуваністю результатів, постійної інтригою і динамікою,

роблять спорт привабливим для висвітлення його проблем, для репортажів про найбільш важливі спортивні події та досягнення.

Дослідження спілкування в області спорту, ролі учасників цього спілкування, цінностей і концепцій, цілей і стратегій дозволяють виділити спортивний дискурс як вид інституційного дискурсу. Спортивний дискурс – вид комунікації між учасниками в межах спортивної діяльності [1].

Ступінь наукової розробленості специфіки англomовного спортивного дискурсу та мови спортивного коментування надзвичайно мала, тому даний жанр є новим і цікавим предметом дослідження.

Як уже згадувалося вище, активними учасниками спортивного дискурсу є люди, захоплені спортом – вболівальники. Їх судження з приводу спортивних подій відрізняються емоційністю.

Розглядаючи докладніше лексичне значення слова і його компоненти на лексичній підсистемі, варто зазначити про те, що лексичне значення слова часто представляється як сукупність понятійного ядра і прагматичних конотацій. Понятійний зміст слова виражається в його денотативному значенні і відноситься до сфери мислення і розуміння, називає об'єкти, про які йде мова.

Денотативне значення є те, на що вказує слово, а конотативне значення з'являється у слова за допомогою того де, коли, як, ким, з якою метою і в якому контексті ця лексична одиниця використовується або може бути використана. Це емоційне, оцінне або стилістичне забарвлення мовної одиниці, тобто це може бути будь – який компонент, що доповнює предметно – понятійний (або денотативний), а також граматичний зміст мовної одиниці і надає їй експресивної функції [2].

В структурі конотативного значення науковці виділяють стилістичний та емоційно-оцінний компоненти [3]:

стилістичний компонент конотативного значення має інформацію про місце одиниці в мовній системі, повідомляє про тип мовної сфери (офіційно-ділова, ораторська, поетична, наукова, побутова мова), для якої властива дана мовна одиниця;

стилістично нейтральні (стилістично немарковані) слова можуть бути використані як в книжковій, так і в розмовній мові, як в письмовій, так і в усній формі, наприклад, *to play, a game, a team, a goal*; стилістично маркована лексика обмежена в своєму вживанні, найчастіше, вона може використовуватися окремими групами людей, об'єднаних певними властивостями, наприклад, *simulator, shammer, sleepy* [4].

Для вираження емоцій, в якості емотивних оцінок в спортивному дискурсі коментатори найчастіше вживають:

Іменники з емоційно забарвленою семантикою: *performance, event, circus, rush, hustle, trickster, actor, cheat, failure, fiasco, delight, rapture, admiration, brilliance, splendour, hoot*;

Прикметники: *fantastic, splendid, brilliant, unreal, imaginary, incredible, impossible, improbable, fabulous, elated, triumphant, victorious, sacramental, phenomenal, awesome, remarkable, unbelievable, steep, unthinkable, monstrous, amazing, bizarre, astonishing, overwhelming, impressive, magnificent, stunning, startling, surprising, sensational, wonderful, miraculous, marvelous, breath-taking, striking, curious, immense, unspeakable, prideful, calculating, prudent, tactical, shrewd, faded, dull, asleep, bloodless, spiritless, inactive, distinguished, outstanding, leading, prominent, protruding, conspicuous, great, noble, glorious, significant, exceptional, sparkling*;

Дієслова руху або дії: *to burst, to pierce, to flood out, to battle through, to blow in, to impose, to besiege, to overwhelm, to flunk, to cross, to vail, to get steamed up, to get worked up, to misbehave, to excite, to thrill, to bustle, to stir up, to butt*;

Прислівники: *dangerously, adventurously, risky, unhealthy, gorgeously, brilliantly, splendidly, grandiosely, massively, starkly, boldly, groovy, righteous, discredibly, dishonourably, disreputably, lowly, decently, humbly, modestly, seamlessly, smoothly*;

Вигуки: *ah, oh, ouch, oops, high, huh, hey, ugh, och, ooh, whoo, whoops, er, yep, yeah, pooh, boo, phew, ew, geez, ough, pah, yuck, eww, whew, eh, heigh no, up-a-daisy, bravo, hurrah, hurrah, rah, viva, yippee, yea, cheer, oorah, yay, huzza, whee, ray, alas, ai, woe, wae*;

Важливою особливістю спортивного дискурсу є вживання жаргонної лексики. Жаргон (від фр. Jargon) – мова щодо відкритої соціальної або професійної групи, яка відрізняється від літературної мови особливим складом слів і виразів. Цю умовну мову можна зрозуміти тільки в певному середовищі, сповненому штучних, іноді умовних слів і виразів. Прикладами спортивного жаргону є такі слова та словосполучення, як *bean* – голова, *can of corn* – «свічка» (в бейсболі), *dinger* – «порожня людина» та ін.

Терміносполучення, засновані на переносному значенні, або метафоризації, часто зустрічаються в спортивній сфері. Так, можна відзначити терміносполучення, компонентами яких є дієслово в переносному значенні і залежна від нього словоформа:

To take the lead, to break forward, to steak one's neck out, to shoot ahead, to cap the climax, to beat a record, to break a record, to surpass a record high, to equalize, to even up scores, to tie the score, to settle the score, to level the match, to put the team, to fall into position, to establish the leadership, to assert the top position, to strike the net, to shoot a goal, to make a goal, to kick / drop / score a goal, to do the needful, to put away, to bag a goal, to hit the back of the net.

Таким чином, в англomовному спортивному дискурсі використовуються лексичні засоби як нейтрально-інформативного характеру, так і лексичні засоби з яскраво вираженим емотивним компонентом, в результаті чого досягається комунікативна мета спортивного репортажу – вербалізувати безпосередньо сприйняту позамовну ситуацію – спортивну діяльність суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус І. М. Тематична організація англomовного фітнес-дискурсу / І.М Білоус // Нова філологія . – 2013. – № 57. – С. 6-11.
2. Лінгвістичний енциклопедичний словник / Гол. ред. В.Н. Ярцева . – М., 1990. – 683 с.
3. Шаховский В. И. Эмоциональный тьюнинг в речевом общении [Электронный ресурс] // Мир лингвистики и коммуникации: электронный научный журнал. 2009. Т. 1. № 14. С. 7-10. URL: http://tverlingua/archive/014/2_shakov.pdf (дата обращения: 12.03.2012)

4. Words and Phrases: Corpus Studies of Lexical Semantics. Blackwell Publishers, 2001. – 204 p.

СЕКЦІЯ 3. Лінгвопрагматичний та лінгвостилістичний аспекти вивчення англомовного дискурсу

Ватрал Юліана

Науковий керівник – к.ф.н., доцент Алексенко С.Ф.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

МЕМУАРИ ЯК ЛІТЕРАТУРНИЙ ЖАНР

Сучасний етап дослідження мемуарів характеризується посиленням уваги дослідників до культурологічного та еволюційного аспектів даного літературного жанру. Вивченням мемуарів займається спеціальна історична дисципліна – мемуаристика. [4, с. 123].

Виокремлюють декілька основних підходів до вивчення жанру: джерелознавчий, історико-літературний, культурологічний, гендерний, соціологічний, психоаналітичний, наративний, когнітивний, суб'єктний, філософський, культурологічний, філологічний та інші. [9, с.11]. Лінгвістами було проведено значну кількість досліджень мемуарної літератури, яка має в якості об'єкта і суб'єкта розповіді людину. Дослідження літературного жанру мемуарів є багатоаспектними та різносторонніми. Мемуарна література поєднує в собі «деякі загальні конструктивні принципи, що є притаманними ряду споріднених жанрів» [3, с.183].

Мемуарна література є різновидом документальної літератури. Існує декілька жанрів документальної літератури, які найбільш наближені до мемуарів, а саме автобіографія та щоденники. Саме з ними найчастіше плутають мемуари. Тому, вивчення мемуарів як жанру найдоцільніше почати через його зіставлення зі спорідненими жанрами автобіографії та щоденників.

Так, у літературознавстві автобіографію розуміють як «літературний прозаїчний жанр; як правило, послідовний опис автором власного життя» [5, с. 12]. Англійський дослідник Р. Паскаль основну відмінність мемуарів від автобіографії вбачає у відповідній направленості авторської уваги: «В істинній автобіографії увага автора сконцентрована на власному «я», а в мемуарах чи спогадах – на оточуючих». Він вважає, що саме позиція автора розмежовує автобіографію та мемуари: в автобіографії така позиція є ретроспективною та незмінною, мемуари характеризуються рухомою розповідною перспективою, тобто, позиція автора постійно змінюється [8, с. 5].

В мемуарах позиція автора є біполярною: з одного боку, незмінною через максимальну наближеність мемуарів до автобіографії, з іншого, рухомою або змінною, через наявність спільних рис мемуарів та щоденників. Останні можна описати як фіксацію побаченої, почутої, пережитої події. Щоденник пишеться для себе і не розрахований на публічне сприйняття, у ньому нотуються переважно явища особистого життя, здебільшого у монологічній формі, хоч може бути й внутрішня діалогічна полеміка із самим собою, з уявним опонентом тощо [7, с.113]. На відміну від щоденників, мемуари розраховані на публічне сприйняття, а отже пишуться з розрахунком на те, що їх будуть читати.

Важливою стає історична цінність мемуарів, які надають об'єктивну фактуальну інформацію. Мемуари є специфічним жанром літератури, який характеризується певною особливістю - документальністю, що базується на свідченнях мемуаристів, які можуть описувати події з більшою очевидністю. Мемуари можуть встановити багато фактів, що не відображаються в інших видах джерел. Тобто, мемуарні подробиці можуть мати важливе значення для реконструкції тієї чи іншої події [2, с. 259-267].

Необхідно зазначити, що для мемуарів характерною є така ознака, як стилістична варіативність. Розповідь може бути відмічена і барвистістю художньої прози, і публіцистичністю, і науковим обґрунтуванням того, що описується. Хиткість межі між мемуарами і художніми жанрами є очевидною, а тому стає можливим використання поняття «художніх мемуарів». Художні мемуари є більш розвиненою формою мемуарної літератури, що увібрала в себе

ознаки власне мемуарів, як свого «першоджерела», але відрізняється від неї тим, що наприклад, не виключає наявності домислу[1, с. 802].

Якщо ми звернемось до мемуарів М. Тетчер, то очевидним стає, що авторка намагається рівномірно розподіляти акценти між "історією "Я" та "історією суспільства". У творі переплітаються опис формування великої особистості та картина епохи, що пройшла. Авторка розповідає про власне життя на фоні таких історичних подій як Фоклендська війна, страйк шахтарів 1984-1985 років та інші. Тобто, ми бачимо опис історії суспільства, опис історичних подій та їхній вплив на формування особистості автора.

Крім суміжного існування декількох схожих між собою термінів на позначення мемуарів і їх видів, виникає проблема чіткого виокремлення мемуарів з ряду суміжних жанрів. Мемуарні джерела можуть бути як цілісними творами так і змішаними з елементами інших жанрів, наприклад, персональними роздумами чи спогадами [6, с. 134-135].

З огляду на все вищезазначене, на нашу думку, тлумачення поняття «мемуарів» полягає в описі події та ситуації учасником або свідком яких був автор оповіді, та на відміну від суміжних жанрів (наприклад, щоденників) вони можуть характеризуватись певною неточністю викладення, яка є результатом віддаленості власне події від її письмової фіксації. Досить типовою для мемуарів є певна художність та різний ступінь суб'єктивності викладеного. Центральним персонажем твору виступає сам автор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белинский В. Собр. соч.: В 3 т. / В. Белинский. – Т.3: Статьи и рецензии. 1843-1848. – М., 1948. – 802 с.
2. Іващенко В. Ю. Мемуари з історії Харківського університету ХІХ – початку ХХ // Вісник Харківського університету ім. В.Н. Каразіна / В. Ю. Іващенко. – 2000. – № 485: Історія. – Вип. 32. – С. 259-267
3. Кэрролл Д. Б. Факторный анализ стилевых характеристик прозы / Д. Б. Кэрролл // Семиотика и искусствометрия / отв. ред. Д. Б. Кэрролл. – М. : Мир, 1972. – С. 183–197.

4. Матвеева Т. В. Функциональные стили в аспекте текстовых категорий / Т.В. Матвеева / науч. ред. Н. А. Купина. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1990. – 172 с.
5. Мишина Л. А. Жанр автобиографии в истории американской литературы / Л. А. Мишина. – Чебоксары: Изд-во Чуваш. ун-та, 1992. – 128 с.
6. Мурзин Л. Н. Текст и его восприятие / Л. Н. Мурзин, А. С. Штерн. – Свердловск : Изд-во Урал. ун-та, 1991. – 171 с.
7. Crystal D. Investigating English Style / D. Crystal, D. Davy. – London: Longman; Green and Co, Ltd., 1969. – 254 p.
8. Pascal R. Design and Truth in Autobiography / R. Pascal. - London: Routledge&Kegan Paul, 1960. – 211 p.
9. Robinett Betty W. Language and Culture / Betty W. Robinett // Manual of Teacher Training Workshop Activities. – Washington: U.S. Information Agency, 1997. – P. 97–107.

Вікторія Говорун

Науковий керівник – доц. Козлова В.В.

*(Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка)*

СПЕЦИФІКА МІТІГАЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Кожен з нас розуміє значущість мови, адже вона є головним ключем до комунікації один з одним у нашому світі. Це головний засіб для відстоювання своїх інтересів, який являється потужним способом впливу на суспільство. Адже правильно та вправно підібрані лексико-стилістичні структури мови здатні вплинути на адресата, при цьому кардинально змінивши його поведінку.

Під час бурхливого розвитку соціальних комунікацій велике значення відіграє майстерність маніпулювати свідомістю та думкою широкого кола реципієнтів. Від цього вміння залежить успіх поставленої перед оратором мети. Маніпуляція за допомогою чи то жестів, чи то мовленнєвих зворотів гарантує не

тільки привернення уваги, а й правильність розуміння оратора. Незалежно від часу та місця можемо дорівняти комунікацію до маніпуляції, адже на меті обох понять— переконання. Тут важливу роль відіграють такі фактори, як різне виховання, різне середовище набуття досвіду, відмінність ходу думок. Саме тому виникає потреба застосовувати універсальний набір прийомів, які б допомогли переконати не тільки окрему людину, а й натовп.

Комунікація як вид людської діяльності входить до складу системи соціальних відношень. Під час вибору мовних засобів спілкування учасник комунікації виходить із вимог, що пред'являються до культури мови, тобто оформлення мовлення відбувається відповідно до певних етичних норм. Мовний етикет і культура мови також формуються відповідно до комунікативних цінностей. Норми мовної комунікації і правила етикету покликані регулювати мовну поведінку носіїв певної культури. У комунікативній поведінці відображаються особливості національної культури, що дозволяє виявити національно-культурну специфіку лінгвокультурної спільноти [1, с. 984].

В англійській та українській мові категорія комунікативного пом'якшення реалізується за допомогою різнорівневих мовних засобів, зокрема морфологічних і синтаксичних. Однак, набір маркерів мітігації в цих мовах відрізняється як за кількісним, так і за якісним складом, що пояснюється особливостями цих мов та культур.

Завдяки поєднанню різних дисциплін виникають різні наукові дослідження у лінгвістиці, які містять в собі системи та підсистеми.

Однією з таких підсистем є політичний дискурс як частина механізму політичної комунікації в системі політичної лінгвістики. Сучасна політична лінгвістика активно займається загальними проблемами політичної комунікації (зокрема, аналізує її відмінність від інших комунікативних сфер), вивчає проблеми політичної мови (гасло, листівка, програма, газетна стаття, виступ на мітингу або в ток-шоу на телебаченні, парламентська дискусія і т.д.). Найважливіший постулат сучасної політичної лінгвістики – дискурсивний підхід до вивчення політичних текстів. Це означає, що кожен конкретний текст (усний або письмовий) розглядається в контексті політичної ситуації, в якій він

створений, з урахуванням політичних поглядів автора, його соціального статусу, особових якостей, а також особливостями сприйняття його співрозмовником (співрозмовниками) [2, с. 83].

Мітігаційні тактики (тактики іллокутивного пом'якшення), припускають наступні способи реалізації комунікативного наміру: ритуалізовані (конвенціональні непрямі мовленнєві акти) та індивідуально-особистісні (імпліцитні непрямі мовленнєві акти, неконвенціональні, контекстуально-ситуативно обумовлені). Використання імплікатур сприяють підвищенню статусу як адресанта, так і адресата. Спектр реалізованих непрямыми актами внутрішньомовних функцій і ефектів непрямих мовленнєвих дій досить широкий, наприклад, залучення уваги, демонстрація поваги, розташування, такту, встановлення більш тісного контакту, формування розташування до себе [3, с. 238].

Найяскравіше відсутність комунікативного впливу на співрозмовника виявляється в спонукальних реченнях. Через названі вище причини англійці під час вираження спонукання віддають перевагу непрямым запитальним висловленням

Досить поширеною формою реалізації мітігативної стратегії є приєднувальне питання, яке структурно складається з двох частин. В першій частині міститься думка того, хто говорить, про деякий факт, в другій – апеляція до слухача, яка закликає останнього висловити свою думку з приводу твердження в першій частині.

Отже, індивідуалістичний світогляд, заснований на повазі особистої автономії, на праві кожного індивіда на незалежність, яскраво проявляється в особливостях комунікативної поведінки, в стратегіях ввічливості, яким віддають перевагу англійські комуніканти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гущина Г.И. Категория категоричности / некатегоричности высказывания в системе норм речевой коммуникации (на материале русских и английских диалогов) / Г. И. Гущина // Вестник Башкирского государственного

университета. – Серия: Филология. Искусствоведение. – Том 13, №4. – 2008. - С. 982 – 985;

2. Януш, О. Б. Дискурс у системі політичної лінгвістики / О. Б. Януш // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Випуск 51. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка. – 2010. – С.81-84.

3. Дейк ван т. А. Язык. Познание. Коммуникация. /– Москва. – 1989. – 238 с.

Євгенія Западня

Науковий керівник - кандидат філол. наук,

доцент, доцент кафедри германської філології Алексенко С.Ф.

(Сумський державний педагогічний університет ім. А.С.Макаренка)

ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМАТИЧНИХ ЗВОРОТІВ З СОМАТИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ “ SHOULDER”

Сучасна лінгвокультурологія характеризується тенденціями до вивчення культурної семантики мовних знаків (зокрема й ідіоматичних), яка формується при взаємодії мови і культури. Лінгвокультурний аспект наукових студій передбачає вивчення наслідків впливу на мовну систему звичаїв, обрядів, вірувань, побуту, загальної культури й менталітету етносу [1, с. 13].

Лінгвокультурологія як маргінальна галузь мовознавства вивчає взаємозв'язок мови та людського середовища, взаємодію культурного, суспільного, історичного та мовного розвитку. Мова акумулює в собі здобутки духовної та матеріальної культури та передає їх наступним поколінням, виступає інструментом створення, розвитку та збереження культури [2, с. 19].

Найдавнішим кодом культури є соматичний код, адже пізнання навколишнього світу й акультурацію людина починає із самої себе [3, с. 65]. Одним із способів репрезентації соматичного коду культури в мовній спільноті є ідіоматичні звороти із соматичним компонентом, які виступали джерелом

культурної інтерпретації. Ідіоми із соматичним компонентом відображають довготривалий процес розвитку культури народу, фіксують та передають від покоління до покоління культурні настанови та стереотипи, кодують культурну інформацію та накопичують знання як про саму людину, її ставлення до навколишнього світу, так і про навколишній світ.

Ідіоматичні звороти з соматичним компонентом в англійській мові мають антропоцентричне спрямування, тобто описують людину за рисами характеру, зовнішністю, емоціями, почуттями, психологічним та соціальним станом, видом діяльності, інтелектом, фізичною працею, життям та стосунками з іншими людьми. Розглянемо лінгвокультурну семантику англійських ідіом з соматичним компонентом “shoulder”

В англійському суспільстві використовують соматизм “shoulders” (плечі) позначає близьку відстань між об’єктами: *shoulder to shoulder* (плечем до плеча); жесту коли людина щось не знає: *to shrug your shoulders* (знизувати плечима).

В англійській лінгвокультурі плечі символізують також відповідальність, ношу, що на них лягає: *To carry the weight of the world on the one’s shoulder* - нести все на своїх плечах; *to be on someone’s shoulders* - бути уважним до когось;

Соматизм “shoulders” в поєднанні з соматизмом “head” в англійській мові несе семантику розумових здібностей людини: *To have one’s head screwed on one’s shoulders on the right way* - бути практичним і мудрим; *an old head on young shoulders* – мудрий не по роках; мати свою голову на плечах; мати кебету на плечах;

Також соматизм “shoulders” асоціюються з впевненістю, сміливістю, рішучістю: *To square your shoulders* – розправляти плечі; з полегшенням, звільненням від чогось гнітючого: *To be a weight off your shoulders*- скинути тягар з плечей; з різкими, категоричними діями: *straight from the shoulder* – чесно, відверто говорити; з працелюбністю: *to put/set one’s shoulder to the wheel* - енергійно взятись за роботу; з хвилюванням: *looking over one’s shoulder*- бути стурбованим; спілкування: *to rub shoulders with smb.* – близько спілкуватись з кимось;

Отже, можна зробити висновок, що лінгвокультурна семантика ідіоматичних зворотів з соматичним компонентом “shoulder” в сучасній англійській мові має позитивну конотацію і містить фонові знання, які допомагають краще вивчити менталітет нації та її цінності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Роланд Барт [пер. с фр.] / сост., общ. ред. и вступ. ст. Г.К. Косикова. – М.: Прогресс, Универс, 1994. – 616 с.
2. Кісь Р.Я. Глобальне – національне – локальне (соціальна антропологія культурного простору) / Р.Я. Кісь ; Інститут народознавства НАН України. – Львів : Літопис, 2005. – 300 с.
3. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика и лінгвокультурологія / В.В. Красных. – М. : Гнозис, 2002. – 283 с

Анастасія Кисельова

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент

Козлова В.В.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ПРИЙОМИ МОВНОЇ МАНІПУЛЯЦІЇ У ПОЛІТИЧНИХ ТОК-ШОУ

У сучасному інформаційному суспільстві в стрімкому потоці інформації неможливо обійтися без орієнтирів, які так важливі для конструювання картини світу сучасної людини. Мистецтво маніпуляції мовними засобами стає все більш вишуканим і досконалим. Мова стала розглядатися не тільки як засіб комунікації, а й як засіб доступу до ментальної діяльності людини з метою надання необхідного маніпулятивного впливу на її свідомість.

Журналісти, досить часто користуються прийомами мовної маніпуляції, часом інтуїтивно, часом цілком усвідомлено [2, с. 97]. Говорячи про прийоми мовної маніпуляції, різні дослідники виділяють різні набори цих компонентів. Потенційною впливовою силою володіють всі риторичні фігури, тропи, засоби

образності, порівняння у мові. Саме тому вони є поширеним засобом маніпуляції.

У своїх роботах, присвячених мовному впливу, П.Б. Паршин зазначає, що для досягнення мети промовець може використовувати будь-які явища структури мови. Отже, наведемо класифікацію прийомів мовної маніпуляції у політичних ток-шоу згідно різних рівнів мови: лексичного та синтаксичного.

Лексичний рівень. П.Б. Паршин описує емоційне у складовій слова. Наприклад, як можна вживати синоніми (шпигун - розвідник, вбив - ліквідував). Також практично в кожному слові зафіксовано лише певну частину моделі світу, а моделі можуть бути дуже різноманітними. Слова можуть фіксувати в своєму змісті різні точки зору - антоніми (перемога - поразка) на одну і ту ж подію.

Іншим дієвим прийомом маніпулювання є опора на стереотипи, соціальні норми, авторитет. Стереотип - це прийняте в суспільстві спрощене уявлення про що-небудь, не заснований на особистому досвіді людини. Стереотипи підсилюють почуття приналежності до певної соціальної групи, що розділяє цей досвід або оцінку. У створенні мовних стереотипів відіграють важливу роль ключові слова - слова, які найбільш поширені в дискусіях у той чи інший історичний період. Впровадження ключових слів навіть в семантично порожні фрази наділяє ці фрази певною впливовою силою і оцінністю.

Опора на кількісні дані, псевдостатистику - типовий прийом маніпулювання свідомістю, типовий засіб впливу на адресата в політичній комунікації. Цей прийом використовується як один із засобів при створенні позитивного образу «свого».

- *Синтаксичний рівень.* Добре відомий і описаний прийом мовного впливу - використання пасивного залогу замість активного і так звана номіналізація, тобто переклад словосполучення з дієсловом в віддієслівний іменник (захоплені заручники, захоплення заручників): при використанні пасивного залогу інформація про реального виробника дії може не згадується без того, щоб виникало відчуття неповноти сказаного; на перший план виходить сама подія, а відповідальність за неї начебто ніхто і не несе. Функція номіналізації подібна з функцією пасивного залогу.

Застосування прийомів лінгвістичної маніпуляції здійснюється за одною і тією ж самою схемою:

1. Створення інформаційного приводу – тобто подання якоїсь конкретної або вигаданої інформації, яка використовується для подання її на політичному ток-шоу;

2. «Розкрутка» інформаційного повідомлення, тобто поступає зростання напруженості (тобто повторення тих самих негативних слів, висловів, якихось сенсаційних новин, емоційності і як правило недостовірність інформації) ;

3. Загострення напруженості є основною частиною політичних ток-шоу, їх суть полягає у досягненні цілей.

4. Останнім і головним є закріплення інформації – це забезпечення поставленої мети політичного ток-шоу, після завершення ток-шоу.

Таким чином, успіх або ефективність мовної маніпуляції буде визначатися в значній мірі тим, наскільки точно буде зроблений вибір мовних засобів, з їх великої різноманітності, для здійснення мовного впливу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабюк, М. И. Социальная манипуляция: философский анализ [Текст] / М. И. Бабюк. – М., 2004 . – 126 с.

2. Волкогонов, Д. А. Психологическая война: подрывные действия в обл. обществ. сознания [Текст] / Д. А. Волкогонов. – М. : Воениздат, 1983. – 288 с.

3. Горелов, И. Н. Основы психолингвистики [Текст] : учебное пособие / И. Н. Горелов, К. Ф. Седов. – Москва : Лабиринт, 1997. – 224 с.

4. Грачев, Г.В., Манипулирование личностью: организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия [Текст] / Г.В. Грачев, И.К. Мельник. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М. : Алгоритм, 2002. – 288 с.

5. Кара-Мурза, С. Г. Манипуляция сознанием [Текст] / С. Г. Кара-Мурза. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 832 с.

6. Використання мовного впливу як засобу маніпуляції в політичній діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://referats.allbest.ru/languages/8700305926.html> – Назва з екрану.

7. Лінгвістичні засоби мовленнєвого маніпулювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrmova.com.ua/zmist-zhurnalu/vipusk-11/leksichni-zasobi-movlennyevogo-manipulyuvannya/>. – Назва з екрану.

Єлизавета Князева

Науковий керівник – доц. Козлова В.В.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ТИПИ АНГЛОМОВНОГО ДИСКУРСУ КОМЕРЦІЙНОЇ РЕКЛАМИ

Комерційна реклама, як один із найбільш яскравих різновидів засобів масової інформації, не тільки відображає соціально-економічний розвиток суспільства, слугує засобом просування на ринок товарів і послуг, але і впливає на свідомість, поведінку людини, створення стереотипів, є джерелом уявлень людей про світі. Комерційна реклама має обширну типологію, з огляду на її поширеність у сучасному світі, при чому кожен вид рекламного тексту має свої специфічні особливості та правила, дотримання яких напряду впливає на їх сприйняття реципієнтом і силу впливу на адресата.

Аналіз рекламного дискурсу представлений у працях І. М. Гордона, Т. Б. Колишкіної, Н. О. Моїсеєвої, В. А. Полукарова, Ч. Сендиджа та ін. Однак питання типологічного аспекту комерційної реклами залишається недостатньо вивченим.

Метою дослідження є вивчення типологічних особливостей англомовного дискурсу комерційної реклами.

Одним із розповсюджених типів реклами є комерційна реклама (*Commercial Advertising*) – реклама товарів, послуг та інших товарних і нетоварних пропозицій з кінцевою метою отримання прибутку. Типологія рекламного дискурсу будується на функціях, які виконує реклама. На думку М. А. Блюм і Н. В. Молоткова, основною функцією комерційної (або маркетингової) реклами є просування товару або послуги на ринку, ідентифікація товару та його виробника [1, с. 29-30].

Слід зауважити, що найпоширенішим алгоритмом рекламної комунікації є алгоритм AIDA (attention → interest → desire → action) [3, с. 37]. При цьому принцип регулятивної діяльності реалізується в сучасному рекламному дискурсі у вигляді привернення уваги споживача, провокування його інтересу до рекламованого продукту. Реклама також формує бажання на підставі збудження потреб споживача, спрямовуючи його на запланована у довгостроковій перспективі виконання споживачем певних дій – у разі комерційного рекламного дискурсу цю дію становить придбання товару чи послуги. Відповідно, можна стверджувати що до функцій комерційного рекламного дискурсу належить не тільки просування товару, але й підштовхування, спонукання реципієнта до придбання товару чи послуги.

Комерційна реклама також може поділятися на підтипи. Традиційно виокремлюють у комерційному рекламному дискурсі рекламу іміджеву, промислову та споживацьку. Ф. Котлер виділяє наступні види реклами – реклама марки, рубрична реклама, реклама розпродажів. Зарубіжні дослідники ж говорять про існування таких підтипів реклами, як реклама торгової марки та торгово-роздрібна реклама. Також рекламу класифікують залежно від способу її впливу: раціональна реклама, тобто та, що звернена до розуму потенційного покупця й емоційна, або асоціативна, яка впливає через асоціацію ідей, шляхом відтворення обстановки і способу вираження, реклама, що має короткострокові цілі, та розрахована на середні терміни впливу на споживача [2, с. 12-23].

Найбільш детально розробленою є класифікація А. Н. Назайкіна, який у залежності від рекламних завдань, які покликане вирішувати рекламне повідомлення, поділяє комерційну рекламу на звичайну пропонуючу, заохочувальну, іміджеву, порівняльну, прищеплювальну, спростовуючу і трансформуючу [4].

Найбільш поширеною є *звичайна пропонуючи реклама*, яка полягає у тому, що певний товар чи послуга пропонуються споживачам для їх придбання на звичайних умовах. Така реклама будується за традиційною схемою, вона відповідає на основні питання які цікавлять споживача: «Що, хто, коли, де і

чому?». Нерідко звичайна пропонуюча реклама містить також перелік товарів, що продаються або послуг одного рекламодавця.

Заохочувальна реклама зазвичай використовується, коли первинний попит задоволений або конкуренція є занадто сильною та рекламодавцям необхідно стимулювати попит на свій товар або виділитися серед конкурентів. Заохочувальна реклама, як правило, включає в себе пропозицію безкоштовної участі в лотереї, отримання безкоштовного додаткового товару, знижки, повернення частини грошей тощо.

Іміджева реклама спрямована на формування в очах споживача позитивного образу певної торгової марки або конкретного продавця. **Порівняльна реклама** ґрунтується на бажанні споживача порівняти запропонований товар з аналогічним, який належить при цьому іншому продавцю. До **прищеплювальної реклами** рекламодавці вдаються, коли існує велика ймовірність контрдій конкурентів. Рекламодавець, заздалегідь випереджаючи їх, попереджає своїх споживачів про те, як потрібно реагувати в разі «підступів» конкурентів. Наприклад: «*Можливо, хтось запропонує вам більш низькі ціни. Порівняйте з нашою якістю...*» тощо.

Спростовува реклами використовується, коли пропозиція будується на «викритті» заяви, зробленої в рекламі конкурентів. Нарешті, **трансформуюча реклама** використовується у тому випадку, коли перед рекламодавцем стоїть завдання розбудови нових асоціацій з товаром або при зміні досвіду використання товару. Трансформуюча реклама перетворює звичайний досвід використання товару чи послуги на багатший, приємний та радісний для споживача (не просто їздити на машині, а пишатися нею; морозиво не тільки смачне, але й низькокалорійне тощо).

Отже, на сьогодні дослідники виокремлюють цілу низку типів та підтипів комерційної реклами: пропонуючу, заохочувальну, іміджеву, порівняльну, прищеплювальну, спростовуючу і трансформуючу. Кожен із окреслених типів реклами має свою структуру та семантичні особливості, дослідження яких і становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блюм М. А. Основы использования средств рекламы в коммерческой деятельности: / М. А. Блюм, Н. В. Молоткова. – Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2006. – 160 с.
2. Гордон І. М. Реклама або зобов'язання / І. М. Гордон. – К.: Просвіта, 2003. – 235 с.
3. Мудров А. Н. Основы рекламы: / А. Н. Мудров. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Магистр, 2008. – 397 с.
4. Назайкин А. Н. Медианланирование: учеб. пособие / А. Н. Назайкин. – М.: Эксмо, 2010. – 400 с.

Катерина Кутова

Науковий керівник – доц. Козлова В.В.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ЗАСОБИ ЕМОЦІЙНОСТІ ТА ЕКСПРЕСІВНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ АДВОКАТСЬКОМУ ДИСКУРСІ

Судова промова як вид авторського монологу є складовою діалогу, що має місце між сторонами звинувачення і захисту протягом всього судового процесу. Такий діалог проголошується з конкретною метою і відбувається також між захисником і присяжними та прокурором і присяжними. Адвокат для прийняття присяжними необхідного для захисника рішення використовує вербальні засоби логічного аргументування і емоційного впливу.

Юридичний дискурс розглядається як особливий вид інституційного дискурсу і є сукупністю висловлювань за питаннями правової дійсності, основними функціями якого є використання нормативно обумовлених комунікативних стратегій і тактик взаємодії для досягнення певних задач і цілей.

Судовий дискурс є різновидом юридичного дискурсу, а адвокатський дискурс, в свою чергу, є різновидом судового, адже як вже було відмічено

раніше, вони характеризуються наявністю певної структури, до судової промови висуваються певні вимоги, а саме форма побудови, зміст і мовні засоби.

Звернена насамперед до суду, судова промова орієнтована на встановлення істини, відповіддю на яку слугує винесений судом вирок, в якому кваліфікація злочину і визначення міри покарання багато в чому обумовлені промовою адвоката. Судова промова – це монолог, що складає частину діалогу, котрий ведеться між прокурором і адвокатом протягом всього судового слідства. Діалог проявляється у дослідженні матеріалів справи з точки зору звинувачення і захисту, у заяві клопотань.

У адвокатському дискурсі емоційне аргументування побудовано на широкому використанні апеляції до емоції. Сюди входять апеляції до негативних емоцій (страх, відраза і т.д.), апеляції до позитивних емоцій (повага), а також апеляції до умовно позитивних емоцій, що викликають у реципієнта позитивне відношення до промови оратора, звинуваченого, до власної особистості і виконуваної ролі в адвокатському засіданні (відповідальність і жалість). Таке зосередження емоційних «всплесків» в рамках промови адвоката створює емоційну напругу. У промові захисту у якості семантичних подразників емоцій вживається не емоційно-експресивна, а нейтральна лексика, яка не має емотивного компоненту в структурі свого значення. У фокус уваги контексту актуалізується і вводиться емосема. Оратор проводить необхідний йому емоційний вплив за рахунок наявності прихованих глибинних емосем в нейтральних лексемах контексту. Лексична основа адвокатського дискурсу, що апелює до негативних емоцій, формується дескриптивною лексикою з перцептивними значеннями, які позначають усе, що може стати об'єктом чуттєвого сприймання. Дескриптивна перцептивна лексика дозволяє наочно і яскраво уявити картину подій у вигляді серії стоп-кадрів. Таким чином, реципієнт може добре «розглянути» і відчувати те, що відбувається.

Експресивно-емоційний вплив у судовій промові досягається шляхом використання образотворчо-виразних засобів мови, таких як метафора, антитеза, паралелізм, гіпербола, порівняння, іронія та ін.

До прийомів експресивно-емоційного впливу також відносять адресацію, тобто звертання до судді і присяжних: “*Your Honor, Mr. Foreman and Gentlemen!*”, вживання займенників: *You, Your*, дієслів наказового і спонукального способів “*...bring your hearts and your homes and your intellects here*”, “*... let us talk to you as men ...*”, вираження особистого ставлення до аналізованого матеріалу *I say, I think*, інтимізація та ін. Адвокат завжди прагне залучити членів суду до ходу своїх міркувань, тож саме тому він використовує інтимізацію. Використовуючи «інклюзивний» займенник «*ми*»(*we*), адвокат таким чином підсвідомо поєднує себе з присяжними і ставить себе і їх на одну сторону, і одночасно протиставляє себе прокурору і його прибічників займенником «*вони*» (*they*).

Для того щоб зберегти інтерес до промови, активізувати увагу слухачів, сприяти живому сприйманню повідомлення, оратор вдається до використання риторичних запитань, котрі в експресивній формі передають стверджувальну або заперечну інформацію. Дискутуючи з процесуальним супротивником, судовий оратор нерідко звертається до риторичних запитань, що дозволяють в експресивно-емоційній формі переконливо заперечувати протилежну точку зору при звертанні до суду.

У процесі дослідження тексту захисних промов адвоката виявлені засоби мовленнєвого впливу. За результатом аналізу, загалом стилістичні засоби об’єктивізуються на синтаксичному рівні. Це можна пояснити тим, що адвокатський виступ здійснює ментальну сугестію з боку емоційного впливу і логічних міркувань. Останнє репрезентується за рахунок синтаксичних конструкцій, оскільки ще з античних часів синтаксис вважався складовою логіки. Найбільш вживаними стилістичними фігурами у досліджуваних промовах є риторичні запитання, повтори, пряма мова, еліпсис та апозіопезис.

Отже, виходячи із вищезазначеного, ми можемо зробити висновок, що адвокатська промова характеризується стильовою неоднорідністю, що викликана особливостями риторичної моделі побудови самої промови та загальним принципом під час судового засідання. Стильова формалізованість юридичних текстів разом з експресивно-оцінною та емоційною лексикою надає

аксіологічну маркованість вербальному відновленню фактів а ходу подій. При цьому, кожний з найбільш вживаних стилістичних засобів використовується адвокатом з певною метою, а саме риторичні запитання сприяють зведенню спілкування захисника та аудиторії на особистісну основу; повтори здійснюють загальний психологічний принцип запам'ятовування важливої інформації; пряма мова передає голос та думки підзахисного; еліпсиси підштовхують аудиторію до власних умовиводів; апозіопезис дає можливість присяжним самим зробити висновки.

Перспективою подальших досліджень вважаємо компаративне дослідження функціонування стилістичних фігур та троп різного рівня у композиційних частинах адвокатської промови та їхньої ролі у здійсненні мовленнєвої сугестії на суд присяжних.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнезділова Я. В. Емоційність та емотивність сучасного англomовного дискурсу: структурний, семантичний і прагматичний аспекти : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови" / Ярослава Володимирівна Гнезділова. – К., 2007. – 291 с.
2. Куковська В. І. Стилiстичні засоби мовленнєвого впливу на суд присяжних у захисних промовах американських адвокатів / В. І. Куковська // Вісник НТУУ «КПІ». Філологія. Педагогіка: збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 5. – С. 95–100.
3. Климович О.В. Средства речевого воздействия в судебном дискурсе // Материалы VII Международной студенческой электронной научной конференции. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.scienceforum.ru/2015/903/14860> (дата обращения: 25.10.2015).
4. Коробова Е. А. Методы речевого воздействия в судебной речи // Московский городской психолого-педагогический университет. 2010. С. 67—74.

Дар'я Менделенко

Науковий керівник – кан. філол. наук,

доцент Алексенко С.Ф.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНА СТРУКТУРА ХУДОЖНЬОГО
ПОРТРЕТУ ПЕРСОНАЖА (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ДЖОАН ГАРРІС
«ШОКОЛАД»)**

Проблема створення художнього образу може бути названа основною в літературній творчості, оскільки портрет є важливим засобом, що віддзеркалює характер та образ героя. Портрет виступає важливим інструментом індивідуалізації персонажа.

Портретом як жанром художнього дискурсу, його типологією і функціями, а також способами створення словесно-художнього портрета цікавилися численні вітчизняні та зарубіжні дослідники (В.Вовк, Ю.Водяницька, Л.Єфімова, К.Кусько, Н.Беляєва, Є.Гончарова, О.Малетіна, Є.Фаріно, В.Шмід). Було розкрито різні аспекти мови і стилю словесного портрета, пов'язані з лексикою портретного опису, досліджено проблеми структурно-композиційної класифікації словесно-художнього портрета, форм функціонування в макротексті тощо.

За літературознавчим словником, портрет у літературному творі – це зображення зовнішності людини – обличчя, постаті, одягу та взуття, манери триматися, жестів тощо. За допомогою портрета письменник дає читачеві зорове уявлення про персонажа [5, с. 165]. Анікін Г. В. вважає, що художній портрет передбачає передачу не лише зовнішності, а й внутрішнього світу персонажа; його мета – це розкриття особистості людини – її характеру, психології, стану душі тощо [1, с. 34].

Гусєва О.В. виокремлює такі елементи лексико-семантичної структури словесного портрета зовнішності [3, с. 26]:

- 1) лексико-семантична група на позначення рис обличчя, частин тіла;

- 2) лексико-семантична група, яка описує жести, міміку, рухи персонажа;
- 3) лексико-семантична група, яка визначає вік героя;
- 4) лексико-семантична група, яка описує одяг та його атрибути.

Уміло побудований художній портрет персонажа дає змогу читачеві сприймати образ як реальну особу зі всіма індивідуальними відмінностями, ознаками, прикметами (аж до інтонацій голосу, своєрідності рис обличчя, деталей одягу тощо) [2, с. 15].

Персонажне мовлення є засобом непрямой характеристики героїв художнього твору, яке складається з двох підвидів: діалогічного та внутрішнього персонажного мовлення [4, с.155]. У діалогах виражається ставлення інших персонажів до описуваної особи, що відіграє важливу роль у створенні художнього портрета. Внутрішні ж монологи героя (потік свідомості, внутрішній монолог тощо) розкривають внутрішній світ героя, допомагають зрозуміти його стан, мотивацію, ставлення до тих чи інших подій або людей.

Матеріалом нашого дослідження мовних засобів створення художнього портрету персонажа став роман сучасної британської письменниці Джоан Гарріс «Шоколад» (1999р.), головними героями якого є власниця шоколадної крамниці Віан Роше та кюре міської церкви Рейно. Розглянемо елементи лексико-семантичної структури художнього портрета кюре Рейно.

1. Лексико-семантична група на позначення рис обличчя, частин тіла. В неї входять прикметники, які грають роль оцінних епітетів у контексті. (наприклад, «*pale eyes of the North*», «*no welcome in his cold, light eyes*» та «*feline look*»), за допомогою яких стає одразу зрозумілим, що герою притаманна холодна стриманість, насторожене ставлення до людей, відчуженість та навіть хижість.

2. Лексико-семантична група, що описує жести, міміку, рухи, представлена здебільшого порівняннями, які передають гордість та непривітність кюре. Головна героїня роману так ділиться своїми враженнями щодо першого візиту Рейно в її шоколадню: «*He watched us for a time, smiling like the lord of the manor who welcomes uninvited guests*». Скритність та невідвертість натури Рейно виражається за допомогою порівняння «*smiling like the lord of the manor who welcomes uninvited guests*».

3. Лексико-семантична група, яка визначає вік героя, представлена епітетами та предикативами, наприклад: «*He is in his thirties, though from a distance his rigid stance makes him seem older*» - розповідає Віан Роше, вперше побачивши Рейно на карнавалі. Епітет «*rigid*» описує оцінку, яку дає Віан Рейно: саме суворий вигляд Рейно змушує його здаватися старішим за свій вік.

4. Лексико-семантична група, яка описує одяг та його атрибути: «*A black figure is the last in the procession. As he approaches I recognize the old-fashioned soutane of the country priest*». Перше враження головної героїні від Рейно на карнавалі виражається за допомогою метонімії «*a black figure*» та «*the old-fashioned soutane*», які віддзеркалюють його темну ауру та консервативність.

Внутрішній світ персонажа змальовується численними епітетами, порівняннями, метафорами. Рейно змальовується настільки самовпевненим та безконтактним, що навіть щира посмішка чарівної жінки не могла викликати в нього жодних теплих емоцій і розбивалася як хвиля на скелі: «*He is a complete blank to me, a man-shaped darkness cut into the air. I feel no point of contact with him, and my smile broke on him like a wave on a rock*».

Віан Роше відкрита та пряма натура, виражає свої думки відверто. В перший візит кюре до її магазину вона одразу ж пояснила, що не відвідує церкву, що, на її думку, збило Рейно з пантелику: «*It was too direct. He would have liked us to dance a little, to circle each other like wary cats*». Авторка роману використовує порівняння «*to dance a little, to circle each other like wary cats*», яка ємко характеризує кюре, якому притаманна не прямота, а схильність до «кружляння навкруги» та котяча настороженість.

Таким чином, портрет літературного персонажа як підсистема зі своєю логікою організації та тематичною цілісністю у системі англомовного художнього дискурсу не просто зображує зовнішність людини, він відкриває її сутнісні ознаки. Детальний аналіз лексико-семантичної структури художнього образу сприяє більш глибокому проникненню у внутрішній світ героя літературного твору. Так, художній образ кюре Рейно у романі Дж. Гарріс «Шоколад» формується лексико-семантичними та стилістичними засобами

(оцінні епітети, порівняння, метафори тощо), що дає змогу яскраво змалювати цього персонажа як суворого, непривітного, скритного та упередженого пастиря.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аникин Г. В. Английский роман 60-х годов XX века / Г. В. Аникин. – М.: Высшая школа, 1976. –104 с.
2. Гончарова Е. А. Пути лингвистического выражения категории «автор-персонаж» в художественном тексте / Е. А. Гончарова. – Томск: Изд-во Томского ун-та, 1984. – 149 с.
3. Гусева Э. В. Лингвостилистические особенности мужского и женского портретов в художественном произведении / Э. В. Гусева // Финно–угорский мир. – 2016. – № 1. – С. 26-29.
4. Кухаренко В.А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей/В. А. Кухаренко.–Одесса, Латстар,2002.–202 с.
5. Лесин В. М. Літературознавчі терміни / В. М. Лесин. – К.: Радянська школа, 1985. – 251 с.
6. Joanne Harris “Chocolat” – Doubleday, 1999. – 394p.

Остапенко Олександра

Науковий керівник – доц. Алексенко С. Ф.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С. Макаренка)

АКСІОЛОГІЧНА СКЛАДОВА ТЕКСТІВ КІНОРЕЦЕНЗІЙ

У сучасній лінгвістичній науці зростає інтерес до вивчення аксіологічної складової висловлювань та текстів. Цей інтерес обумовлюється усвідомленням критеріальної значущості ціннісних категорій і концептів для буття і діяльності особистості в просторі культури та мови.

Однією із сучасних тенденцій у жанрі кінорецензії, який ми досліджуємо, є певне розмиття рамок цієї жанрової специфіки, оскільки досить часто в сучасних умовах кінокритики повинні і розмістити в тексті аналітику, і

розважити читацький загаль. Незважаючи на це основними функціями кінорецензій залишаються: оцінна (із категорії «добре/погано»); апелятивна; просвітницька та естетична.

Оцінність вважається однією з головних ідентифікаційних ознак будь-якої рецензії [4, с. 29]. Вона формує цілісне ставлення і є однією з основних цілей кінорецензії. Н. Д. Арутюнова зазначає, що оцінне значення здатне увібрати в себе різні види зв'язку, наприклад, психологічний, комунікативний, онтологічний, діяльнісний, а оцінка ставиться відразу і до області реакції, і до області стимулів [1, с. 137].

Оцінка – це універсальна категорія, і пов'язано це з тим, що такі оцінні поняття як «добре» або «погано» існують в кожній культурі і відповідно у кожній мові. Є.М. Вольф вважає, що «оцінка як ціннісний аспект значення присутній в найрізноманітніших мовних виразах. Вона може бути обмежена елементами меншими, ніж слово, а може характеризувати і групу слів, і ціле висловлювання» [2, с. 22].

Саме по собі оцінне висловлювання є конкретним емоційним станом. «Оцінне висловлювання може володіти трьома компонентами – об'єктом, суб'єктом і підставою оцінки, які постійно піддаються змінам» [3, с. 28].

Для того, щоб рецензія відповідала своєму жанру, рецензенту необхідно висловити свою особисту думку, негативну або позитивну, щодо фільму. Саме вона впливає надалі на рішення глядача. В англійських кінорецензіях використовується велика кількість різноманітних засобів вираження оцінності. Ці засоби можна поділити на два аксіологічні значення: частковооцінні та загальнооцінні [3, с. 30]. Синтаксично, їх передача здійснюється різними способами. Частковооцінні значення найчастіше можуть бути виражені за допомогою предикатів, наприклад: «*much-needed bright spot*», «*consistently entertaining action*», «*epic pratfall*». Загальна оцінка передає остаточну, цілісну оцінку, аналізуючи як позитивні, так і негативні сторони фільму. Ані негативна, ані позитивна оцінки не є єдино вірними, оскільки будь-яка рецензована кінострічка може володіти і негативними, і позитивними якостями.

Оцінність в кінорецензіях може виділятися на всіх мовних рівнях, проте аксіологічна складова найкраще простежується на лексичному. Адже найкращим чином використання саме оцінної лексики допомагає рецензенту висловити свою думку: «*consistently entertaining, frequently violent and generally slapdash action comedy*», «*hint at the darkness of a world*», «*can't match brilliant absurdity*», «*impressive at the least*».

Отже, однією з основних задач кінорецензій є вплив. Автор, висловлюючи свою думку, намагається певним чином вплинути на думку читача і підвести його до рішення, дивитися чи не дивитися рецензовану кінострічку. Щоб це правильно зробити і виконати всі поставлені завдання, рецензенту необхідно дотримуватися певної структури та писати кінорецензії, використовуючи при цьому певні мовностилістичні особливості. Вони найяскравіше виражають аксіологічну складову текстів кінорецензій, яка може бути представлена частковооцінними та загальнооцінними аксіологічними значеннями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – 2-е изд. – М.: Языки российской культуры, 1999. – 896 с.
2. Вольф Е. М. Функциональная семантика оценки / Е. М. Вольф. – М.: Наука, 1985. – 228 с.
3. Гаранина Е.Ю. Оценочность в жанре кинорецензии / Е.Ю. Гаранина // Весник КемГУ №2 (54) . – 2013. – С. 28 – 31.
4. Синдеева Т. И. Некоторые особенности композиционно-речевой организации жанра «научная рецензия» / Т. И. Синдеева // Функциональные стили в преподавании иностранных языков. – М., – 1982. – С. 27-42.

СЕКЦІЯ 4. Лінгвокогнітивний аналіз англomовного художнього дискурсу

Кісельова Марина

Науковий керівник – доц. Багацька Олена Вікторівна

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

ТЕОРІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ СПОСІБ ДОСЛІДЖЕННЯ БІНАРНИХ ДИХОТОМІЙ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Останнім часом у лінгвістиці широко вживається поняття «*дихотомія*», яка тлумачиться як логічна операція поділу об'єму понять на два суперечливих одне одному [1, с.98]. Багаточисельні дослідження у галузі лінгвокультурології виявили різноманітні шляхи розвитку системи значень, які призводять до появи бінарності у багатьох концептуальних структурах. Під «*бінарним принципом*» розуміють принцип опису мовних явищ, що піддаються зіставленню, виходячи з наявності або відсутності однієї і тієї ж ознаки. Однією з умов проявлення бістабільності є оцінююча подвійність, тобто, наявність у структурі концепту складових, які несуть як позитивну, так і негативну оцінку [2, с. 198].

У наш час одним із найбільш відомих та перспективних шляхів дослідження бінарних дихотомій є теорія концептуальної інтеграції (відома також як теорія блендінгу), вибудована на основі концепції ментального простору Жюльє Фоконьє. Під *концептуальною інтеграцією* вчені розуміють базову когнітивну операцію, сітки якої можуть включати в себе декілька ментальних просторів. Концептуальна інтеграція здійснюється за певною схемою на різних рівнях абстракції і має чітку структуру, яка включає різні елементи:

1) *Вихідні простори (Input spaces)*. Існує принаймні два вихідні простори для блендінгу, які являють собою часткову структуру, що відповідає одній із двох подій.

2) *Загальний простір (Generic space)*, який відображає кожен із двох вихідних просторів. Загальний простір містить спільне, що мають ці вихідні простори у процесі розробки концептуальної інтеграційної мережі.

3) *Змішаний простір (Blended space)*, або бленд (blend), який являє собою «бленд» вихідних просторів та пов'язаний із загальним простором. Бленд містить у собі загальну структуру, охоплену загальним простором, і також

включає в себе більш специфічну структуру. Змішаний простір може також містити структуру неможливу для вихідних просторів.

4) *Крос-просторове відображення взаємних зв'язків (Cross-space mapping of counterpart connections)*. Існує часткове між-просторове відображення між вихідними просторами. Між-просторове відображення з'єднує прототипи у вихідних просторах. Такі прототипи можуть бути різних видів: зв'язок між фреймами та ролями в фреймах; зв'язки ідентичності або перетворення або репрезентації; метафоричні з'єднання тощо [5, с. 307-309].

Для ефективного використання моделі концептуальної інтеграції існують кілька регулюючих або «*оптимальних*» *принципів*, які обумовлюють правильну побудову бленда:

1. *Інтеграція (Integration)*. Вихідні структури повинні змішуватися в бленді таким чином, щоб він функціонував як єдине ціле.

2. *Мережа (Web)*. Бленд як єдине ціле, має зберегти мережу відповідних зв'язків з вихідними ментальними просторами.

3. *Розшифровка (Unpacking)*. Бленд мусить уможливлювати розшифрування бленда задля реконструювання вихідних просторів, між-просторового відображення, загального простору, а також з'єднань між усіма ментальними просторами.

4. *Топологія (Topology)*. Семантична законність інтеграції обумовлюється відповідністю прототипів, тобто відповідні один одному змішувані елементи ментальних просторів повинні співвідноситися з іншими елементами своїх просторів подібним чином.

5. *Зворотне проектування (Backward projection)*. У процесі функціонування бленда і утворення нових структур необхідно уникати зворотного проектування у вихідному просторі, якщо воно перешкоджає інтеграції самого вихідного простору.

6. *Метонімічне проектування (Metonymy projection)*. Коли один елемент із вихідного простору проектується в бленд і поглинає інший елемент, метонімічно з ним з'єднаний, метонімічна відстань між ними в змішаному просторі має скоротитися.

7. *Релевантність (Relevance)* – концепт змішаного простору повинен мати певну значимість для з'єднання з іншими просторами і для ефективного функціонування бленда [4; с. 185-186].

Англомовний текст казки К. ДіКаміло «Дивовижна подорож Едварда Тюлейна» (англ. The Miraculous Journey of Edward Tulane) містить *опозиційну дихотомію «позитивний/негативний»* [3]. Для її побудови ми використали як схему концептуальної інтеграції, так і «оптимальні принципи» побудови бленда (*див. схема А*). Реалізація бінарних дихотомій у зазначеній казці американської письменниці є однією із характеристик постмодерного твору, що створює сюжетне напруження та допомагає віднайти його ідею.

Тож, використання теорії концептуальної інтеграції, як інноваційного способу дослідження бінарних дихотомій у когнітивній лінгвістиці, допомагає ширше дослідити та інтерпретувати літературний твір. А реалізація дихотомії «позитивне/негативне» робить казку К.ДіКаміло близькою до реального життя й примушує читача повірити в те, що описані події могли трапитися будь-де з будь-ким, незалежно від віку, соціального стану, статі чи етнічної належності.

Схема А

Дихотомія «позитивний/негативний»

ЛІТЕРАТУРА

1. Словарь лингвистических терминов / Под ред.. Т.В. Жеребило. – Назрань: «Пилигрим», 2010. – 488 с.
2. Туленинова Л. В. О бистабильности концептов / Л.В. Туленинова // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2010. – №13. – С. 96 – 101.
3. DiCamilo Kate. The Miraculous Journey of Edward Tulane [Electronic reference] / Kate DiCamillo. – Access mode: http://ebooksbeus.weebly.com/uploads/6/3/0/8/6308108/the_miraculous_journey_of_edward_tulane_-_kate_dicamillo.pdf
4. Fauconnier G. Mappings in thought and language. / G. Fauconnier. – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 214 p.
5. Fauconnier G., Turner M. Mental spaces: conceptual integration networks / G. Fauconnier G., M. Turner // Cognitive linguistics: basic readings / edited by Dirk Geeraerts. – GmbH & Co. KG. – 2006. – P. 303-371.

Шокало Юлія

Науковий керівник – канд. філол. наук,

доцент Коваленко А.М.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка)

ПОНЯТТЯ САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ У ГУМАНІТАРНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

У сучасних умовах в якісно новому аспекті розглядається проблема розвитку і використання людського потенціалу. Існують більш високі вимоги до самостійності, ініціативності і заповзятості людини, які спричинені змінами в суспільстві, що відбуваються. Ананьев Б. Г. неодноразово відзначав посилення впливу людського фактору на різні сторони дійсності. Все це обумовлено збільшенням актуальності проблеми самореалізації особистості [1, с.288].

Термін «самореалізація – здійснення можливостей розвитку Я». Таке визначення відповідає доктрині згідно якої вищим кінцевим результатом

розвитку є самореалізація. Ця ідея пройшла шлях від стародавньої до сучасної етичної думки. В Оксфордському словнику проводиться наступне визначення: «Самореалізація – реалізація власних зусиль людини, можливостей розвитку Я. Цей процес може називатися самореалізацією (або розвитком). Згідно християнським переконанням, це не вершина досягнень, але Божий дар [32, с.224].

Ідея терміну *САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ* має давню історію у філософії. Багато філософів вказують, що сам термін – проблема не тільки міждисциплінарна, але і міжпарадигмальна у зв'язку з тим, що зараз не існує єдиної парадигми в уявленні про самореалізацію особистості. Ця проблема також відрізняється маргінальним характером, так як охоплює теми, які є проблемним полем для різних наук. Все це ускладнює розгляд проблеми самореалізації особистості та представляє підвищені вимоги до її багатостороннього охоплення

В основі дослідження проблеми терміну *САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ* без сумніву знаходиться вивчення уявлення про самореалізацію особистості та його еволюції. Розвиток уявлень про самореалізацію особистості та її особливостях в значній мірі пов'язано з феноменом людського існування, який змінюється у взаємозв'язку індивіда та покоління в онтогенезі людини, так як «самореалізація – це соціально – індивідуальний процес свідомого цілеспрямованого розвитку сутнісних сил на основі життєдіяльності конкретної особи» [10, с. 58].

Поняття *САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ* почало використовуватись у політичних науках, у зв'язку з приватними запитаннями. Однак у цьому випадку він використовувався в першу чергу як синонім поняття «успіх». Це пояснювалось складністю використання понять «успіх» та «ефективність» відносно політичної діяльності у силу виникаючого відчуття пристрасті дослідника, знижуючи об'єктивність дослідження.

Сучасна галузь соціології – соціальна кібернетика – дозволяє разом з використанням синергетики досліджувати проблеми самореалізації особистості у

соціологічному аспекті, крізь призму суспільних та особистісних відношень, з точки зору управління суспільством, суспільної особистості.

Плідним для розкриття змісту проблеми терміну *САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ* міг би стати ряд ідей відносно улаштування суспільства та закономірностей взаємодії людини та суспільства, з позиції соціології.

Отже, можна зробити висновок, що термін *САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ* – це здійснення можливості розвитку «Я» за допомогою власних зусиль, творчості, діяльності з іншими людьми, соціумом та світом в цілому. Складно назвати таку науку про людину, в якій теми тим чи іншим чином не порушували б проблеми самореалізації. В основі дослідження проблеми терміну *САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ* без сумніву знаходиться вивчення уявлення про самореалізацію особистості та його еволюції. Розвиток уявлень про самореалізацію особистості та її особливостей в значній мірі пов'язано з феноменом людського існування, який змінюється у взаємозв'язку індивіда та покоління в онтогенезі людини.

Література

1. Абульханова-Славская К. А. Стратегия развития личности. – М.: Мысль, 1991. – С. 58.
2. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. – СПб: Питер, 2001. – С. 288.
3. Коростылева Л. А., Никонова А. Н. Психологические проблемы самореализации личности. / Вып. под. ред. Г. С. Никифорова, Л. А. Коростылевой. – СПб.: Издательство С.-Петербургского университета, 2001. – С. 224.

Яна Шоколенко

*Науковий керівник – доц. Багацька Олена Вікторівна
(Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка)*

ОБРАЗ ПРИНЦЕСИ ДІАНИ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЦІННОСТЕЙ БРИТАНСЬКОГО СОЦІУМУ

Принцеса Діана Уельська багато років поспіль виступає улюбленицею мільйонів британців, народною принцесою, символом Об'єднаного Королівства,

зразком наслідування для багатьох людей. Перш ніж розпочати лінгвокультурологічний аналіз образу принцеси Діани, розглянемо детальніше поняття образу.

Образ є окремою ментальною картиною, що виражена словесно та замінює різноманітні способи сприйняття реальності, якими володіє людина (слух, смак, зір, нюх та дотик) [5, с. 202]. Образ суб'єктивний та не підлягає керуванню, тому що виникає в свідомості певної групи людей, що має певні цінності, стереотипи та уявлення [2, с. 26]; формується через пізнання особистістю дійсності та світу, містить у собі як національний, так і універсальний складники, які індивідуально тлумачить кожна людина, тобто їх індивідуалізує [3, с. 69].

Звертаючись до біографії принцеси Діани, котра відрізнялася від історії інших представників британської королівської сім'ї, слід наголосити на тому, що кожен етап її життя своєрідно вплинув на її образ, що являє собою приклад відкритого народові представника британської монархії. Як зазначено у її біографії, історична роль Діани полягає у тому, що нею був створений новий образ королівської родини: *“Her hands on approach to charity work gave the impression of a new type of Royal, who was no longer so remote”* [3].

Принцеса Діана стала надзвичайно популярною серед британського народу через свою незвичайну відкритість та небайдужість, котрі проявлялися в її діяльності [4]. Вона активно займалась благодійною та миротворчою діяльністю, була активістом боротьби зі СНІДом та рухами за припинення виробництва протипіхотних мін: *“The other side to her was her compassion for people with Aids and her opposition to land mines”* [4, с. 22].

Образ принцеси Діани в свідомості носіїв англійської мови та культури знаходить відображення у вербалізованій формі. У своїй книзі *“British cultural identities”*, дослідник у галузі етнопсихології Майк Стоппі (Mike Storry) дає наступну характеристику принцесі Діані, вважаючи її героїнею британського народу: *«An unlikely hero — or heroine — was Princess Diana. She became to fashion icon and her appearance was widely imitated. The other side to her was her compassion for people with Aids and her opposition to land mines She was a*

paradoxical heroine in that her wealth could have separated her from people in the street, but it didn't» [4, с. 22]. Судячи із зазначених вище номінацій ***unlikely heroine, paradoxical heroine, a fashion icon***, принцеса Діана — це справжня всенародна принцеса, котру британці люблять за її особливе відчуття стилю, близькість до народу та чуйне ставлення до їх проблем та переживань.

У формуванні образу принцеси та сприйнятті її людьми Великобританії, значну роль відіграли мас-медіа, які широко відображали не тільки суспільне, а й приватне життя леді Діани в роки шлюбу з принцем Уельським та в період розлучення, підкреслюючи впливовість її особистості та популярність серед британської аудиторії [4].

У рамках програми «100 величних британців», проводилося опитування серед жителів Великобританії з метою зіставлення списку найбільш відомих британців, яке відіграє важливу роль у самоідентифікації народу, дозволяє судити про національний характер представників певної лінгвокультури, що підтверджує стаття BBC News: ***“It will be a real insight into what people think this country means and what they think greatness is”*** [1].

Принцеса Діана очолила третє місце та була серед рейтингу найбільш популярних жінок свого часу, вважаючись найбільш популярним членом королівської родини: ***“Diana remained very popular because people could identify with her”*** [2].

Отже, на формування образу принцеси Діани та його позитивної оцінки британцями, впливали особиста історія, відкритий стиль спілкування, активна гуманітарна та соціальна діяльність. У очах британців Діана була особою, яка володіла якостями небайдужості та співпереживання. Переживши складний життєвий період, вона заслужила підтримку народу. Саме її образ є уособленням цінностей британської культури, втіленням морально-етичних якостей, що є значимими для представників британської нації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Таскаева А. В. Национальная специфика представлений о герое в английской лит. // Лингвокультурология: ежегодный сборник научных трудов /

гл. редактор А. П. Чудинов; ФГБОУ ВПО «УрГПУ». — Екатеринбург, 2015. Выпуск 9. С. 224–230.

2. Черевченко О.М. Лінгвістичні аспекти аналізу поетичного тексту: неокласичні виміри : монографія / О. М. Черевченко. – Умань : ВІЗАВІ, 2012. С. 26

3. Щепанська Х.А. Мовний образ, концепт, вербальний символ та їх функціонування в художньому тексті. / Х. А. Щепанська // Лінгвістичні дослідження. – 2012. – Вип. 33. – С. 66–71.

4. Storry M. British Cultural Identities / M. Storry, P. Child. Third edition.— Routledge, 2007. С. 22

5. Thornley G. C., Roberts G. An Outline of English Literature. Longman Group Ltd., 2003. 216 p.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНТЕРНЕТ ДЖЕРЕЛ

1. BBC reveals 100 great British heroes. — Режим доступа: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/entertainment/2208532.stm>.

2. Monarchy/Royal family trends –most liked members of the royal family// 19 November 2012. URL: <https://www.ipsosmori.com/researchpublications/researcharchive/poll.aspx? oItemId=2412&view=wide>

3. Princess Diana Short Biography. — Режим доступа: <http://www.biographyonline.net/people/short-bio-princess-diana.html>.

4. The house of Windsor from 1952. Diana, Princess of Wales// [s.a.] URL: <http://www.royal.gov.uk/HistoryoftheMonarchy/The%20House%20of%20Windsor%20from%201952/DianaPrincessofWales/Childhood.asp>

5. Queen of hearts// People. 15.09.1997. Режим доступа: URL: <http://www.people.com/people/article/0,,20123167,00>. Html

СЕКЦІЯ 5. Методика викладання іноземних мов: стан та перспективи вивчення

Тетяна Бохоня

Науковий керівник – к.п.н, доцент Подосиннікова Г. І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

СИТУАЦІЇ З ПЕРСОНАЖАМИ АНГЛОМОВНИХ АВТОРСЬКИХ КАЗОК ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СЕРЕДНЬОГО СТУПЕНЯ НАВЧАННЯ

Іншомовне міжкультурне спілкування завжди представляє для учнів середнього ступеня навчання велику складність, однак спілкування з казковими персонажами цікавить більшість учнів, тому для формування англomовної лексичної компетентності, бажано включати в роботу ситуації з казковими персонажами, взятими із казок англomовних авторів.

Ситуація – система зовнішніх по відношенню до людини умов, фрагмент дійсності, які спонукають її до виконання дій [1, с. 277].

Казковий персонаж – діюча особа, істота художнього твору – казки.

Ситуація з казковими персонажами – це зовнішні по відношенні до людини умови, фрагмент дійсності, в яких діє істота художнього твору. Можна навести наступні приклади ситуацій:

Hermione asked us to bring the photos of your best friends. She wants to know about their character. Let's give her a little information about your best friends using the words from the topic.

Imagine that you are an interviewer and your desk-mate is a famous hero from the film 'Harry Potter' – Draco Malfoy. You have to ask him about the character of his friends and family.

Англійська літературна (авторська) казка представляє великий інтерес для тих, хто вивчає мову в плані розширення лінгво-культурного світогляду.

Для прикладу можна навести наступні приклади англійських авторських казок: 'Harry Potter' (J. K. Rowling), 'Alice in Wonderland' (Lewis Carroll), 'The Chronicles of Narnia' (C.S. Lewis).

А. Г. Чернишевський рекомендував виключити із навчання казки на аморальні теми, В. Г. Белінський рекомендував не захоплюватися черезмірною фантастикою, А. С. Макаренко радив не захоплюватися казками про нечисту силу, чортах, щоб не обмежувати психіку дітей [4, с.20].

Особливість авторської казки – талановите та своєрідне вирішення головних тем нашого часу, у ній звучать теми загальнолюдського гуманного змісту, написаного майстерно, з поетичним натхненням, з вигадливою вигадкою, з влучними та живими авторськими спостереженнями [4, с. 38].

За тематикою казки повинні бути цікавими, доступними, породжувати оптимізм, бути чітко викладеними, багатими для роздуму та самопізнання.

Важливість казки неможливо переоцінити: вона не тільки дарує людям радість пізнання, а й формує характер, розвиває мислення, збагачує філологічний досвід адресата, дає можливість легко проникнути в суть реальних речей і явищ і в простій наочній формі донести інформацію до учнів. За допомогою казкових діалогів забезпечується необхідна повторюваність мовного матеріалу, неймовірні фабульні ситуації створюють благодійний ґрунт для неологізмів, каламбурів і, відповідно, для більш глибокого вивчення природи мовленнєвого знака [5, с. 7]. Також слід відмітити, що використання казок на уроках іноземної мови сприяє індивідуалізації навчання і розвитку мотивованості мовленнєвої діяльності учнів, що є необхідним для учнів середнього ступеня навчання; розвиває два види мотивації: самомотивацію, коли ситуація з казковим персонажем цікава сама по собі, і мотивація досягнення, коли учень усвідомлює, що він підвищує рівень володіння мови, яку вивчає. Це приносить задоволення і додає віру в свої сили і бажання до подальшого вдосконалення.

Ситуації з казковими персонажами мають значний виховний потенціал. Безсумнівними перевагами використання ситуацій з казковими персонажами на уроці іноземної мови є : 1) автентичність; 2) інформаційна насиченість; 3) концентрація мовних засобів; 4) емоційний вплив на школярів [2].

Героям казкових ситуацій властиві високі моральні якості, вони завжди ведуть боротьбу з темними силами, що символізують соціальне зло й

несправедливість. Образи позитивних казкових персонажів давно стали для дітей втіленням кращих рис людини. Дитина уважно стежить за розвитком казкового сюжету, відверто реагує на вчинки героїв, проникається своєрідністю їхніх стосунків, думок і почуттів, віддає свої симпатії позитивним, засуджує негативних. Казка знаходить вірний шлях до дитячого серця, впливає на розвиток світогляду, ставлення дитини до навчання, товаришів, рідних, учить бути правдивим, чесним, відвертим, зневажати неправду, боротися з грубістю, лінню, байдужістю, одне слово, розкриває кращі душевні якості.

Головним принципом моделювання ситуацій з казковими персонажами на середньому етапі навчання має бути принцип опори на діалог культур. Його реалізації сприяють такі типи ситуацій навчально-трудової, сімейно-побутової та соціально-культурної сфер спілкування.

- ситуації-аналоги потенційного спілкування дітей з носіями мови. Наприклад: *You are going to visit Hogwarts. Ask Harry Potter to tell you about school rules of this school.*

- ситуації з казковим сюжетом на літературно-країнознавчій основі. Учням можна запропонувати таку вправу: *The Queen of hearts got angry and mixed all the pictures of schools which Rabbit has dreamed to entry. Now he can not remember none of them. Let's help him!*

- ситуації з казковим сюжетом, які моделюють взаємодію улюблених персонажів мультфільмів, кінофільмів дітей України і країн, мова яких вивчається. Наведемо приклад відповідної вправи: *Alice dreams to visit Ukraine. She asks you to tell her about your native country and its famous landmarks.*

- ситуації – уявна подорож до визначних місць іншомовних країн тощо. Наприклад: *Let's imagine that we went to Disneyland. Write your best friend a letter and tell him/her your emotions and impressions.*

- ситуації, пов'язані з обговоренням отриманих знань про національні реалії. Наведемо приклад відповідної вправи: *Imagine that you have just visited one of the ancient cities of Ukraine – Lviv. Write a letter to Ron Wisley and tell him about its attractions.*

Виконання завдань, що розроблені на основі ситуацій з казковими персонажами, вимагає від учня спроможності зорієнтуватися в ситуації, уявити себе в іншій ролі, передати думки, почуття, умотивувати вчинки героїв [3].

Отже, формування англомовної лексичної компетентності учнів середнього ступеня навчання з використанням ситуацій з казковими персонажами як засобу міжкультурного спілкування є ефективним інструментом стимуляції пізнання, розкриття творчого потенціалу особистості учня і посилення гуманізації освіти. Учні середнього ступеня навчання, перевтілюючись у казкового героя, можуть спокійно розповісти про свої почуття, думки; вирішуючи завдання із ситуаціями з казковим персонажами, діти засвоюють не лише моделі поведінки чи вчаться реагувати на життєві ситуації, а й запам'ятовують й усвідомлюють нову лексику, кліше та формують англомовні лексичні навички та готовність до міжкультурного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). Москва, 2009. 448 с.
2. Ковальов Н.Є., Матюхіна М. В., Патріна К. Т. Введення в педагогіку. М, 1975.
3. Ніколаєва С. Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. К, 1999. – С.320.
4. Швачко С. А., Пасяк Е. Л., Харченко Т. В. Работа над англомовной сказкой в условиях вуза и школы : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Суми, 1990. 46 с.
5. Швачко С. О. Содержательно-структурные аспекты английских сказок и стихотворений : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Суми, 1988. 34 с.

Єлизавета Василенко

Науковий керівник – канд. пед. наук,

доц. каф. герм. філ. Дука М.В.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

СИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛІНГВІСТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ВИВЧАЮЧОГО ЧИТАННЯ УЧНІВ 10-11 КЛАСІВ

Будь-яка методика навчання реалізується у спеціальній системі, створення якої передбачає вивчення та опрацювання вимог до вправ та їх класифікації. Використання упорядкованої системи вправ є головним чинником, який сприяє досягненню ефективного навчання учнів.

С. Ф. Шатілов [3, с. 59] дає визначення *системі вправ* як сукупності необхідних типів, видів і різновидів вправ, що виконуються у такій послідовності та в такій кількості, які враховують закономірності формування навичок у різних видах мовленнєвої діяльності, в їх взаємодії і забезпечують максимально високий рівень оволодіння іноземною мовою за даних умов.

Проблемою розробки системи вправ щодо формування англomовної соціолінгвістичної компетентності займалися такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як: Н. Ф. Бориско, Л. П. Голованчук, С. Ю. Ніколаєва, В. В. Сафонова, Н. К. Склярєнко, С. Ф. Шатілов та інші.

Вчені С. Ю. Ніколаєва та Н. К. Склярєнко визначають термін «*вправа*» як спеціально організоване в навчальних умовах багаторазове виконання окремих операцій, дій або діяльності з метою оволодіння ними або їх удосконалення [1, с. 64].

Невід'ємною вимогою як до завдання, так і до змісту вправи постає культурологічна спрямованість. Н. К. Склярєнко [2, с. 3] зазначає, що зміст переважної кількості вправ повинен знайомити учнів із культурними реаліями країни, мова якої вивчається, її історією, традиціями, характерами та звичками людей.

Запропонована у нашому дослідженні система вправ для формування соціолінгвістичної компетентності учнів 10-11 класів у процесі навчання вивчаючого читання англomовних коротких оповідань сприймається як структурний компонент загальної системи вправ для навчання іншомовного читання. Отже, ми беремо до уваги загальноприйнятій у методиці навчання

іноземних мов поділ процесу читання на три основні етапи: передтекстовий, текстовий та післятекстовий.

Спираючись на опрацьовану методичну літературу, ми виокремлюємо 3 основні групи вправ для формування соціолінгвістичної компетентності у процесі вивчаючого читання англомовних коротких оповідань.

1. *Група вправ для оволодіння знаннями національно-культурної лексики*, яка спрямована на виявлення та інтерпретування лексичних одиниць соціокультурного характеру. Дану групу вправ доцільно використовувати на дотекстовому етапі, коли усуваються змістові та лексичні труднощі та подаються або актуалізуються наявні фонові знання лінгвокраїнознавчого характеру.

До першої групи вправ входять умовно-комунікативні рецептивно-репродуктивні вправи на імітацію, підстановку, трансформацію, тести перехресного вибору тощо. Вправи виконуються в режимі «учитель-учень».

2. *Група вправ для розвитку вмінь розуміння соціокультурної інформації під час читання оповідання із країнознавчим компонентом* використовується на текстовому етапі, коли активізуються мисленнєві процеси учнів, відбувається розвиток умінь сприйняття та розуміння отриманої інформації. Метою даної групи вправ є формування в учнів умінь виокремлювати національно-культурну інформацію під час читання текстів.

До другої групи вправ належать вправи умовно-комунікативні рецептивні, виконуються індивідуально, перевіряються з боку вчителя.

3. *Група вправ для контролю повного розуміння тексту з культурно-країнознавчою інформацією* використовується на післятекстовому етапі з метою контролю розуміння прочитаного та формування вмінь інтерпретувати отриману інформацію. На цьому етапі мають сформуватися умінь аналізувати, характеризувати та робити висновки щодо прочитаного.

До даної групи належать вправи репродуктивні, продуктивні, умовно-комунікативні, комунікативні.

Таким чином, розроблена підсистема вправ з використанням автентичних коротких оповідань, що враховує вікові особливості учнів 10-11 класів повинна забезпечити ефективність формування соціолінгвістичної компетентності у

процесі навчання вивчаючого читання. Формування соціолінгвістичної компетентності у процесі навчання вивчаючого читання учнів 10-11 класів відбувається шляхом виконання певної системи вправ, що розподіляється на три взаємопов'язані етапи. Для досягнення повного розуміння тексту, що є метою вивчаючого читання, уроки мають бути опрацьовувані в запропонованій послідовності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / [С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник та ін.]. – К. : Ленвіт, 2002. – 328 с.
2. Скляренко Н. К. Сучасні вимоги до вправ для формування іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь / Н. К. Скляренко // Іноземні мови. – 1999. – №3. – С. 3-7
3. Шатилов С. Ф. Методика обучения немецкому языку в средней школе: учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности № 2103 «Иностранный язык» – 2-е изд., перераб. и доп. / С. Ф. Шатилов. – М.: Просвещение, 1986. – 223 с.

Поліна Галат

*Науковий керівник – к. пед. н., доц. к-ри германської філології Дука М.В.
(Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка)*

МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «СИТУАЦІЯ УСПХУ» НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Модернізація сучасної вітчизняної освіти передбачає формування в учнів молодших класів необхідних навичок, умінь та знань, які забезпечать комплексне опанування іноземної мови в умовах середньої освіти. Сьогодні існує велика кількість педагогічних технологій, які допомагають вчителю формувати в учнів потрібні навички, вміння та знання. Так, наприклад,

технологія «ситуація успіху» відіграє важливу роль у процесі формування англomовної комунікативної компетентності в учнів 3 класу.

Важливими передумовами формування знань, навичок та вмінь у процесі опанування іноземної мови в учнів 3 класу є створення вчителем атмосфери радості та успіху в шкільному житті, забезпечення в учнів позитивного світосприйняття та почуття віри в свої власні сили. Зазначені вище передумови можуть досягатися вчителем за допомогою різноманітних педагогічних технологій, проте саме технологія «ситуація успіху» має на меті створення позитивної атмосфери в учнівському колективі та забезпечення учнів відчуттям радості та успішності у навчальному процесі.

Так, І. С. Якименко [3, с. 144] у своїй роботі зазначає, що застосування технології «ситуація успіху» у сучасному навчальному процесі є надзвичайно актуальним. На жаль, сьогодні сучасні діти відчувають втрату інтересу до навчально-пізнавальної сфери, зокрема до школи, навчальних предметів, отримання знань і т. д. Причиною є незадоволення учнів від процесу навчання, вони втрачають відчуття своєї успішності та інтелектуальної спроможності, не переживають радість та задоволення від навчання.

Технологія «ситуація успіху» допомагає учневі розкритися духовно, морально та інтелектуально, створити прийнятний психо-емоційний стан, який є особливо необхідний у початкових класах. Тому, вчитель повинен мати певні знання та вміння використовувати, особливо на початкових етапах навчання, технологію «ситуація успіху» [3, с. 144].

Такі дослідники як К. Д. Ушинський, В. О. Сухомлинський, А. С. Белкін, І. Ф. Харламов, О. М. Пехота, А. В. Співак, І. С. Якименко широко досліджують проблему використання технології «ситуація успіху» у навчально-виховному процесі. Вони стверджують, що дитина на початковому етапі навчання має велике бажання навчатися, пізнавати навколишній світ, тому вчитель повинен не допустити загаснення інтересу та жаги до навчання, шляхом породження в учнів почуття радості та успіху. Таким чином, науковці зазначають про важливість та необхідність створення «ситуації успіху» на уроці.

Спочатку, зазначимо, що являє собою «ситуація успіху». Так, О. М. Пехота [2, с. 198] визначає «ситуацію успіху» як суб'єктивний психологічний стан задоволення результатом фізичного або морального напруження виконавця справи, творця явища. Ситуація успіху досягається тільки тоді, коли сама дитина визначає цей результат як успіх.

У свою чергу, А. С. Белкін [1, с. 31] надає визначення поняттям «ситуація успіху» та «успіх» з трьох точок зору - педагогічної, психологічної та соціально-психологічної. При цьому він наголошує на необхідності чіткої диференціації цих понять.

1. З педагогічної точки зору «ситуація успіху» - це цілеспрямоване, організоване поєднання умов, за яких створюється можливість досягти значних результатів у діяльності як окремо взятої особистості, так і колективу в цілому. Це результат продуманої та підготовленої стратегії і тактики вчителя, сім'ї.

2. З психологічної точки зору «успіх» - це переживання стану радості, задоволення від того, що результат, до якого особистість прямувала в своїй діяльності, або збігся з її очікуваннями, сподіваннями (з рівнем домагань), або перевершив їх [1, с. 31].

3. З соціально-психологічної точки зору «успіх» - оптимальне співвідношення між очікуваннями оточуючих, особистості та результатами їх діяльності [1, с. 31].

Узагальнюючи, можна визначити «ситуацію успіху» як сполучення умов, які забезпечують успіх, а сам успіх – як результат подібної ситуації.

Технологія «ситуація успіху» має безліч переваг, які дійсно сприяють навчанню.

Проте, А. С. Белкін [1, с. 32], у своїй роботі ставить питання: «Чи завжди успіх це добре?», адже постійний успіх в реальній діяльності не можливий. Крім того, виникає звичка до постійної радості, яка може створити кризу психологічного стану учня, і може призвести до зникнення стимулів досягти її. Дослідник наголошує, що шлях до успіху лежить через неуспіх, який потрібно поважати. Тому вчителю не можна відкинути факт існування неуспіху в процесі навчальної діяльності та потрібно навчати учнів рефлексії, тобто формувати в

учнів здатність до об'єктивної оцінки самого себе. Вона дає змогу сприймати власні результати навчальної діяльності позитивно та мотивує на подальше навчання.

Для того, щоб вдало реалізувати технологію «ситуація успіху» на уроках іноземної мови, перш за все вчителю необхідно чітко визначити завдання, які існують перед ним. Учитель повинен допомогти особистості учня зростати в успіху, відчувати радість від подолання труднощів: потрібно дати зрозуміти учневі, що успіх здобувається тільки тоді, коли він здолає певні труднощі на своєму шляху, і тоді успіх буде еквівалентним витраченим зусиллям [2, с. 199].

Таким чином, однією з найефективніших педагогічних технологій в сучасному освітньому просторі є технологія «ситуація успіху», в основі якої лежить особистісно-орієнтований підхід до процесу навчання та виховання школярів. Такі принципи особистісно-зорієнтованого підходу у процесі навчання як можливість кожному учню реалізувати індивідуальні особливості, розвинути свою пошукову активність, розкрити творчі здібності тощо, допомагають створити відчуття успіху та радості в учнів. Тож, технологія «ситуація успіху» має великий методичний потенціал, що дозволяє вчителю досягти зазначеної мети у навчально-виховному процесі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать: Кн. для учителя. – М.: Просвещение, 1991. – 176 с.
2. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.; За ред. О. М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 255 с.
3. Проблеми підготовки сучасного вчителя: збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [ред. кол.: Побірченко Н. С. (гол. ред) та ін.]. – Умань: ПП Жовтий О. О., 2012. – Випуск 5. – Частина 2. – 291 с.
4. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб. пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед.

кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров; Под ред. Е. С. Полат. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 224 с.

5. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики: Монографія / За ред. О. А. Дубасенюк. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 564 с.

Гацкевич Марина

Науковий керівник – к. п. н., доц. Подосиннікова Г.І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 3-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Інформаційно-комунікаційні технології – це певна сукупність методів, засобів та прийомів, які використовуються для добору, опрацювання, зберігання, подання, передавання різноманітних даних і матеріалів, необхідних для підвищення ефективності різних видів діяльності [1,с.90]. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в процес навчання англійської мови допомагає стимулювати учнів до навчальної діяльності, сприяє ефективному розвитку логічного та творчого мислення, урізноманітнює форми подання інформації.

На початковому етапі навчання для молодших школярів використання інформаційно-комунікаційних технологій є особливо ефективним. Адже, в початковій школі у молодших школярів формуються основні елементи ключової на цей період навчальної діяльності, необхідні навички та вміння. У цей період розвиваються форми мислення, що відповідають в подальшому за засвоєння системи наукових знань, розвиток наукового, теоретичного мислення.

Відповідно до навчальної програми для навчальних закладів з поглибленим вивченням іноземних мов, головною метою навчання англійської мови є формування в учнів комунікативної компетентності з урахуванням

комунікативних умінь, сформованих на основі мовних знань і навичок, оволодіння уміннями та навичками спілкуватися в усній та письмовій формі з урахуванням мотивів, цілей та соціальних норм мовленнєвої поведінки у типових сферах і ситуаціях.

З кожним роком використання інформаційно-комунікаційних технологій стає більш популярним та актуальним для ефективного навчання та підвищення рівня мотивації учнів до навчання.

Існує декілька напрямків застосування інформаційно-комунікаційних технологій, такі як використання Інтернет ресурсів, CD та DVD носії для зберігання інформації, виконання проектних робіт або будь-якого творчого завдання. Використання на уроці засобів мультимедіа зокрема аудіо- та відеоматеріалів, зображень, анімацій, схем та малюнків, - це, мабуть, найпоширеніша форма організації навчання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій.

Необмежені об'єми інформації з мережі Інтернет дозволяють учням брати участь у різноманітних конкурсах, вікторинах, тестуваннях он-лайн. В англійській літературі виділяють багато різних Інтернет ресурсів, наприклад:

- *Multimedia scrapbook* містить текстові посилання, фотографії, аудіофайли і відеокліпи, графічну інформацію і дуже популярні сьогодні анімаційні віртуальні тури. Усі файли scrapbook можуть бути легко скопійовані і використані у якості інформаційного й ілюстративного матеріалу з певної теми;
- *Treasure hunt* має посилання на різні сайти по досліджуваній темі. Єдина відмінність у тому, що кожне з посилань містить питання змісту сайту. За допомогою цих питань викладач спрямовує пошукову діяльність учнів. Наприкінці treasure hunt учням може бути поставлене одне більш загальне запитання на цілісне розуміння теми.
- *Subject sampler* також містить посилання на мультимедійні матеріали Інтернету (фотографії, аудіо- і відеокліпи, анімацію та графічну інформацію).
- *Webquest*- найскладніший тип навчальних Інтернет-матеріалів. Він охоплює у собі всі компоненти попередніх матеріалів і передбачає проведення проекту за участю усіх учнів.

В мережі Інтернет існує безліч сайтів, які допомагають учням у вивченні англійської мови. Наприклад, один із сайтів <http://www.rong-chang.com> призначений для тих, хто бажає покращити свій рівень усної англійської мови. Зайшовши на цей сайт, користувачам подаються підкасти (Podcasts), тобто аудіо блоги чи передачі, які викладені на сайті у вигляді випусків, їх можна завантажувати на mp3-плеєр та слухати в будь-який зручний для користувача час. Підкасти, присвячені вивченню іноземної мови, дозволяють вирішити низку методичних завдань – формування навичок та умінь розуміння іншомовного мовлення на слух, формування та вдосконалення навичок вимови, розширення та збагачення лексичного запасу, граматичних навичок, розвиток умінь говоріння та усного мовлення. Також пройшовши усі етапи навчання користувачі можуть перевірити свої знання, їм подається вікторина (quizzes), тести (tests), ігри (games), а потім комп'ютер автоматично обробляє відповіді.

Також дуже корисним буде сайт <http://learnenglish.britishcouncil.org/en>, який пропонує користувачеві все, що необхідно сучасному English learner: і граматику, і нові слова, і тексти для читання, ще й погратися і попрактикуватися можна.

Серед аналогічних ресурсів певний інтерес представляє сайт <http://www.bbc.co.uk/learningenglish/> - це один з найцікавіших сайтів для вивчення англійської, які можна знайти у всесвітній мережі. Всі матеріали поділені на наступні категорії: General&Business English, Grammar, Vocabulary & Pronunciation, Quizzes, The Flatmates, Community, For teachers, Specials. Розділ The Flatmates – аудіо-серіал про пригоди 5-ти сусідів по квартирі (Tim, Helen, Khalid, Alice, Michal) та їхньої киці. Кожна серія триває не більше, 1-ї хвилини. Загалом в архіві BBC можна знайти 204 серії про пригоди друзів, кожна з яких можна прослухати онлайн, при цьому у користувача є можливість паралельно читати, все що ви чуєте, або ж приховати текст і лише слухати. До кожної серії можна знайти: невеличкий Background, а саме пояснення ситуації, що виникла; Language point, де можна знайти пояснення по лексиці чи граматиці, що з'являється у діалозі; Quiz, що пропонує 6 запитань по матеріалу, який можна знайти у Language point, а також Talk, де автори ставлять користувачам сайту

декілька запитань по темі самого діалогу. Кожна серія є трохи незавершеною. Автори пропонують декілька кінцівок, за які можна голосувати. А ще до кожної серії є матеріали, що доступні для завантаження, а саме аудіо файл, Language point та Quiz. У розділі Specials можна знайти: - Recipes - різноманітні рецепти англійською мовою, які надіслали користувачі BBC. Тут можна знайти рецепти італійських, корейських, словацьких, фінських, іспанських страв тощо.

Також, можна використовувати сайт <https://www.busuu.com/en/p/start-learning> На цьому сайті представлені уроки з різними видами активності у кожному уроці: вивчення слів (15-20), діалоги (по уроку і по темі), завдання на написання, яке перевіряють носії мови. На цьому сайті представлений великий словниковий запас – понад 3,000 слів і виразів; вивчати мову можна від початкового до просунутого середнього рівня (A1 – B2). На сайті містяться аудіовізуальні матеріали, що включають ілюстрації та аудіозаписи, озвучені носіями мови.

Молодші школярі як суб'єкти навчальної діяльності розвиваються самостійно та формуються в навчальній діяльності, опановуючи нові засоби аналізу, синтезу, класифікації інформації. Навчальна діяльність є провідною в шкільному віці, адже, по-перше, через неї відбувається головний зв'язок дитини з суспільством; по-друге, у навчальній діяльності відбувається формування як основних рис особистості дитини шкільного віку, так і окремих психічних процесів [2, с.84]. В навчальній діяльності молодшого школяра формується відношення до себе, до навколишнього світу, до суспільства, до оточуючих людей, і, що найголовніше, це відношення реалізується через навчальну діяльність як відношення до змісту та засобів навчання, вчителя, класу, школи.

Саме тому, використання інформаційно-комунікаційних технологій на початковому етапі навчання є досить доречним, зокрема це допоможе:

- 1) посилити мотивацію учнів до навчання;
- 2) активізувати навчальну діяльність учнів, посилити їх роль як суб'єкта навчальної діяльності;
- 3) урізноманітнити форми подання інформації;
- 4) урізноманітнити типи навчальних завдань;

- 5) створити навчальне середовище, яке забезпечує занурення учня в уявний світ, у певні соціальні ситуації;
- б) постійно застосовувати ігрові прийоми.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій сприяє спроможності особистості за короткий час засвоїти та переробити великий обсяг інформації, адже фактичне сприйняття матеріалу є в шістдесят тисяч разів швидше, аніж тексту, який ми читаємо.

Формування англомовної лексичної компетентності є важливою передумовою оволодіння іншомовною комунікативною компетентністю. Лексична компетентність - це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших. Лексична компетентність включає в себе лексичні навички, знання та здатність їх використовувати в усіх видах мовленнєвої діяльності.

У початковій школі важливо сформувати базові лексичні навички, необхідні для подальшого розвитку іншомовної комунікативної компетентності в основній та старшій школі. На початковому ступені навчання здійснюється формування рецептивних і репродуктивних навичок відповідно до вікових особливостей учнів та їх інтересів, на основі використання мовленнєвих зразків. Для досягнення цієї мети широко застосовуються різноманітні форми навчання, такі як хорова робота, різноманітні ігри та зорова наочність.

Для ознайомлення молодших школярів з лексичними одиницями доцільно використовувати інформаційно-комунікаційні технології, аби покращити процес навчання. Таким чином для демонстрації певних лексичних одиниць ефективно використовувати мультимедійні презентації з малюнками, схемами, аудіо та відеоматеріалами, інтелект-картами та кросвордами.

Також на початковому етапі навчання молодших школярів доцільно використовувати такі Інтернет ресурси, як Subject sampler, адже тут можна знайти різноманітні автентичні мультимедійні матеріали, а саме фотографії, аудіо- та відео кліпи з лексичним матеріалом для тем, які вивчаються в 3 класі.

Сайт <http://www.bbc.co.uk/learningenglish/> на мою думку є дуже корисним для формування в молодших школярів лексичної компетентності з

використанням інформаційно-комунікаційних, адже такий розділ як The Flatmates буде дуже цікавим та актуальним саме для дітей. Ніби граючись вони матимуть змогу ознайомитись з великою кількістю різноманітної лексики, прослухати її, та навіть виконати певні тести для закріплення цього матеріалу.

На мою думку, місія вчителя англійської мови на початковому етапі навчання – заохотити та активізувати інтерес дітей до вивчення англійської мови. Саме тому педагогу варто творчо підходити до організації навчального процесу та підбирати такі засоби унаочнення, які б підсилювали та робили яскравим і запам'ятовуючим матеріал. Адже, втримати увагу молодших школярів дуже важко, діти зазвичай швидко втрачають цікавість та відволікаються. Тож, використання інформаційно-комунікативних технологій в процесі навчання полегшить та урізноманітнить процес вивчення англійської мови, та розширить кругозір дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Е. Г. Азимов, А.Н. Щукин Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. - 448 с.
2. Эльконин Д.Б. Психологические вопросы формирования учебной деятельности в младшем школьном возрасте//Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. Работы советских психологов периода 1946-1980 гг./Подред. И.И. Ильясова, В.Я. Ляудис. М., 1981.
3. Програма з англійської мови для початкових класів [Електронний ресурс].-Режим доступу: https://englishmongeneral-new.ed-era.com/poyasnuvalna_zapyska.html

Докашенко Яна
Науковий керівник – к.п.н. доц. Подосиннікова Г.І.
(Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка)

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 5-ГО КЛАСУ СЕРЕДНЬОЇ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ З ВИКОРИСТАННЯМ АВТЕНТИЧНИХ ДИТЯЧИХ ВІРШІВ

Модернізація сучасного освітнього процесу пов'язується із піднесенням рівня володіння іноземними мовами на якісно новий рівень. У першу чергу це стосується покращення комунікативної компетентності, основу якої складає лексична база учнів та вміння оперувати нею. Засвоєння лексичної складової іншомовного спілкування завжди визначалося стрижневим компонентом навчання мови.

Лексична компетентність – це здатність людини до коректного оформлення своїх висловлювань та розуміння мовлення інших, яка базується на складній та динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості. Успішність формування лексичної компетентності, перш за все, залежить від рівня сформованості лексичних навичок, обсягу отриманих і засвоєних знань про лексичну сторону мовлення і динамічної взаємодії цих складових на основі загальної мовної і лексичної усвідомленості.

Отже лексична компетентність складається із знань, репродуктивних, рецептивних лексичних навичок, здатності використовувати лексичні мовленнєві навички у спілкуванні.

Лексична мовленнєва навичка – це автоматизована репродуктивна або рецептивна дія, яка забезпечує коректне лексичне оформлення власного мовлення та адекватне сприйняття лексичного оформлення мовлення інших.

Розрізняють рецептивні та репродуктивні лексичні навички. **Рецептивні навички** – це навички сприймання й розуміння лексичних одиниць в усному та писемному мовленні, а саме:

- впізнання, диференціації та ідентифікації усної і письмової форм ЛО;
- співвіднесення ЛО з відповідним об'єктом чи явищем;
- обґрунтованої здогадки про значення ЛО.

Під **репродуктивними навичками** розуміють навички використання ЛО в усному чи писемному мовленні, що передбачає:

- виклик ЛО із довготривалої пам'яті;
- відтворення ЛО у зовнішньому мовленні;
- миттєве сполучення ЛО з іншими словами, що утворюють синтагму і фразу за правилами лексичної сполучуваності;
- вибір відповідного стилю (офіційний/неофіційний).

Так, колектив методистів під керівництвом С. Ю. Ніколаєвої виділяє наступні етапи у процесі формування лексичних навичок:

- 1) етап ознайомлення учнів з новими лексичними одиницями – семантизація лексичних одиниць;
- 2) етап автоматизації дій учнів з новими лексичними одиницями, де виділяють:
 - а) автоматизацію на рівні словоформи, вільного словосполучення та фрази / речення, б) автоматизацію на понадфразовому рівні – діалогічної чи монологічної єдності. У подальшій роботі вже здійснюється удосконалення дій учнів з лексичними одиницями і як результат – ситуативне вживання засвоєних лексичних одиниць при висловлюванні своїх думок в усній формі (говоріння) та письмовій формі (письмо) [1, с. 95].

Матеріалом для формування лексичної компетентності може слугувати, зокрема віршований матеріал. Вірш – це невеликий поетичний твір, написаний ритмізованою мовою, найчастіше з римуванням рядків [4, с. 682].

Віршований матеріал – це художній текст, який повинен широко та часто використовуватися на уроках іноземної мови для кращого та повного засвоєння учнями лексичного матеріалу. Перш за все, це матеріали для вивчення мови, які використовуються в реальному житті країни. Художній текст відображає стимульований реальним світом, змодельований світ автора, і на основі асоціацій формує уявлення в читача про цей світ. Поетична картина світу, яка відображена

в тексті має не тільки лінгвістичну, але й екстралінгвістичну сутність, таким чином, передаючи в мовній формі естетичне бачення світу.

Використання автентичних віршів у процесі формування англомовної лексичної компетентності на уроках іноземної мови не повинно бути самоціллю, такий матеріал варто органічно вплітати в хід уроку. Це, перш за все, шлях до природного продовження навчальної ситуації на уроці. Ігрові прийоми та творчі завдання дають змогу представити всі вправи з віршами як комунікативні, так як учні оволодівають мовою не на основі імітації, а свідомо [2, с. 25].

Головним завданням вчителя є правильний відбір віршів, адже учні повинні бути зацікавлені у тому, що вони вчать. Такі вірші допоможуть учням засвоїти не лише необхідний лексичний матеріал, а й загальнолюдські норми та цінності. При демонстрації мовного матеріалу учителю необхідно йти від простого до складного, а також від знайомого та незнайомого учням.

Щоб робота з віршем була цікавою для дітей та мала вдалий результат при засвоєнні лексичного матеріалу, слід дотримуватися такої послідовності етапів:

1) попереднє вивчення лексико-граматичного матеріалу:

Прикладом є наступна вправа:

Complete the sentences. Use the correct words “melt”, “rainy”, “bird”, “tree”, “turn”.

1. When the snow ... away.
2. And it's ... and gray.
3. And ... are beginning to sing.
4. ...have tender green buds.
5. And the Earth ... to mud.

2) перше прослуховування вірша;

3) перевірка розуміння його змісту:

Listen to the poem and then say what this poem is about.

4) робота над важкими для вимови словами, інтонацією

Listen to the poem “Signs of Spring” and then repeat it after me line by line. If I say the line louder you should repeat it more quiet and if I say the line more quiet you should repeat it louder.

5) фонетично правильне й виразне читання вірша учнями

Imagine that you are at the speaker's competition and you want to take the first place. Recite the "Songs of Spring" and we, as a jury, will name the winner.

6) аналіз зображальних засобів мови;

7) вивчення вірша напам'ять;

8) інсценування деяких ситуацій для використання вивченої з вірша лексики [3, с. 5].

Перевага використання такого матеріалу в тому, що римівки та вірші допомагають без особливих зусиль засвоїти та розширити лексичний запас, так як тексти включають нові слова та вислови. Вже знайома лексика може зустрічатись в новому контекстуальному оточенні.

Віршовані тексти створюють в уяві учнів велику кількість образів, розвиваючи тим самим уяву дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ю. Ніколаєва, О. Б. Бігич, Н. О. Бражник та ін.; кол. авторів під керівн. С. Ю. Ніколаєвої. – 2-е вид. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

2. Павлова Е. А. Стихи и рифмовки на уроках иностранного языка – эффективное средство усвоения языкового материала / Е. А. Павлова // Иностранные языки в школе. – 2009. – № 2. – С. 25 – 30.

3. Поліщук Є.В. Методика роботи з віршем / Є. В. Поліщук // English. – 2010. – № 46. – С. 5 – 6.

4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 1, 2013. – 850 с.

Коритнік Діана

Науковий керівник – доц. Подосиннікова Г.І.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.

Макаренка)

**ВИКОРИСТАННЯ ПАМ'ЯТОК У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ
АНГЛОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ 6-ГО
КЛАСУ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

У зв'язку з реформуванням системи освіти в Україні й постійного розширення міжнародних контактів досягнення головної мети навчання іноземних мов – сформованості комунікативної компетентності – набуває особливого значення. З виникненням потреб міжнародного обміну інформацією у різних сферах знань, що є особливо актуальним у сучасних умовах розвитку суспільства, з'являється необхідність оволодіння іноземною мовою як засобом комунікації. При цьому, як відомо, повноцінне міжкультурне спілкування можливе лише за умови сформованості іншомовної компетентності в усіх її аспектах – зокрема, граматичної компетентності з іноземної мови.

Граматична компетенція (ГК) – це здатність людини до коректного граматичного оформлення своїх усних і писемних висловлювань та розуміння граматичного оформлення мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок і знань та граматичної усвідомленості. [2, с.15]

Мета формування англійської граматичної компетентності - оволодіння граматичними навичками мовлення: рецептивними та репродуктивними.

Формування англійської граматичної компетентності учнів супроводжується певними особливостями: врахування стадій засвоєння англійського і граматичного матеріалу учнями, вибір раціонального способу ознайомлення з новим, визначення послідовності засвоєння учнями граматичного матеріалу. [3, с.55]

Одним із шляхів оптимізації процесу формування англійської граматичної компетентності є використання пам'яток.

Пам'ятка - це засіб навчання на основі наочності, яка представляє собою словесний опис завдання або правила, навіщо, чому і як слід виконувати і перевіряти якість завдання. [1, с.184]

Методичний потенціал пам'яток у формуванні граматичної компетентності є суттєвим, що зумовило наступне. При освоєнні іноземної мови виникає завдання - створити систему відображення об'єктивного світу в формах іноземної мови. У шкільних умовах навчання, при відсутності іншомовного

середовища, об'єктивний світ моделюється за допомогою наочності. Використовуючи пам'ятку, як засіб у формуванні англомовної граматичної компетентності, вчитель у навчальних цілях моделює фрагменти об'єктивної дійсності, які асоціюються учнями з відповідними іншомовними формами в процесі здійснення навчальної комунікації. У результаті цього форми іноземної мови стають для учнів відображенням відповідних фрагментів об'єктивного світу і носіями певної інформації, обмін якою здійснюється при спілкуванні в тій чи іншій ситуації. Крім того, пам'ятка, як вид наочності може бути використана в якості орієнтовної опори при узагальненні граматичних явищ.

Необхідно враховувати етапи формування англомовної граматичної компетентності, щоб знати на якому етапі є доцільним використанням пам'ятки як опори. На першому етапі учні ознайомлюються з новою ГС у контексті або ситуації мовлення – реальній або спеціально створеній учителем. Контекстом може служити будь-який невеликий текст – вірш, пісня, короткий діалог, уривок з відеофільму тощо. Бажано, щоб інформація надходила до учнів по двох каналах – слуховому і зоровому. На цьому етапі функція пам'ятки полягає в створенні ситуації мовлення, спеціально створеній учителем.

На другому і третьому етапах формування граматичної навички має місце автоматизація дій учнів з новою граматичною системою на рівні фрази, надфразового єдинства і цілого тексту. На цих етапах пам'ятки слугують опорою для виконання завдань.

На підвищення ефективності навчання англійської мови, як будь-якого іншого предмету впливає продумане використання наочності. Основні вимоги до пам'ятки :

- Відповідати змісту навчального матеріалу;
- Чітко визначати найголовніші властивості граматичних явищ, що вивчаються;
- Забезпечити доступне розуміння для учнів з урахуванням їх вікових особливостей;
- Бути естетично оформленими, без зайвих прикрас, які відволікають увагу школярів;

- Використовувати вчасно на уроці;
- Мати зв'язок з навчальним та загальноосвітнім досвідом учнів.

Використання пам'ятки на уроці має бути цілеспрямованим та методично виправданим. Через велику щільність об'єму навчального матеріалу та невелику кількість навчального часу, треба за мінімально необхідний час досягти максимальної результативності. Використовуючи на уроці засоби унаочнення, пам'ятку, учитель організовує процес первинного сприймання учнями навчального матеріалу, допомагає їм виділяти в ньому основне. Якщо матеріал складний, учитель відповідно готує учнів до його сприймання. Тому, враховуючи вище вказані вимоги, слід ретельно обирати пам'ятки, для забезпечення успішного процесу розвитку англомовної граматичної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Склярєнко Н. К. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. К. Склярєнко // Іноземні мови. – 2011. – № 1. – с. 15–25.
3. Мірошник І. В. Методика формування англомовної граматичної компетенції в учнів початкової загальноосвітньої школи : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / М. І. Василівна. – К., 2013. – 439 с.

Маргарита Кучеренко

Науковий керівник – доц., к. пед. наук Подосиннікова Г.І.

(Сумський державний педагогічний університет імені

А.С.Макаренка)

ЛІНГВОМЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ФРАЗОВИХ ДІЄСЛІВ ЯК МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ СТАРШОГО СТУПЕНЯ НАВЧАННЯ

Процес навчання іноземних мов включає в себе не просто засвоєння мовних одиниць та формальних правил їх поєднання в мовленні, а й оволодіння ідіоматичним мовленням – мовленням, побудованим за структурно-мовленнєвими зразками, що властиві традиційному узусу розмовного різновиду певної мови та відображають особливості вербального менталітету нації її носіїв [4].

Труднощі формування лексичної компетентності пов'язані з феноменом ідіоматичності мовлення, який, слідом за Г. І. Подосинніковою, розуміємо як психолінгвістичний феномен своєрідності світосприймання і вербального менталітету нації, що виражається в закріпленні в мовленнєвому узусі певної мови синкретичних мовленнєвих одиниць різного ступеня стійкості, які є специфічними для певної мовленнєвої спільноти в плані структури, семантики й особливостей вживання та викликають труднощі при доборі повних еквівалентів з інших мов [4].

Процес оволодіння іншомовною лексикою ускладнений, по-перше, наявністю в іноземній мові ряду винятків та типів лексичних одиниць, притаманних лише їй, а по-друге, компонентів, які відбивають особливості вербального менталітету нації носіїв мови та які неможливо засвоїти механістично, поза комунікативно-мовленнєвого контексту. Одним із таких компонентів англійської мови є фразові дієслова, вивченню яких присвячені лінгвістичні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених-лінгвістів (К. Sroka,

D. Bolinger, R. Hiltunen, J. Povey, Ю. А. Жлуктенко, А. І. Смирницький, Є. А. Долгіна, Є. Є. Голубкова), які зазначають необхідність володіння вказаною підсистемою англійської лексики для ефективного спілкування, оскільки основною функцією фразових дієслів є концептуальна категоризація дійсності, тобто, здатність більш точно і яскраво описувати дії або стан, вказуючи на їх просторові, тимчасові та інші характеристики.

За Джейн Поуві фразове дієслово – це поєднання "простого" дієслова (що складається з одного слова, наприклад: come, put, go) і адвербіальної або прийменникової частини (наприклад: in, off, up), що представляє єдину семантичну та синтаксичну одиницю [5]. За І. Є. Анічковим фразові дієслова – це стійкі лексичні сполуки дієслова з прислівником, дієслова з прийменником і дієслова з прислівником і прийменником, що набувають порівняно з самим дієсловом нові значення чи відтінки значень і становлять єдине семантичне та синтаксичне ціле [1]. Прислівники та прийменники у складі фразового дієслова називаються постпозитивними додатками, а їх з'єднання з дієсловом являє собою єдину, хоча й окремо оформлену лексему, а не словосполучення, яке є однією семантичною одиницею і виступає одним членом речення [3].

При структурному (графічному) розділеному оформленні фразові дієслова представляють собою семантичну цілісність, однак їх значення не складається зі значень його компонентів, наприклад: bring up – educate; give up – stop doing, using, etc; go off – explode; come by – obtain. Ідіоматичність фразових дієслів, а саме невідповідність між планом змісту та планом форми цих одиниць, визначає їх місце в формуванні лексичної компетенції.

Фразове дієслово може бути замінене «простим» дієсловом. Це характеризує фразове дієслово як семантичну єдність: call up – telephone come by – obtain; put off – postpone put up with – tolerate [5].

Для фразових дієслів характерна багатозначність. Наприклад, для take in у словниках пропонуються такі значення: надавати притулок, приймати на роботу, виписувати та регулярно отримувати періодичні видання, містити, запасатися, дурити, зрозуміти, повірити неправді, згорнути вітрила, вшити одяг, супроводжувати, передавати, оглядати, відвідувати визначні місця тощо.

Дієслово змінює своє значення в залежності від прийменника, з яким воно поєднується: get away – втекти; get along – жити, справлятися, бути в злагоді; get together – зустрітися, зібратися; get up – вставати, підніматися тощо.

Отже, вибір фразових дієслів як матеріалу для формування англомовної лексичної компетентності на середньому ступені навчання зумовлений тим, що, по-перше, у дієслова – організуючого центру мовної комунікації – більше ніж у

будь-якої іншої частини мови спостерігається різноманітність зв'язків з усіма класами слів і, таким чином, різноманітність типів словосполучень, а також взаємозалежність значення дієслова і структури словосполучення [2].

По-друге, головною перевагою фразових дієслів є те, що за їх допомогою досягається ідіоматичність мовлення, а отже формується англомовна комунікативна компетентність. Важливу роль грають фразові дієслова і в розвитку лінгвістичної компетентності, яка передбачає знання учнем словникових одиниць та їх граматичної структури, що забезпечує здатність правильно конструювати граматичні форми та синтаксичні конструкції відповідно до норм англійської мови. Знання диференційних ознак фразових дієслів допомагає студентам розпізнавати їх у тексті, відрізнити від вільних сполучень дієслова з прийменником чи прислівником.

Таким чином, фразові дієслова мають великий лінгвометодичний потенціал для формування англомовної лексичної компетентності. Знайомлячись із ними, учні отримують основи теоретичних знань про одну з підсистем англійської лексики. Кількість фразових дієслів надзвичайно велика і їх типологія різноманітна. Вони різняться як за своєю зв'язністю, так і за додатковими значеннями, які вони мають або які вони набувають у тексті. Це дає учням змогу розширювати їх словниковий запас та використовувати фразові дієслова як зразки мовлення для організації одиниць мовлення та засвоєння їх структури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аничков И. Е. Английские адвербиальные послелогои : дисс. ... докт. филол. наук. / И. Е. Аничков. – М., 1947. – 536 с.
2. Бохач Н. А. Английские фразовые глаголы как средство развития иноязычной коммуникативной компетенции студентов 1 курса языкового ВУЗа [Електронний ресурс] / Н. А. Бохач // Вестник Бурятского государственного университета. – 2009. – №15. – С. 129–132. – Режим доступа до журн. : <http://cyberleninka.ru/article/n/angliyskie-frazovye-glagoly-kak-sredstvo-razvitiya-inoazychnoy-kommunikativnoy-kompetentsii-studentov-1-kursa-yazykovogo-vuza>

3. Жлуктенко Ю. А. О так называемых «сложных глаголах» типа stand up в современном английском языке / Ю.А. Жлуктенко // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1954. – №5. – С. 105-113.

4. Подосиннікова Г. І. Навчання студентів-філологів ідіоматичних предикативних конструкцій англійського розмовного мовлення на матеріалі автентичних художніх текстів : автореф. дис. ... канд. пед. наук / Г. І. Подосиннікова. – К., 2002. – 24 с.

5. Povey J. Phrasal Verbs and How to Use Them. Учеб. Пособие / J. Povey. – М. : Высшая школа, 1990. – 176 с.

Маслій Дарія

Науковий керівник – к.п.н, доц. к-ри герм. філології Дука М. В.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С.

Макаренка)

НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНИЙ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ДОМІНАНТА СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У зв'язку із глобалізаційними процесами, входом України до європейського простору та розвитком політичних й економічних контактів виникає нагальна необхідність у налагодженні міжнародних відносин, що впливає на зростання ролі міжкультурної комунікації як обміну інформацією, почуттями, думками представників різних культур. Процес міжкультурного спілкування передбачає сприйняття особливостей «чужої» культури, а також розуміння самотності власної.

У безперервній взаємодії різних культур та етносів відбувається не лише пізнання однієї культури іншою, а безпосереднє створення нового типу взаємовідносин між представниками різних країн. В умовах реалізації нової освітньої парадигми сучасна система освіти орієнтована на «таку організацію навчання, яка забезпечує комунікативно-діяльнісний характер процесу оволодіння іноземною мовою в інтеграції з міжкультурним спрямуванням його змісту» [6]. Виконання окресленої мети потребує удосконалення або навіть

оновлення системи освіти, в контексті якої учнів готують до адекватного сприйняття іншої культури.

Зауважимо, що зв'язок мови та культури неодноразово досліджувався ще у ХІХ ст. Так, відомий філолог, лінгвіст та державний діяч Вільгельм фон Гумбольдт [2, с.38] наголошував на нерозривності понять «мова» і «народ», «мова» і «культура». На його думку, мова є надбанням окремого народу, вона є духовною силою народу. Мова та народ розвиваються не окремо одне від одного і не послідовно одне за одним, а становлять одне нерозривне ціле.

Зв'язок культури та комунікації був обґрунтований представниками американської наукової школи культур-антропологів у 1954 році Е. Т. Холлом і Г. Л. Трегером у праці «Culture as Communication» [13]. Дослідники запропонували термін «міжкультурна комунікація», визначивши його як «ідеальну мету, до якої має прагнути людина в своєму бажанні якомога краще та ефективніше адаптуватися до навколишнього світу».

Згодом у 70-х роках ХХ ст. американський антрополог та крос-культурний дослідник Едвард Холл [16] запропонував модель культури, порівнявши її із дрейфуючим айсбергом, у якого на поверхні води знаходиться лише невелика частина, а основна його частина (невидима) ховається під водою. Вона знаходиться в основному в підсвідомості людини і проявляється лише тоді, коли виникають неординарні, незвичні ситуації при контактах з іншими культурами або їх представниками. Ця модель культури пояснює важливість залучення особистості до культурних цінностей, традицій, пам'яток минулого країни, мова якої вивчається.

За визначенням І. І. Халєєвої [15], міжкультурна комунікація – це сукупність специфічних процесів взаємодії партнерів по спілкуванню, що належать до різних культур і мов, які усвідомлюють той факт, що кожен з них є «іншим», і які розуміють якусь «чужорідність», «інакшість» свого партнера по спілкуванню.

За Ф. С. Бацевичем [1] міжкультурна комунікація – це процес як вербального, так і невербального спілкування людей (або груп людей), які належать до різних національних лінгвокультурних спільнот, як правило

послугуються різними ідентичними мовами, відчують лінгвокультурну «чужинність» партнера по спілкуванню, мають різну комунікативну компетенцію, яка може стати причиною комунікативних невдач або культурного шоку в спілкуванні.

В. С. Біблер [4, с. 32] співвідносить поняття «міжкультурна комунікація» з терміном «діалог культур». Науковець наголошує на формуванні нового спільного соціуму культури – особливої соціальності, форми вільного спілкування людей у силовому полі культури. У свою чергу дослідники М. М. Бахтін та В. С. Біблер розглядають діалог як «корінь та основу всіх інших визначень людського буття, загальний принцип розуміння» [5, с.38]. Саме на засадах діалогу має будуватись система відносин між країнами, культурами та їх представниками. Це і пояснює важливість міжкультурного спілкування у сучасному світі, що є домінантою сучасного освітнього процесу та розглядається як глобальне завдання всієї системи освіти [3; 10].

Науковий інтерес до вивчення феномену міжкультурної комунікації в контексті освіти став об'єктом дослідження таких вчених, як Ф. С. Бацевич [1; 2], В. С. Біблер [4]. Проблему «діалогу культур» у процесі вивчення іноземної мови досліджували радянські дослідники Є. М. Верещагін [8], В. Г. Костомаров [6], а на сучасному етапі увагу цій проблемі приділяли С. Г. Тер-Мінасова [14] та І. І. Халєєва [15].

У радянській педагогічній науці проблема паралельного вивчення мови та культури порушувалася у праці дослідників Є. М. Верещагіна та В. Г. Костомарова «Язык и культура» [8, с. 35], де мова як така розглядається науковцями як продукт культури і водночас її важливий складник та умова, необхідна для існування самої культури. Дослідники зазначають, що у мові відбивається життя суспільства, тому вона є відображенням суспільної свідомості. І саме тому одним із головних завдань у процесі оволодіння іноземною мовою є проникнення в культуру того народу, мова якого вивчається, в систему його світорозуміння, його світосприйняття, оскільки мова і культура нероздільні.

В умовах сьогодення культурне взаєморозуміння та взаємопроникнення в інші культури є базисом для формування вторинної (іншомовної) картини світу та безпосередньо мовної особистості як невід'ємного елемента вивчення іноземної мови. Сучасні стратегічні документи, зокрема «Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання і контроль» [11] розглядають це як головний напрям сучасної школи та важливий етап оволодіння іноземною мовою. Процес міжкультурної комунікації, тобто сприйняття особистістю відмінностей своєї країни, культури, звичаїв від іншої, мова якої вивчається, передбачає формування «вторинної (іншомовної) картини світу», яка, на думку С. Г. Тер-Мінасової [14], є результатом вивчення будь-якої іноземної мови та культури, тобто це «не стільки картина, відображена мовою, скільки картина, створювана мовою».

І. І. Халєєва [15, с. 120–126], спираючись на дослідження Ю. М. Караулова, розглядає процес вивчення іноземної мови як формування вторинної мовної особистості та визначає її як мовну особистість, формування якої відбувається у процесі навчання другої мови, базується на залученні через нерідну мову не тільки до вторинної мовної системи інофонної лінгвокультури, але й до концептуальної картини, у межах якої відбувається становлення національного характеру та менталітету носія мови. Крім того, дослідниця виділяє основні характеристики, якими повинна володіти вторинна мовна особистість, серед яких:

- здатність брати участь у різноманітних видах мовленнєвої діяльності;
- здатність використовувати різні комунікативні ролі в умовах соціальної взаємодії людей один з одним і зі світом, що їх оточує;
- готовність до творчого, самостійного осмислення інформації;
- здатність соціально взаємодіяти з партнерами, адекватно розуміючи цілі такої взаємодії;
- готовність включатись у сучасні світові процеси розвитку цивілізації.

Н. Д. Гальська [9, с. 86-89] у своїх дослідженнях визначає вторинну мовну особистість як сукупність здібностей людини до іншомовного спілкування та передбачає здатність до адекватної взаємодії з представниками інших культур.

Отже, формування вторинної мовної особистості, обов'язковою якістю якої є здатність та готовність до успішної комунікації з представниками іншої лінгвокультурної спільноти, є основним і найбільш важким завданням при вивченні іноземної мови, адже воно тісно пов'язане з прищепленням учням особливої здатності осягати іншу ментальність, іншу культуру та спосіб життя.

Міжкультурне спілкування розглядається як сукупність специфічних процесів взаємодії людей як носіїв різних культур. В умовах розвитку сучасного суспільства ідея про розвиток уміння здійснювати ефективну міжкультурну комунікацію набуває все більшого розповсюдження. Цей процес орієнтований на набуття готовності до взаємопроникнення різних культур, що потребує сприйняття культурних відмінностей, поваги до національної ідентичності країни, мова якої вивчається. Як наслідок, відбувається формування вторинної мовної особистості як такої, що базується на залученні через нерідну мову до культури країни, у межах якої відбувається становлення національного характеру та менталітету носія мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бацевич, Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич. – К.: Академія, 2004. – 343 с.
2. Бацевич, Ф. С. Філософія мови : історія лінгвофілософських учень : підручник / Бацевич Флорій Сергійович. – К. : ВЦ —Академія, 2008. – 240 с.
3. Бачинська, Н. Я. Англійський фольклор як засіб формування соціокультурної компетенції / Наталія Ярославівна Бачинська // Наукові записки. Серія: педагогіка. – 2016. – №4. – С. 52–57.
4. Библер, В. С. Культура. Диалог культур (опыт определения) / В. С. Библер // Вопросы философии. – 1989. – № 6. – С. 31-43.
5. Библер, В. С., Бахтин М. М. или поэтика культуры. – М. : Прогресс.

1991. – 176 с.

6. Редько, В. Г., Буренко В. М. Стратегічні напрями розвитку сучасної шкільної іншомовної освіти / В. Г. Редько, В. М. Буренко. // Іноземні мови в сучасній школі. – 2012. – №4. – С. 28–33.

7. Верещагин, Е. М. Язык и культура. Три лингвострановедческие концепции: лексического фона, рече-поведенческих тактик и сапиентемы / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров – М.: «Индрик», 2005. – 1040 с.

8. Верещагин, Е. М. Язык и культура: лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М. : Рус. язык, 1983. – 269 с.

9. Гальскова, Н. Д., Гез Н. И. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: Учеб. пособие для студ. Лингв. Ун-тов и фак. Ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. – 336 с.

10. Дука, М. В. Поняття "лінгвосоціокультурна компетентність" та аналіз методів її формування в педагогічній теорії і практиці / М. В. Дука // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2015. – № 7. – С. 39-48

11. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання/ Наук. ред. укр. Видання С.Ю. Ніколаєва. Перекл. з англ.. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

12. Караулов, Ю. Н. Русский язык и языковая личность. – М. : Наука, 1987. – 261 с.

13. Мак-Квейл, Д. Теорія масової комунікації: [підруч.] / Деніс Мак-Квейл; пер. з англ. О. Вольна, Г. Сташків. – 4-те вид. – Львів: Літопис, 2010. – 538 с.

14. Тер-Минасова, С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. – М. : Изд-во МГУ, 2004. – 352 с.

15. Халеева, И. И. Вторичная языковая личность как реципиент инофонного текста // Язык-система. Язык-текст. Язык-способность / И. Халеева . – М., 1995. – С. 277-278.

16. Hall E. Beyond Culture / Edward Hall. – New York: Doubleday, 1976. – 320 p.

Тетяна Мужило

Науковий керівник – к. п. н., доц. к-ри германської філології Дука М. В.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С.

Макаренка)

ВИМОГИ ДО ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЧИТАННІ В УЧНІВ 11-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Сьогодні в освітній галузі характеризується бурхливими змінами та модернізацією. Не оминули ці зміни й процесу навчання іноземних мов. Головним принципом, за яким діє сучасний напрям іншомовної освіти є готовність до ведення так званого «діалогу культур». В цій парадигмі учень виступає повноправним учасником міжкультурного спілкування [5], він здатний критично мислити та оцінювати духовне й матеріальне багатство як рідної, так і іншомовної культур [3, с. 1].

Відповідно до провідних тенденцій контекст сучасної шкільної освіти потребує інновацій, тому науковці вбачають потенціал в паралельному формуванні лінгвосоціокультурної компетентності та мовленнєвих компетентностей [4, с. 437].

Соціокультурна компетентність є одним із складників лінгвосоціокультурної компетентності, яка визначається як здатність особистості набувати різноманітних культурологічних, (лінгво-) країнознавчих, соціокультурних і міжкультурних знань і користування ними для досягнення своїх цілей в іншомовному спілкуванні [4, с. 429]. Рівень сформованості соціокультурної компетентності віддзеркалює загальнокультурну обізнаність комуніканта із світовою історією, географією, релігією, літературою, мистецтвом; знання про предмети, явища, факти суспільно-культурного життя загальноприйняті у певній мовно-культурній спільності,

норми етикету або комунікативні моделі як вербальної, так і невербальні поведінки [3, с. 1].

Соціокультурна компетентність, яка є субкомпетентністю по відношенню до лінгвосоціокультурної компетентності, включає ряд знань, котрі учні 11-го класу школи з поглибленим вивченням іноземних мов мають опанувати протягом навчання, а саме [4, с. 429]:

- 1) загальнокультурні знання (яких набувають під час навчання, а також самонавчання впродовж усього життя);
- 2) знання про країну і культуру мови, яка вивчається (які отримуються на заняттях з іноземної мови, країнознавства, історії культури, тощо);
- 3) міжкультурні знання (які засвоюються в першу чергу шляхом самоосвіти, під час читання відповідної літератури або яких набувають завдяки спостережливості, соціокультурній чутливості та умінню аналізувати).

Формування соціокультурної компетентності також вимагає формування та розвитку певних вмінь. В цьому контексті слід говорити про вміння розуміння та інтерпретацію автентичного повідомлення будь-якого жанру, типу та форми презентації; здійснення успішного спілкування та досягнення взаємодії в процесі цього спілкування [4, с. 432].

О. Б. Бігич [4, с. 437] переконана, що читання є надійним джерелом для отримання країнознавчих, культурологічних та соціальних знань. Відповідно до її думки, формування соціокультурної компетентності в учнів одинадцятих класів в комплексі з компетентністю у читанні є найбільш дієвим способом. Завдяки тому, що в процесі навчання англійської мови як феномену культури в умовах відсутності іншомовного та іншо-культурного середовища надзвичайно підвищується роль рецептивних видів мовленнєвої діяльності, зокрема читання іншомовних текстів (художніх, країнознавчих, публіцистичних, прагматичних, текстів в інтернеті).

За Г. Є. Борецькою [1, с. 18] компетентність у читанні – це здатність учня читати автентичні тексти різних жанрів та видів із різним рівнем розуміння змісту в умовах опосередкованого спілкування. Вміння компетентності у читанні включають мовленнєві, інтелектуальні, навчальні, організаційні та

компенсаційні (здатність використовувати мовну та контекстуальну здогадку для кращого розуміння тексту, відкидання неважливих фактів [2, с. 50]).

Отже, *соціокультурна компетентність у процесі читання* – це здатність особистості набувати різноманітних культурологічних, (лінгво-) країнознавчих, соціокультурних і міжкультурних знань у процесі читання із різним рівнем розуміння змісту.

Звернемося до програми 11 класу, школи з поглибленим вивченням іноземних мов [5] та конкретизуємо *вимоги* до формування соціокультурної компетентності у процесі читання. Відповідно до цих вимог, учні:

1) мають читати тексти з повним їх розумінням, побудовані на знайомому мовному матеріалі, в яких подається інформація про суспільство і культуру спільноти або спільнот країни, мова якої вивчається, пов'язаної з такими аспектами, як: повсякденне життя; умови життя; міжособистісні стосунки; цінності, ідеали, норми поведінки; соціальні правила поведінки; ритуальна поведінка;

2) повинні вміти знаходити необхідну інформацію у текстах різнопланового характеру (значення незнайомих слів розкривається на основі здогадки, малюнка, схожості з рідною мовою) та здатні вилучати найважливіші факти життєвих ситуацій.

Крім вище зазначеного, передбачається використання учнями ідіоматичної мови, слів запозичених з інших мов, формування та обґрунтування власної думки мовними засобами щодо досягнення порозуміння з соціолінгвістичних та міжкультурних питань на основі прочитаного.

Зважаючи на зміст та цілі формування соціокультурної компетентності у читанні, ми дійшли висновку, що формування зазначеної компетентності має відбуватися відповідно до чинних *вимог*. Адже саме такий спосіб є ключовим в отриманні інтелектуальної та естетичної інформації, що сприятиме доповненню лексико-граматичного матеріалу й засобом формування комунікативної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борецька. Г.Є. Методика формування іншомовної компетентності у читанні/Г.Є. Борецька//Іноземні мови. № 3(71).-2012. - С.18-27
2. Зернецкая, А. А. Структура поняття «комуникативная компетенція» /Зернецкая А. А. //Русский язык за рубежом.–№1-2.–2005.– С.48-51
3. Іванишина, В. П. Психологічні передумови формування соціокультурної компетенції під час читання на уроках німецької мови у старшій школі спеціалізованого загальноосвітнього навчального закладу з поглибленим вивченням іноземних мов / В.П. Іванишина // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. – 2013. – Вип. 111. – С. 122- 124.
4. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / [Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін.]; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
5. Програма з англійської мови для 11 класу школи з поглибленим вивченням іноземних мов. Профільний рівень. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/1-eng-pr.pdf>

Тетяна Повалій

Науковий керівник – к.п.н, доц. к-ри герм. філології Дука М. В.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С.Макаренка)

ВІДБІР ДИДАКТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ

ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОГО АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ

З метою відбору дидактичного матеріалу для навчання професійно спрямованого англomовного монологічного мовлення, поділяючи погляди Є. Пасова [4] щодо ситуативно-функціонального підходу, ми виділили типові комунікативні ситуації, в яких здійснюється фахове спілкування майбутніх

хореографів, а саме: обмін досвідом роботи із закордонними колегами; праця за контрактом в країнах Євросоюзу; налагодження співпраці в професійній сфері; науково-дослідна робота з метою популяризації хореографічного мистецтва в суспільстві тощо. Зазначені комунікативні ситуації уможливили визначення типів дидактичного матеріалу, які прямо пов'язані з метою навчання професійно спрямованого англomовного монологічного мовлення.

Так, дидактичний матеріал розподілено нами на два типи: до першого відносимо фахові аудіо- та відеоматеріали, до другого – фахові креолізовані тексти. Зауважимо, що зазначені типи дидактичних матеріалів виконуватимуть еталонно-допоміжну функцію, тобто слугуватимуть зразком для конструювання майбутніми хореографами власних висловлювань монологічного характеру.

Висвітливо *перший тип*, а саме автентичні аудіо- та відеоматеріали, які будуть використані для навчання майбутніх хореографів професійно спрямованого англomовного монологічного мовлення. Досвід організації процесу навчання майбутніх хореографів свідчить про те, що добір аудіо- та відеоматеріалів має відбуватися відповідно до таких критеріїв, як: автентичності, доступності, професійної та інформаційної цінності, співвідношення вербальних і невербальних компонентів, авторитетності джерела [2; 3; 6].

Нами було обрано більше 25 автентичних уривків художніх фільмів, майстер-класів різних танцювальних стилів, інформації з веб-сайтів, інтерв'ю з відомими хореографами, виступів науковців на хореографічних конференціях, які перебувають у відкритому доступі. Вибрані уривки відповідають усім зазначеним вище критеріям. Відповідно до вимог автентичності [6, с. 70-71], вони служать зразком справжньої фахової комунікації в діаді «викладач-вихованець», обіймають актуальні професійні проблеми (розвиток творчого потенціалу, навчання та виховання засобами хореографічного мистецтва, стратегії підготовки вчителя хореографії, науковий простір хореографічної освіти, хореографічне мислення та ін.), що допомагає студентам моделювати навчальні комунікативні ситуації під час навчання.

Критерій доступності [3, с. 72] вимагає, щоб монологи-зразки були посильними для учасників майстер-класу та відповідали програмним вимогам.

Під час відбору зразків ми враховували наявність у відео основних типів монологів, зокрема монологів-розповідей, монологів-описів та монологів-міркувань. Відібрані зразки, згідно критерію професійної та інформаційної цінності [2, с. 78], також відповідають типовим комунікативним ситуаціям, є тематично насиченими, розміщують потрібну мовну інформацію. Критерій авторитетності Інтернет-джерела [6, с. 72] задовольняється шляхом використання освітніх веб-ресурсів, електронних посібників, словників та методичних комплексів у галузі хореографії.

Критерій співвідношення вербальних і невербальних компонентів [3, с. 73] вимагає, щоб у відеофрагментах невербальна поведінка комунікантів віддзеркалювала їх мовлення. Крім того, візуальна інформація надана в відеоматеріалах (мова тіла, рухи, одяг, чіткість відтворення та звучання), відповідно до критерію доступності, допомагає студентам сприймати та розуміти текст ширше, адже наявний відеоряд, спроможний частково покривати недостатнє знання мови та полегшує сприйняття.

Перейдемо до *другого типу* дидактичних матеріалів для навчання майбутніх хореографів професійно спрямованого англомовного монологічного мовлення, а саме розглянемо особливості відбору професійних текстів (зокрема креолізованих), які допомагають студентам збагатити словниковий резерв фахової лексики. Відомо, що креолізованими текстами називають тексти, які містять як вербальну, так і невербальну частини, а також семіотичні знаки, до яких відносяться графічні символи, ілюстрації, зображення, схеми, графіки тощо [5, с.180]. Наголосимо на тому, що креолізовані тексти є ефективними під час навчання майбутніх хореографів, оскільки вони сприяють кращому усвідомленню й розумінню інформації та дозволяють студентам ефективно взаємодіяти у процесі спілкування, відтворювати комунікативні ситуації у межах імітаційної гри на аудиторному занятті тощо.

Під час добору креолізованих текстів ми опиралися на такі критерії, як: професійної та інформаційної цінності, функціонального та стилістичного співвідношення, новизни, наявності невербальних елементів [1; 2; 3]. За критерієм професійної спрямованості та інформаційної цінності [2, с. 78]

креолізовані тексти зобов'язані показувати майбутню сферу діяльності та тематику, яка реалізується протягом навчання. Критерієм функціонального та стилістичного співвідношення [1, с. 140] встановлюється необхідність звертання уваги на наявність фахової мови. Критерій новизни [2, с. 83] задовольняється шляхом включення нового та цікавого, з точки зору професійного спрямування, пізнавального матеріалу.

Отже, ми обґрунтували вибір дидактичного матеріалу (аудіо- і відеоматеріали, креолізовані тексти), яким варто користуватися у процесі навчання майбутніх хореографів професійно спрямованого англомовного монологічного мовлення; схарактеризували критерії відбору зазначених навчальних матеріалів; описали результати відбору останніх та відібрали 25 автентичних відео уривків і 20 зразків креолізованих текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабанова Г. В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ : [навч. посіб. для студ. пед. вищ. навч. закл. і філол. ф-тів за фахом «Іноземні мови»] / Г. В. Барабанова. – К. : ІНК ОС, 2005. – 315 с.
2. Конопленко Л. О. Методика навчання усного англомовного спілкування з використанням ділової гри майбутніх фахівців із інформаційної безпеки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Конопленко Людмила Олександрівна. – К., 2016. – 326 с.
3. Коробейнікова Т. І. Зміст формування англомовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх учителів / Т. І. Коробейнікова // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2014. – № 49. – С. 70-74.
4. Пассов Е. И. Коммуникативный метод обучения иноязычного говорения / Е. И. Пассов. – М. : Просвещение, 1991. – 223 с.
5. Сорокин Ю. А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция [Текст] / Ю. А. Сорокин, Е. Ф. Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – М., 1990. – С. 178-187.
6. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних спеціальностей : колективна монографія / О. Б. Бігич, Л. В. Бондар, М. М. Волошинова,

Ромащенко Дар'я

Науковий керівник – Подосиннікова Г.І.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

МЕТОДИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАСОБІВ ЗОРОВОЇ НАОЧНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ТЕХНІЦІ ПИСЬМА В УЧНІВ 3-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Проблема наочності у навчанні іноземних мов була актуальною в усі часи. Зараз помітно розширилася область наочності й ускладнився її інвентар: від предметів і картинок, жестів і рухів до відеофільмів і комп'ютерних програм, за допомогою яких викладач моделює фрагменти об'єктивної дійсності. В освітньому процесі початкової школи важливо розвивати у школярів інтерес до навчання, спиратися на чуттєве сприйняття. Загальновідомо, що ефективність навчання залежить від ступеня залучення до сприйняття всіх органів почуттів людини. Чим більш різноманітні чуттєві сприйняття навчального матеріалу, тим міцніше він засвоюється. Ця закономірність знайшла своє вираження в дидактичному принципі наочності.

Наочність – це один з компонентів цілісної системи навчання, яка може допомогти молодшому школяреві якісніше засвоїти досліджуваний матеріал на більш високому рівні. Термін — наочність — використовується у двох значеннях:

- 1) як опора на дидактичний принцип наочності, згідно з яким навчання будується на конкретних образах, що безпосередньо сприймаються учнями;
- 2) як використання спеціальних засобів навчання. [3, с. 114]

Наочність як принцип навчання був вперше сформульований Я.А. Коменським, а в подальшому розвинений І.Т. Песталоцці, К.Д.Ушинським та іншими педагогами. Учитель може використовувати різні засоби наочності: реальні об'єкти, їх зображення, моделі досліджуваних об'єктів і явищ.

Наочність навчання, як дидактичний принцип побудови навчального процесу з опорою на засоби наочності у процесі навчання мовам може бути використаний і при викладенні нового матеріалу, і при перевірці засвоєння навчального матеріалу, і в оформленні навчальних посібників, книжок, карт, схем, таблиць і т. д. [3, с. 185]

В умовах комп'ютеризації освіти використання в навчальному процесі наочності потребує подальших наукових досліджень та методичних розробок, оскільки використання інформаційно-комунікаційних технологій та мультимедіа-систем здійснюють значний вплив на організацію навчального процесу.

Існує велика кількість варіацій зорової наочності, оскільки у багатьох дослідженнях її поділ на види здійснювався за однією суттєвою ознакою, яка й виступала основою класифікації.

В залежності від дидактичних функцій розрізняють такі види наочності:

1. Предметна наочність – природні реальні предмети, явища, процеси, факти, картини, муляжі, копії. Її функція – знайомство учнів з реальними об'єктами природи, з явищами і процесами в ході дослідів, спостережень, ознайомлення з фактами, предметами, явищами через їх відображення.
2. Знакова наочність – формули, графіки, діаграми, схеми. Її функція - знайомство з умовно-узагальненим, символічним відображенням реального світу.
3. Модельна наочність – матеріальні моделі, образні і знакові моделі, моделі мислення. Її функція – розвиток абстрактного мислення, сприяє створенню в учнів образу відображення певного поняття, явища, мислених уявлень.
4. Віртуальна наочність – віртуальний експеримент, віртуальний навчально-контролюючий комплекс, віртуальна презентація, віртуальна

енциклопедія (словник). Її функція – відтворення найбільш повного реального відображення дійсності. [3, с. 174]

Особливості наочності:

1. Дає образи для сприймання;
2. Допомагає збуджувати і підтримати увагу;
3. Полегшує розуміння;
4. Сприяє кращому запам'ятовуванню та закріпленню знань

Компетентність у техніці письма (КТП) – це здатність людини до коректного каліграфічно та орфографічного оформлення писемного висловлювання, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань та мовної усвідомленості. Головна мета навчання техніки письма іноземною мовою полягає у формуванні в учнів графічних/каліграфічних та орфографічних навичок. [1, с. 187] Графічні навички письма – це навички правильного накреслення букв і з'єднання їх у слові. Орфографічні навички – це навички написання слів у відповідності до правил використання письмових знаків у кожному конкретному слові. [1, с. 189]

Проте слід пам'ятати, що молодші школярі – це вчорашні вихованці дитячих садків, а тому у вправах, в тому числі й на формування компетентності в техніці письма, мають домінувати ігрові вправи, які цікаві й доступні молодшим школярам, відповідно їх віковим особливостям. [2, с. 124]

Основними особливостями логічного мислення молодших школярів є:

- 1) переважання чуттєвого, діяльнісного аналізу над абстрактним;
- 2) здійснення синтезу переважно в наочній ситуації без відриву від дій з предметами;
- 3) несформованість базових умінь для проведення узагальнення;
- 4) не вміння виділяти істотні ознаки, найчастіше, замінюючи їх зовнішніми яскравими ознаками предметів;
- 5) відсутність аналітичного мислення.

Таким чином, у формуванні КТП доцільно використовувати такі види та засоби зорової наочності: картинки, таблиці, схеми.

Тож, використання зорової наочності відіграє особливу роль у навчанні іноземної мови. При її освоєнні виникає завдання - створити систему відображення об'єктивного світу в формах другої мови. У шкільних умовах навчання при відсутності іншомовного середовища об'єктивний світ моделюється за допомогою наочності.

Отже, використання засобів зорової наочності для формування компетентності в техніці письма в учнів 3-го класу школи з поглибленим вивченням іноземних мов є важливим компонентом навчання. Оскільки вправи, з наявною зоровою наочністю спрощують роботу та допомагають при засвоєнні знань. Застосування наочності допомагає організувати діяльність учнів так, щоб зосереджувати їх увагу. Цінність чуттєво-наочного піднесення матеріалу полягає в тому, що воно мобілізує психічну активність учнів: викликає інтерес до занять іноземною мовою, знижує втому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва. - К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
2. Пассов Е. И. Урок иностранного языка в школе / Е. И. Пассов. – 2-е изд., дораб. – М. : Просвещение, 1988. – 223 с. – (Библиотека учителя иностранного языка).
3. Щукин А.Н. Обучение иностранным языкам: Теория и практика. – М.: Филоматис, 2004. – 407 с.

Тарасенко Ганна

Науковий керівник – к.п.н., доц. Подосиннікова Г. І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

**МЕТОДИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ БУКВЕНИХ ІГОР ЯК ЗАСОБУ
ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ОРФОГРАФІЧНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 4 КЛАСУ З ПОГЛИБЛЕНИМ
ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

У методиці викладання англійської мови існують різні способи оптимізації навчальної діяльності, в тому числі й гра. Ігри аперіодично висвітлюються в методичній літературі, оскільки викликають інтерес викладачів іноземної мови своєю розважальністю, навчальною дією, мотивацією навчальної діяльності, з метою тренування, для контролю знань та навичок школярів.

Серед великої різноманітності ігор особливе місце, на наш погляд, посідають буквені ігри (*Word Games*). Під буквеними іграми розуміємо своєрідні словесні загадки, в яких необхідно відгадати слово або фразу, за допомогою проведення певних комбінаторних перетворень з буквами – змінити їх послідовність, розмістити в іншому порядку відносно одна одної, додати або вилучити певні букви.

Доцільність застосування саме буквених ігор у процесі формування англійської орфографічної компетентності учнів 4 класу з поглибленим вивченням іноземних мов зумовлюється тим, що такі ігри визнаються дієвим засобом оволодіння іноземною мовою.

Однак, як показують результати проведеного нами дослідження, незважаючи на дидактичну та розважальну цінність буквених ігор у процесі навчання іноземної мови, вони досить обмежено застосовуються у практиці роботи викладачів. Причиною цього є відсутність інформації про їх характеристики та правила.

Буквені ігри є ефективним засобом формування англійської орфографічної компетентності. Основною метою цього виду ігор є засвоєння орфографії вивченої лексики. Серед труднощів оволодіння орфографією англійської мови є те, що правопис не відповідає вимові. Однією з актуальних задач на уроках англійської мови в учнів 4 класу з поглибленим вивченням іноземних мов є підвищення якості техніки письма. Тим не менш, існує обмежена кількість вправ спрямованих на розвиток орфографічних навичок, та й ті в основному зводяться до переписування, дописування або заповнення та вписування букв [2,с.36].

Доцільним є об'єднання буквених ігор у групи, спираючись на класифікацію В. М. Карпової, яка включає три групи ігор:

Перша група – це **буквені задачі** (*Word Challengers*), зміст яких становлять буквені комбінації, а форма включає відоме, невідоме та умови вирішення. Розглянемо детально кожен вид буквених задач.

Анаграма (від *англ.* Anagram Game – перестановка букв) – це слово або словосполучення, що утворюється шляхом перестановки букв, які складають інше слово чи словосполучення. Наприклад: *cat – act, save – vase, state – taste*.

Паліндром (від *гр.* palendromeo – біжу назад) – це слова, які читаються однаково зліва направо і справа наліво. Наприклад: *dad, refer, Anna*.

Метаграма – загадка, в якій одна буква слова заміняється іншою. Найпростішим видом метаграми є гра, що є відомою з дитинства – «зіпсований телефон» (*Gossip*), правила якої повідомляють, полягають у передаванні повідомлення один-одному по колу. Гру починає ведучий, передаючи повідомлення першому гравцеві.

Логогриф – буквена гра, в якій треба відшукати загадане слово і утворити від нього нові слова шляхом перетворення і відкидання окремих букв або складів.

Другу групу буквених ігор складають **головоломки**. Вони характеризуються введенням додаткового елементу складності – розуміння слів, які слід відгадати.

Кросворд (від *англ.* Cross-Word – слова, які перехрещуються) – це гра, яка полягає в заповненні буквами рядків-клітинок, що перехрещуються таким чином, що по горизонталі і вертикалі були заповненими задані за значенням слова. Кросворд, якийкладається з клітинок, може мати різну конфігурацію – форму квітки, будиночка, тварини або іншої фігури.

Чайнворд (від *англ.* chain – ланцюжок, word – слово) – різновид кросворда, у якому слова розміщені одне за одним, а кінець попереднього. Слова, які необхідно вставити, можуть бути зашифрованими за допомогою малюнків чи ребусів.

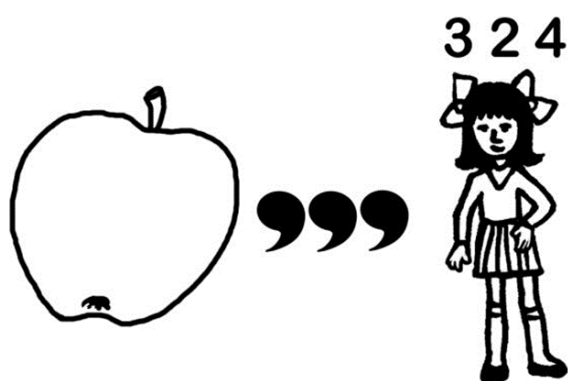
Арифмогриф – це гра, метою якої є відгадування слів чи тексту за допомогою зашифрованих цифрами букв. Одна цифра замінює іншу в алфавіті від 0 до 9. Наприклад: слово *PENCIL* в цифровому зображенні читається як набір цифр 5432181, слово *GIRL* – як 801114.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
U	V	W	X	Y	Z				

Файнворд – це слово, яке складається з декількох клітинок, заповнених буквами – ключів до розгадки. З частини букв, розташованих у клітинках складається якесь слово, словосполучення або речення. Для розв’язування файнвордів служить ключ.

Криптограма – напис або документ, записаний способом тайнопису, який є зрозумілим лише для посвячених. Наприклад якась буква вживається замість іншої. Для його вирішення слід звертати увагу на частоту певних букв, таким чином можна знайти код, за яким записане слово. Ключ може додаватися.

Ребус – це гра-загадка, в якій слово, яке необхідно знайти, зображене за допомогою комбінації букв, цифр, фігур або символів. Наприклад: слово *APRIL* можна зобразити у вигляді ребуса.

Третя група включає **шаради** – ігри, в яких загадане слово розділяється на частини, які являють собою окремі слова, які можна відгадати за вказаними значеннями, а також загадка, що подається в образних сценах [1,с.35].

Іншомовна комунікативна компетентність формується інтегровано. З використанням буквених ігор для формування англomовної орфографічної

компетентності в учнів 4 класу з поглибленим вивченням іноземних мов одночасно вдосконалюються лексичні навички. Поліфункціональність даного засобу дає підставу включити буквені ігри до змісту навчання англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпова В.М. Використання буквених ігор в навчанні англійської мови // Іноземні мови. – 1998. – №4. – С.34-41.
2. Савченко О.Ю. Використання буквених ігор в навчанні англійської мови. // Іноземні мови. 2001 - №1. – С. 34-40.

Олександр Чечулін

Науковий керівник – доц. Подосиннікова А.І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З УРАХУВАННЯМ НАВЧАЛЬНИХ ТИПІВ УЧНІВ 7-ГО КЛАСУ ШКОЛИ З ПОГЛИБЛЕНИМ ВИВЧЕННЯМ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Одним з головних завдань, яке ставиться перед учнями при вивченні іноземної мови, є формування лексичної компетенції, оскільки вона є складовою комунікативної компетенції учнів. Варто відмітити, що важливу роль у формуванні лексичної компетентності в учнів 7-го класу школи з поглибленим вивченням іноземних мов відіграють індивідуальні психолого-вікові особливості учнів. Відповідно, урахування навчальних типів учнів при формуванні лексичної компетентності є надзвичайно важливим аспектом вивчення іноземної мови. Проте в умовах класно-урочної системи навчання, зазвичай, цей аспект майже не ураховується. Ця проблема є малодослідженою і як результат – відсутня система вправ для формування лексичної компетентності з урахуванням навчальних типів учнів, зокрема у 7-му класі школи з поглибленим вивченням іноземної мови.

Серед психолого-вікових особливостей, які підлягають значним змінам в період навчання в 7-му класі виділяють наступні аспекти: **увага, пам'ять, мислення та сприймання.**

В 7 класі школи з поглибленим вивченням іноземної мови вчителів доводиться прикладати значних зусиль для підтримання мотивації та інтересу учнів до предмета, збереження набутих на початковому ступені знань, навичок та вмінь.

Сучасні тенденції вищої освіти, гуманістичний та особистісно-зорієнтований підходи передбачають запозичення і використання технологій із різних галузей науки, зокрема врахування **навчальних типів** учнів.

До **навчального стилю** відносять ті фактори, що впливають на виконання завдання – когнітивний стиль та інтелект [1, с. 56].

Процеси обробки інформації, як показує психолінгвістичний аналіз процесу засвоєння мовного матеріалу в 7 класі школи з поглибленим вивченням іноземної мови, залежать від особливостей сприймання інформації за допомогою зорового, слухового, кінестетичного аналізаторів.

Зрозуміло, що вчитель, працюючи з цілою групою студентів, не може задовольнити потреби кожного окремо, пропонуючи завдання для візуалів, аудіалів та кінестетиків. Навпаки, доцільним буде використовувати такі завдання та шляхи презентації мовного матеріалу, які водночас активізують і впливають на усі канали сприймання та переробки інформації. З цією метою була розроблена техніка **«В.А.К.» (Візуали, Аудіали, Кінестетики)**, основна мета якої - задіяти три канали сприймання [4, с. 122].

В основу побудови системи вправ з формування англomовної лексичної компетенції з урахуванням навчальних типів учнів 7-го класу школи з поглибленим вивченням іноземної мови було поставлено відповідність **критерію активізації якомога більшої кількості каналів сприйняття: аудіального, візуального та кінестетичного одночасно**. Крім того, для розвитку уваги можна застосувати такі прийоми: **“The odd-one-out”**, **“Fill in the gaps”**, **“Навмисна помилка”** і т.д.

Вправа «*Асоціативний куц*» або складання «*Mind Map*» розвиває в учнів логічне мислення, уяву, пам'ять.

Як свідчать дослідження, процеси **пам'яті** у підлітків ще не достатньо сформовані. Прикладом вправи на покращення пам'яті може бути вправа «*Spy*».

При цьому врахування навчальних типів учнів під час формування лексичної компетентності в учнів 7-го класу суттєво покращує якість засвоєння матеріалу. Чим більше каналів відкрито для сприйняття інформації, тим ефективніше відбувається процес навчання.

Інструкцією до виконання вправи на ознайомлення з новими ЛО на активізацію всіх видів сприймання інформації (аудіального, візуального та кінестетичного на матеріалі теми «*Appearance and Clothes*») є: «*Dear friends, I am going to show you the cards with the names of the clothes you usually like to wear. First of all you are to repeat the word after me. If you know the meaning of this word I ask you to raise your hand and after that you may stand up and finger this thing on your classmates.*»

Друга група вправ відповідає другому етапу - автоматизація дій з ЛО на рівні слова, словоформи і фрази. Приклад: «*Organize these words into the columns below. Decide what relatives are positive and negative. Read what the left and right parts to your desk-mate. Using gestures and mimic try to show your partner several positive and negative qualities*».

Третя група вправ відповідає третьому етапу - автоматизація дій з ЛО на рівні надфразової єдності: «*Look at the given mind-map and make your own one using the vocabulary of the topic : «Clothing». Use the colorful pencils to make it more attractive. After that describe any person you like using both schemes. Describe person`s general appearance and clothes he/she likes to wear. Introduce your description to the class*».

Отже, знання вікових особливостей учнів 7-го класу та навчальних типів учнів дає вчителю англійської мови можливість врахувати їх під час формування лексичної компетентності у школі з поглибленим вивченням ІМ, розробити найбільш ефективний комплекс вправ та прийомів для оволодіння ІМ. На уроці вчитель має представляти інформацію дітям, використовуючи всі канали

сприйняття: і зір, і слух, і руховий канал. Тоді у кожного з цих дітей є шанс засвоїти більшу частину цих повідомлень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Библикова Н. В. Развитие креативности младших школьников в педагогическом процессе : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / Н. В. Библикова; – Ульяновск, 2004. – 231 с.
2. Білоножко Н.Є. Стратегія як одна з основних категорій методики навчання іноземних мов // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія Педагогіка та психологія. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. – Вип.7. – С.27-35.
3. Бражник Н.О., Білоножко Н.Є. Навчальні стилі учнів як компонент змісту їхньої стратегічної компетенції. «Іноземні мови в навчальних закладах». – К.: 2009. – Вип. 3. – С. 6 – 11.
4. Гальцова Н. И. Взгляд на преподавание иностранных языков с позиций нейролингвистического программирования [Электронный ресурс] / Н. И. Гальцова // Вестник ТГПУ. – 2003. – № 2 (34). – Серия: Педагогика. – С. 95 – 99. – Режим доступа до журн. : <http://cyberleninka.ru/article/n/vzglyad-na-prepodavanie-inostrannyh-yazykov-s-pozitsiy-neyrolingvisticheskogo-programmirovaniya>.
5. Данильченко В.М. «Стиль обучения» и «стиль учения»: как согласовать индивидуальные особенности учителя и ученика. Тематический раздел: Социология образования. // Директор школы.- М.: 2003.- Вып.8. – С. 43-45.
6. Ніколаєва С.Ю. Індивідуалізація навчання іноземних мов: Монографія / Ніколаєва С.Ю. – К.: Вища школа, 1987. – 140 с.
7. Ратанова Т.А., Домашенко И.А. Психология общая: Экспериментальная психология /Учебник. М.: Московский психолого-социальный институт: Фланта, 2004. – 464 с.
8. Duncan J. , Szmuch L. Complete and Integrated V.A.K. in the Classroom. [Электронный ресурс] / Jamie Duncan, Laura Szmuch. – Режим доступа :

http://www.educoopedia.com/index.php?option=com_content&view=article&id=42:complete-and-integrated-vak-in-theclassroom&catid=28:articles&Itemid=32 .

9. Grinder , J. Turtles All the Way Down: Prerequisites to Personal Genius. / John Grinder , Judith Delosier. – Scotts Valley, CA: Grinder & Associates, 1987. – 331 p.

10. Sumrall, S. Neuro-Linguistic Programming and Education. /S. Sumrall Electronic resource.// Advanced Behavioral Concuttants [Електронний ресурс].Режим доступу : <http://www.healthsurvey.com>

Шарапова Марія

Науковий керівник – ст.викл. Балащенко Л.М.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КЕЙСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

За останнє десятиріччя у вітчизняній освіті відбулися кардинальні зміни, метою яких є створення нової української школи. Міністерство освіти і науки України впроваджує реформи у шкільну політику навчання іноземних мов (ІМ), розробляє нові навчальні програми. Основною метою навчання ІМ має стати формування полікультурної мовної особистості, здатної здійснювати міжкультурне спілкування. Щоб підготувати особистість до суспільних змін і стрімкого наукового прогресу, бути готовою приймати самостійні рішення, критично оцінювати навколишній світ, учителі ІМ мають усвідомити необхідність формування критичного мислення учнів старшої школи.

Критичне мислення забезпечує вміння сформулювати свою позицію з проблеми, яку обговорюють, і вміння обґрунтувати її; здатність вислухати співрозмовника, проаналізувати аргументи і зрозуміти їх обґрунтованість; уміння не тільки добувати інформацію, але і критично її оцінювати. Це самостійний виважений підхід до прийняття складних рішень. Сформованість

критичного мислення старшокласників забезпечує успішну міжкультурну комунікацію.

Ефективним способом формування критичного мислення учнів старшої школи може стати один із інтерактивних методів, метод кейсів. Ця методика, розроблена британськими науковцями М. Шевером, Ф. Едейем та К. Єйтс, вперше була застосована у Гарвардській школі бізнесу в 1924 році. Не зважаючи на те, що даний метод став досить розповсюдженим у Західній Європі і США ще у 30-і роки ХХ століття, в Україні його почали застосовувати порівняно нещодавно. Він підтвердив свою ефективність для розв'язання сучасних проблем навчання, розвитку критичного мислення особистості.

Кейс можна визначити як сукупність умов та обставин, що моделюють життєві ситуації, основою яких є неузгоджене питання. А. М. Долгоруков визначив кейс як ситуацію, яка мала місце і несе у собі певну проблему, котра потребує розв'язання. Це свого роду інструмент, за допомогою якого в навчальній аудиторії моделюють частину реального життя, яка потребує обговорення, визначення проблеми та її обґрунтованого розв'язання [3].

Усі кейси умовно можна поділити на такі великі групи: 1) науково-дослідні, які орієнтовані на здійснення дослідницької діяльності; 2) практичні, що відображають реальні життєві ситуації; 3) навчальні, основним завданням яких є організація навчального процесу [1, с.6].

Щоб робота з кейсом була ефективною, він має відповідати певним вимогам до організації і проведення, а саме: ґрунтуватися на ситуації із реального життя; дозволяти встановлювати зв'язок із накопиченим життєвим досвідом, а також майбутніми життєвими ситуаціями учнів старшої школи; надавати можливість інтерпретувати ситуацію з різних точок зору; містити проблемні питання і конфлікти, які потребують вирішення; допускати різні варіанти вирішення. Правильна організація роботи з кейсом на уроці ІМ стимулює учнів до пошуку інформації, пізнання та осмисленню нового, генеруванню власних ідей.

Організація роботи з кейсом на уроці проходить у три етапи:

1. **Інформаційно-підготовчий етап** (складання сінквейну – вербальна опора для обговорення).

Сінквейн (від фр. *cinquains*) –віршована форма, яка складається з п'яти неримованих рядків, які описують предмет, подію, явище тощо [6, с.153].

I рядок – тема, вміщує одне слово;

II рядок – два слова, які описують ознаки обраного об'єкта;

III рядок – три слова, що характеризують дію об'єкта;

IV рядок – фраза із чотирьох слів, яка виражає особисте ставлення автора до описаного об'єкта;

V рядок – слово, яке характеризує сутність об'єкта.

Сінквейн, зазначає О. Б Бігич, є формою творчості, яка потребує вмінь знаходити найголовніші елементи, робити короткий висновок і лаконічно формулювати особисте ставлення до проблеми [2]. Він готує учнів до подальшого аналізу ситуації, пошуку розв'язання проблеми.

2. **Ситуативно-дискусійний етап** (проведення власне дискусії на основі ситуації, яку пропонують учням для аналізу). Дискусію супроводжує аргументація, обґрунтування власних думок та спростування думок опонента.

3. **Констатувально-інтерпретаційний етап** (оцінка учнями свого внеску у дискусію, інтерпретація робіт однокласників, аналіз дискусії) [2, с.52].

На початку роботи з кейсом необхідно опрацювати лексичні одиниці і граматичні конструкції заперечення, погодження, узагальнюючого судження, пропозиції тощо. Учитель надає матеріал кейсу заздалегідь для самостійного опрацювання. Кейс містить ситуацію, яку учні мають проаналізувати, критично осмислити і знайти рішення, а потім довести його правильність.

Клас ділиться на декілька груп із різними точками зору. Спочатку, кожна група обговорює свою позицію і знаходить аргументи для її захисту. Потім від кожної групи виступає представник із повідомленням про результати обговорення, після чого між групами починається дискусія, яку спрямовує вчитель. У результаті, учасники можуть прийняти спільне рішення або залишитися на своїх позиціях [4, с.58]. Такий вид роботи передбачає

взаємодію між учнями, а також учнями і вчителем, яка є конструктивною і позитивною.

Ю. П. Сурмін виділяє низку спеціальних принципів роботи вчителя в умовах використання методу кейсу, котрі підвищують ефективність його діяльності: принцип різноманіття «дидактичного арсеналу» та його ефективності, принцип «партнерства», принцип організації процесу пошуку інформації, а не «розжовування знань», принцип «поглинання досягнень педагогічної та психологічної науки», принцип «творчості», принцип «прагматизму» [5, с.81-82].

Правильна організація використання методу кейсів на уроках ІМ забезпечить якісні зміни у процесі формування критичного мислення учнів старшої школи. Надалі це гарантує якість підготовки майбутніх фахівців, здатних приймати нестандартні рішення під час розв'язання проблем, творчо мислити і бути готовими до використання ІМ у ситуаціях міжкультурного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барнс Л.Б. Преподавание и метод конкретных ситуаций: учебник, ситуация и дополнительная литература / Л.Б. Барнс, Р.К. Кристенсен, Э.Дж. Хансен. – М.: Гардарики, 2000. – 502 с.
2. Бігич О.Б. Сінквейн як прийом формування іншомовної комунікативної компетентності / О.Б.Бігич // Найновите постиження на европейската наука–2012: Материали за VIII міжнародна научна практична конференция. 17-25.06.2012. – Том 11. Педагогически науки. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2012. – С. 51-53.
3. Долгоруков А.М. Метод case-study как современная технология профессионально-ориентированного обучения [Электронный ресурс] / А.М. Долгоруков. – Режим доступа : <http://www.vshu.ru/>
4. Омарова Д.А. использование кейс-метода в коммуникативно-ориентированном обучении иностранному языку/ Д.А. Омарова, П.А. Омарова // Известия Дагестанского государственного педагогического университета. Психолого-педагогические науки. – 2015. – №2. – С. 57-59.

5. Ситуационный анализ, или Анатомия кейс-метода/ под ред. Ю.П. Сурмина. Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.
6. Wynn M.J. Creative Teaching Strategies: A Resource Book for K-8 [Teaching Method Series] / Marjorie J.Wynn. – Delmar Publisher, 1996. – 485 p.

Шевцова Ольга

Науковий керівник – ст.викл. Балащенко Л.М.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ

Інтеграція України в європейській простір, орієнтація на загальноєвропейські рекомендації та вимоги з мовної освіти викликали необхідність реформування та модернізації навчального процесу в загальноосвітній школі. Визначення нових цілей, змісту і методів навчання складає основу реформування шкільної іншомовної освіти в рамках Рекомендацій Ради Європи з мовної освіти. Державний стандарт базової і повної середньої освіти (старшої школи), нові цілі і принципи організації сучасної шкільної іншомовної освіти відображають сучасні потреби українського суспільства на шляху до європейської інтеграції [5, с.276].

Згідно з оновленою навчальною програмою з іноземних мов (ІМ) загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів метою навчання ІМ у школі є *формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності (ІКК)*, основу якої складає лінгвістичний, мовленнєвий і соціокультурний досвід, узгоджений із віковими можливостями школярів. Сучасна школа має гарантувати створення умов, за яких учні будуть готові здійснювати спілкування ІМ у типових міжкультурних ситуаціях у межах засвоєного програмного матеріалу. За С. Ю. Ніколаєвою, здатність учнів спілкуватися ІМ може

забезпечити сформованість у них ІКК, яка охоплює мовленнєву, лінгвосоціокультурну, мовну і навчально-стратегічну компетентності [2, с.4].

Майже всі дослідники проблем удосконалення навчання ІМ в сучасних умовах наголошують на необхідності зміщення акцентів на культурологічні та соціокультурні аспекти навчання. На часі формування лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСК) стає необхідністю. **Лінгвосоціокультурну компетентність** визначають як здатність і готовність особистості до іншомовного міжкультурного спілкування [2, с.6].

Н. В. Осадча визначає ЛСК як динамічну сукупність знань, навичок, умінь і здатностей, що дозволяють учневі знаходити, вилучати, усвідомлювати, оцінювати лінгвосоціокультурну інформацію, і готовність практично використовувати її при опосередкованому і безпосередньому контактах з представниками іншомовної культури в процесі міжкультурної комунікації, що базується на вторинній акультурації учня [3, с.96].

Таким чином, дослідники розуміють ЛСК як складне та багатокомпонентне утворення, включаючи до неї предметну, або тематичну, загальнокультурну, соціальну, країнознавчу та компенсаторну компетентності (І. Л. Бім); загальнокультурну, країнознавчо-марковану, культурознавчу, лінгводидактичну, соціолінгвістичну та соціальну компетентності (В. В. Сафонова); загальнокультурну, лінгвокраїнознавчу, соціолінгвістичну та культурознавчу компетентності (Ю. В. Кузьменко); загальнокультурну, країнознавчу, лінгвокраїнознавчу, соціолінгвістичну та соціальну компетентності (Л. С. Панова); соціолінгвістичну, соціокультурну та соціальну компетентності (О. М. Соловова); країнознавчу, лінгвокраїнознавчу та соціолінгвістичну компетентності (Т. М. Колодько) та інші. С.Ю. Ніколаєва визначає такі компоненти **ЛСК**: соціолінгвістичний, соціокультурний і соціальний [2, с.6].

Соціолінгвістичну компетентність можна розглядати як здатність особистості вибирати, використовувати та розуміти мовні та мовленнєві засоби іншомовного спілкування з національно-культурною семантикою з країнознавчого тексту відповідно до контексту, ситуації та стилю спілкування.

Ця компетентність передбачає знання особливостей національного мовленнєвого етикету і невербальної поведінки та навички врахування їх у реальних життєвих ситуаціях, здатність організовувати мовленнєве спілкування відповідно до комунікативної ситуації, соціальних норм поведінки та соціального статусу комунікантів. Зазначена компетентність має на меті формування уявлень про соціальні умовності, такі як початок та завершення бесіди, привітання та прощання, запрошення вибачення тощо [3, с.96-97]. До соціолінгвістичних знань можна віднести країнознавчу безеквівалентну та фонову лексику; сталі вирази, ідіоми і кліше; лінгвістичні маркери соціальних стосунків і ситуацій; фразеологізми, афоризми, прислів'я та приказки тощо.

Безеквівалентні лексичні одиниці – це поняття, які не існують в інших мовах і культурах (*англ.*: Tower, pub, city) [2, с.7]. У шкільному підручнику з англійської мови для 7 класу прикладами безеквівалентної лексики є такі, як Assembly Hall [1, с.34], Newburg School [1, с.40], Bridge Street [1, с.41].

Фонову лексику називається іншомовна лексика, що відрізняється лексичними фонами (рівень лексичного поняття при цьому співпадає) від лексики рідної мови (*англ.*: drug-store, letter-box) [2, с.7]. Наведемо декілька прикладів фонові лексики із підручника з англійської мови для 7 класу: playground [1, с.18], networking [1, с.26], suitcase [1, с.29], notebook [1, с.30], extra-school [1, с.31], headmaster [1, с.35], baby-animal [1, с.42], householding [1, с.52], weekend [3, с.55].

Соціокультурна компетентність – це сукупність знань про країну, мова якої вивчається, національно-культурних особливостей соціальної і мовленнєвої поведінки носіїв мови, а також здатність користуватися такими знаннями у процесі спілкування з урахуванням звичаїв, правил поведінки, норм етикету, соціальних умов і стереотипів поведінки носіїв мови [2, с.6].

Сучасний школяр має широкий спектр можливостей іншомовного спілкування зі своїми однолітками з країн, мова яких вивчається. У цьому зв'язку С. Ю. Пащенко і М. Ю. Трофименко розглядають необхідність формування в учнів лінгвокультурологічної компетентності і розуміють її як: • бажання зрозуміти представників різних країн та культур, переробити упереджене

ставлення до них, визначити їх спільні інтереси, поважаючи національні; • відкритість різним культурам, обертання культурної самобутності кожної особистості; • бажання гармонійно співіснувати і йти на компроміси, що дають змогу примирити інтереси різних сторін в Європі та світі [4, с.161-162].

Соціальна компетентність є частиною ЛСК учня середньої школи, але найменш вивченою, і розуміють її як здатність вступати в спілкування з іншими людьми. Бажання вступати в комунікацію обумовлене наявністю потреби у спілкуванні, мотивів та певного відношення до партнера по спілкуванню, що вимагає від партнера орієнтуватися в соціальній ситуації та управляти нею. Крім того, соціальна компетентність включає знання про соціальні звичаї, тобто умови життя, особливості міжособистісних стосунків, цінності певної суспільної групи.

Усвідомлюючи нерозривність навчання ІМ та культури в сучасній школі, учитель має навчити учнів бути готовими до міжкультурного спілкування з представниками інших культур у різних комунікативних ситуаціях. При цьому вони мають вміти проявляти гнучкість і мобільність, попереджаючи можливі непорозуміння на міжкультурному ґрунті або запобігаючи їм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карп'юк О. Д. Англійська мова: підруч. для 7 кл. загальноосвіт. навч. закл. (7-й рік навчання) / О. Д. Карп'юк. – Тернопіль: Астон, 2015. – 256 с.
2. Ніколаєва С. Ю. Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах / Софія Юріївна Ніколаєва // Іноземні мови. –2010. – № 3. – С.1-8.
3. Осадча Н. В. Проблеми визначення змісту та структури формування лінгвосоціокультурної компетентності у читання країнознавчих текстів в учнів профільної школи / Н. В. Осадча // Вісник. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – № 131. – С. 96-99.
4. Пащенко С. Ю. Лінгвокультурологічні аспекти використання анімаційних технологій у процесі викладання іноземних мов студентам ВНЗ / С. Ю. Пащенко, М. Ю. Трофименко // Нова філологія. – 2010 – № 42. – С. 161-167.

5. Тадеєва М. І. Досвід реформування шкільної іншомовної освіти в Україні в рамках рекомендацій освітніх та мовних інститутів Ради Європи / М. І. Тадеєва // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. – 2011. – № 28. – С. 272-279.

6. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика преподавания языков) / [сост. Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин]. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.

СЕКЦІЯ 6. Актуальні питання сучасного перекладознавства

Вялкова Ірина

Науковий керівник – доц. Козлова В.В.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Кожен текст містить у собі певний обсяг фактичних даних, певну інформацію. Він може бути різний і вимагає своєрідного підходу.

У художньому тексті навіть співзвучність чи не співзвучність окремих естетичних, психологічних, емоційних, ідейних поглядів автора і читача зумовлюють можливість різного трактування одного й того самого твору різними читачами. Смысл одного й того самого тексту не завжди однаково сприймають різні люди. Досить часто при сприйнятті переважає логічна інформація і залишається поза увагою естетична. Іноді логічну інформацію по різному інтерпретують люди, що читають той самий твір. Тобто смысл, який вкладає автор, і зміст, який сприймають читачі, не завжди адекватні. Щоб запобігти цьому здійснюють лінгвістичний аналіз тексту.

Переклад тексту з однієї мови на іншу вимагає врахування дій одних і тих самих факторів логіко-семантичного порядку для передачі змісту, який відповідав би оригіналу. При письмовому перекладі аналіз тексту дозволяє

визначити характер змісту, ідею та його стилістичні особливості для того, щоб мати критерій для вибору мовних засобів у процесі перекладу [3, с. 8].

Мета перекладу – збереження смислової, функціональної інформації, стилістичних комунікативних та інших характеристик оригіналу [2, с. 25]. Працюючи з текстом можна виокремити такі “одиниці перекладу” для яких в мові, на яку він перекладається не існує відповідників.

На думку Л. Рожило, лінгвістичний аналіз художнього тексту передбачає визначення специфіки мови твору, встановлення зв'язків, що існують між словом і художнім образом, з'ясування основних підходів до аналізу [4, с. 22]. Мовні одиниці розглядаються в тісній залежності від контексту, їх конкретних контекстуальних значень.

Критерієм правильного вибору засобів для досягнення адекватності перекладу може бути лише відповідність дійсності, що зображена в оригіналі, а рівноцінність засобів визначається якщо не тотожністю загального значення переданої інформації, що відповідала б оригіналу тексту, а максимальним наближенням отриманого результату до тексту. Переклад включає безліч факторів які допомагають вибрати відповідники на мовному рівні. Одна й та сама мовна форма може виконувати різні функції відповідно до поєднання різних мовних та немовних факторів [3, с. 9].

Всі мовні рівні взаємопов'язані і кожен з них формує зміст тексту. Між словом і образом у художньому творі існує тісний зв'язок. У системі художнього образу слово ускладнює свою функцію, передає зміст і водночас дає конкретно-чуттєве уявлення про явища дійсності, які реалізуються в образі. Правильне розуміння мовних засобів, що існують між словом і образом, має важливе значення для лінгвістичного аналізу художнього образу [1, с. 387].

Ступінь вираження авторської оцінки, авторського ставлення до зображуваного неоднакова у різних жанрах художньої літератури. Уміння визначити позицію автора сприяє розумінню підтексту, дає змогу відтворити те, що не можна побачити в тексті одразу [1, с. 389].

Єдиної схеми лінгвістичного аналізу не існує. У кожному конкретному жанрі вона визначається характером тексту: його жанровою приналежністю і

тими мовними засобами, що передають зміст. У процесі аналізу розглядають елементи різних рівнів, а саме: фонетичні, морфемно-словотвірні, лексичні, морфологічні, синтаксичні. Певне значення у тексті надається розділовим знакам і графічним засобам виділення деяких компонентів [1, с. 389].

У перекладі тексту важливим є визначення певних “одиниць перекладу”. Фактично, за одиницю перекладу можна вважати не тільки слово, але й словосполучення, синтагму, речення, абзац, весь текст. Труднощі найчастіше виникають при перекладі значень окремих слів, і більшість завдань перекладачі вирішують на рівні речення [3, с. 25].

Перекладач в першу чергу повинен визначити мовні одиниці тексту і виявити, на якому рівні та, чи інша одиниця перекладається, а вже потім безпосередньо перекладати текст.

У художньому тексті переклад кожного залежить від ідейно-художнього задуму автора, особливостей його індивідуального стилю, інтонації, від ритмомелодики цілого твору та окремих його частин, а також від мовних особливостей персонажів [3, с. 25].

Отже, однією з основних проблем перекладу тексту є пошук відповідників лексичних одиниць або, якщо їх не існує у мові на яку перекладається текст, відтворити їх за допомогою інших засобів. Для перекладача важливо враховувати всі деталі та особливості художнього тексту. Аналіз тексту дозволяє віднайти ключові елементи твору, які можуть допомогти точно передати значення тексту, що перекладається і неврахування яких позбавить текст перекладу того сенсу, який автор вклав у твір і який може бути недоступним на перший погляд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочан, І.М. Лінгвістичний аналіз тексту / Ірина Миколаївна Кочан. – К.: Знання, 2008. – 423 с.
2. Мамрак, А.В. Вступ до теорії перекладу / Мамрак А.В. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 304 с.

3. Рецкер, Я.И. Теория перевода и переводническая практика / Рецкер Я.И.

– М. : Междунар. отношения, 1974. – 216 с.

4. Рожило, Л.П. Загальні основи лінгвістичного аналізу тексту / Рожило, Л.П. //Укр.мова і л-ра в шк. – 1978. - № 2. – с. 20–25.

Валентина Козел

Науковий керівник - доц. Багацька О. В.

(Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка)

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПЕРЕКЛАДУ ЕМОЦІЙ ТА ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Протягом останніх десятиліть проблема емотивності входить у число найбільш обговорюваних в антропоцентричній лінгвістиці, проте незважаючи на пильну увагу дослідників, багато її аспектів, як і раніше залишаються дискусійними.

Проблема адекватного відтворення емотивного змісту тексту в перекладі постійно привертає увагу перекладознавців. Цим питанням займалися В. Н. Комісаров, Я. Й. Рецкер, В. І. Шаховський, О. Д. Швейцер, К. В. Стрельницька та інші.

В українському перекладознавстві питання залишається маловивченим. Такими науковцями, як Усик Г. М., Пагурець О. І., Андросюк Г. Л. [6], Мельничук С. В. [3] були проведені лише окремі розвідки, присвячені особливостям перекладу емоційно забарвлених одиниць.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що феномен емотивності представляється маловивченим з точки зору контрастивної (або порівняльної) лінгвістики. Зокрема, філологи одногосно відзначають відсутність способу адекватної передачі емотивного змісту висловлювання і тексту іноземною мовою.

Художня література завжди була і залишається провідним засобом культурного зв'язку між націями – носіями різних мов. Перед сучасним перекладачем художніх текстів стоїть подвійне завдання – якомога правдиво

передати реалії та образи, властиві культурі мови оригіналу, та, в той ж час, зберегти цілісність, ясність і милозвучність рідної мови. Найбільш складним є зберегти цей баланс при перекладі опису емоційного стану персонажів, коли особливо важливою є компактна образність і небагатослівність.

Вираження емоційного стану – одна з головних рис, які відрізняють художню літературу від інших літературних напрямків. Беручи до уваги сферу нерационального сприйняття, емотивність тексту має на меті, в першу чергу, те щоб викликати у реципієнта певну емоційну реакцію, психологічний резонанс, і, за допомогою чуттєвого повідомлення, надати йому більш яскраву, виразну картину раціональної сторони художнього твору, піднести концептуальний, ідеологічний, естетичний задум автора в живій і органічній формі. Таким чином здійснюється прагматичний вплив на читача, тобто одна з основних функцій категорії емотивності.

В. Н. Комісаров [2, с. 95;] та Я. І. Рецкер [4, с. 45] підкреслюють, що мета художнього перекладу, яка саме полягає у емоційному впливі на читача, обумовлює необхідність здійснення перекладацьких трансформацій, які часто потребують відхилення від максимально можливої смислової точності.

Як зауважив М. К. Гарбовський, не кожен процес перекладу може бути трансформацією. Вчений стверджує, що трансформації зачіпають не області зовнішніх, поверхневих структур, так як вони при переході від однієї мови до іншої природним чином змінюються практично завжди. Вони зачіпають області смислу. Саме система смислів мовленнєвого твору трансформується в більшості випадків при перекладі [1, 364-365].

Найбільше уваги проблемі відтворення емотивного змісту тексту в перекладі приділила у своїй дисертації К. В. Стрельницька. Дослідниця зазначає, що серед лексичних засобів емотивності найцікавішими з точки зору художнього перекладу є:

- лексичні одиниці, які виражають емоцію побічно, шляхом її опису (контекстуальні емотиви);
- фразеологізми [5, с. 53].

На думку К. В. Стрельницької, найбільш яскраво вираженими особливостями передачі емоційного стану в англійських художніх текстах і в перекладі таких текстів є:

- велика стислість і місткість англійської фрази в порівнянні з мовою перекладу;

- компактність англійських фраз, яка досягається за рахунок використання фразових дієслів, і розгорнута передача таких фраз мовою перекладу;

- велика терпимість англійської мови до авторських неологізмів та розгорнутий, описовий переклад таких неологізмів мовою перекладу [5, с. 98].

Беручи до уваги вище згадані особливості, К. В. Стрельницька пропонує потенційні засоби вдосконалення передачі емоційних станів при перекладі з англійської мови, до яких можна віднести:

- наслідування англійської короткої та місткої фрази – більш сміливе скорочення, фрази мови перекладу, але тільки в тих випадках, коли це не спотворює сенс і допускається правилами синтаксичної побудови речення і лексичної сполучуваності в ньому;

- більш гнучке, творче ставлення до мови перекладу, тобто більш сміливе введення неологізмів, зокрема, при перекладі англійських фраз, що містять неологізми [5, с.165].

Таким чином, робимо висновок, що адекватне відтворення емотивного змісту тексту при перекладі є об'єктом інтересу сучасних перекладознавців, оскільки особливості психічного феномену емоцій, а також специфіка їхнього вираження в контексті конкретної культури створюють труднощі під час перекладу. Вивчення підходів до перекладу емоцій та емоційних станів становить перспективу подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гарбовский Н.К. Теория перевода. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 2007. – 544 с.
2. Комиссаров В.Н. Теория перевода. – М.: Высшая школа, 1990. – 252 с.

3. Мельничук С. В. Особливості українсько-англійського перекладу зменшувально-пестливих лексичних одиниць у художньому тексті // Мовні і концептуальні картини світу. – К., 2010. – Вип. 31. С. 114 -118.

4. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика.– М.: Р. Валент, 2006. – 240 с.

5. Стрельницкая Е. В. Эмотивность и перевод: особенности языковой передачи эмоций при художественном переводе с английского языка на русский язык: дис. кандид. филол. наук: 10.02.04 – М., 2010. – 264 с.

6. Усик Г. М., Пагурець О. І., Андросюк Г. Л. Особливості перекладу емоційно забарвлених англословних висловів // Теорія і практика перекладу. – К., 2010. – С. 323 - 326.

Анна Осьмук
Науковий керівник –д.філол. н., професор
Школяренко Віра Іванівна
(Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка)

КОНЦЕПТ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

На сучасному етапі лінгвістика, як і багато інших наук, здійснює переоцінку теоретичних та методологічних засад, своїх дослідницьких схем. Розвиток та становлення когнітивної лінгвістики дозволяє по-новому подивитися на поняття, які традиційно використовуються в дослідженнях мови та мовлення.

Метою статті є аналіз в науковій думці сутності поняття «концепт» та його значення в перекладі творів художньої літератури.

Вперше у вітчизняній лінгвістиці термін «концепт» використав С. Аскольдів-Алексєєв. Слово «концепт» походить від латинського «conceptus», що в перекладі означає «думка, уявлення, поняття», і первинно застосовувалося як термін логіки та філософії. За другою версією, автором якої є В. Колесов, під «концептом» розуміється не «conceptus» (умовно передається терміном «поняття») а «conceptum» («зародок», «зернятко»), з якого й виростають у

процесі комунікації всі змістові форми його втілення в дійсності [1, с. 81]. На нашу думку, слухними є обидві версії походження терміна, хоча друга точніше відбиває суть лінгвістичної категорії.

Термін «концепт» є новим у мовознавстві, проте, є підстави говорити, що його формування та розробка тривали протягом усього часу розвитку філософської думки. З одного боку, підґрунтям для терміна є дослідження семантичної системи мови. Серед науковців, які займалися вивченням цієї галузі мовознавства, відомі Аристотель, Н. Арутюнова, В. Виноградов, В. Григор'єв, В. фон Гумбольдт, Р. Карнап, К. Льюїс, О. Потебня, Б. Рассел, Черч та інші. З другого боку, термін концепт розроблявся в термінологічній системі логіки та філософії. Ним оперували М. Бубер, Л. Вітгенштейн, Г.Х. фон Вригтом, Е. Гуссерль, Х.-Г. Гадамер, М. Гайдеггер, Хосе Ортега-і-Гассет, І. Фізер, З. Фрейд, Т. Юнг та інші.

Узагальнений досвід вивчення терміна знаходимо в енциклопедичних виданнях. Тісний зв'язок між логікою та лінгвістикою стосовно терміна концепт простежується у виданні «Короткий словник з логіки» за авторством Д. Горського, в якому термінові присвячена окрема енциклопедична стаття. Концепт тут визначається як «зміст поняття, те ж, що і смисл».

У філософських словниках, зокрема за редакціями І. Фролова та С. Аверинцева, концепт подається як синонім одного зі значень поняття і трактується як смисл імені [5, с. 203], «те, розуміння чого є умовою адекватного сприйняття, засвоєння даного імені» [7, с. 593].

На сучасному етапі розвитку лінгвістики термін «концепт» набуває поширення та теоретичного обґрунтування. Так, серед його дослідників відомі Ю. Степанов, Н. Арутюнова, Н. Рябцева, Б. Борухов, Р. Розіна, О. Кубрякова, С. Нікітіна, Т. Радзієвська, А. Вежбицька, В. Телія та інші.

Думка, що концепти відбивають цілісну картину світу, яка існує поза мовним простором, і лише вербалізується в ньому, знаходить підтвердження у багатьох дослідників. Так, Н. Арутюнова відзначає, що «онтологія дійсності моделюється у вигляді системи концептів, які реконструюються за даними мови» [3, с. 9]. В. Колесов визначає культурний концепт як основну одиницю

ментальності, що в межах словесного знака та мови в цілому постає у своїх змістових формах як образ, поняття і символ [1, с.104].

Ю. Степанов бачить концепт «ніби згусток культури у свідомості людини; те, у вигляді чого культура входить у ментальний світ людини. І, з другого боку, концепт – це те, посередництвом чого людина – пересічна, звичайна людина, не «творець культурних цінностей» – сама входить у культуру, а в деяких випадках і впливає на неї... концепти не лише мисляться, вони переживаються. Вони – предмет емоцій, симпатій і антипатій, а іноді й зіткнень. Концепт – основна чарунка культури в ментальному світі людини» [3, с. 40-41]; за іншим визначенням, «...«жмуток» уявлень, понять, знань, асоціацій, переживань, який супроводжує слово..., і є концепт...» [3, с. 40].

В. Телія визначає концепт як «усе те, що ми знаємо про об'єкт, у всій екстенсії цього знання» [4, с. 97], а А. Вежбицька пояснює концепт як комплекс культурно-зумовлених уявлень про предмет [4, с. 215]. При цьому більшість науковців погоджуються з тим, що ядром концепту є стрижневе слово, смислова домінанта, що у процесі осмислення «обростає» новими семами, які в тексті реалізуються через мовні одиниці (слово, словосполучення, речення).

Головними напрямками досліджень концептів у перекладознавстві є опис способів їх вербалізації у певному дискурсі та виявлення особливостей їх структурування з метою відтворення способів перевербалізації цих концептів цільовою мовою.

Теоретико-методологічною основою таких досліджень є інтерпретативна теорія перекладу, що розглядає переклад як комунікативний процес, у якому беруть участь відправник вихідного тексту, перекладач та одержувач кінцевого тексту (О. Чердиченко) та лінгвокультурний підхід до визначення концепту, запроваджений В. Карасиком, що уможливорює виділення вербалізованої (у вигляді поняттєвого поля) частини концепту.

Сьогодні відомі дослідження, які стосуються когнітивного аспекту перекладу. Одним з таких досліджень є робота Т. Фесенко, яка присвячена вивченню проблеми перекладу концептуального змісту вербальних одиниць. На думку дослідниці перекладати слід не окремі вербальні форми, а концепти, які за

ними стоять. Оскільки існує зв'язок між групами реалій, можна розглядати національні специфічні терміни як елементи окремих смислових систем – концептів [6, с. 3].

Оскільки основними структурними одиницями мовної картини світу вважаються концепти, своєрідною альтернативою терміна «мовна картина світу» можна вважати таке поняття, як «концептосфера мови», запроваджене Д.С. Ліхачовим. Концептосфера – це сукупність концептів, з яких складається світорозуміння носія мови. Відштовхуючись від сукупності концептосфер окремої особистості, дослідник проходить до концептосфери національної мови, яка тим багатше і ширше, чим «багатше вся культура нації – її література, фольклор, наука, образотверче мистецтво» [2, с. 153].

Отже, центральне місце в сучасній парадигмі когнітивної лінгвістики посідають концепт і концептосфера – лінгвоментальні феномени, осмисленню яких присвячено праці плеяди вчених. Однак, найбільша увага в дослідженнях надається саме концепту.

Концепт відіграє значну роль при перекладі художніх текстів, оскільки під час їх перекладу досить часто застосовується концептуальний аналіз.

Концептуальний аналіз художніх текстів є потужним інструментом, який допомагає ретельно досліджувати глибинні текстові структури, відтворювати їх засобами іншої мови і вводити в обіг іншої культури.

Отже, у сучасному перекладознавстві все більше уваги приділяється відтворенню національної специфіки концептосфер різних культур. Наявність зв'язку між групами реалій, вплив різних типів контексту, що зумовлює вибір способу передачі їх цільовою мовою в певному дискурсі, уможливує розгляд національних специфічних термінів як елементів окремих смислових систем – концептів. Головними напрямками досліджень є опис способів вербалізації концептів у певному дискурсі та виявлення особливостей структурування останніх з метою відтворення способів їх перевербалізації цільовою мовою. Дослідження цієї теми має перспективи подальших розвідок, оскільки концепт відіграє значну роль при перекладі як художніх текстів, так і науково-технічних, у яких досить часто застосовується концептуальний аналіз.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесов В.В. «Жизнь происходит от слова...». – Санкт-Петербург: Златоуст, 1999. – 368 с.
2. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка [Текст] / Д. С. Лихачев // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. - М. : Academia, 1997. - С. 280-287.
3. Степанов Ю.С. Константы. Словарь русской культуры. Опыт исследования. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 824 с.
4. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и культурный аспекты. – М.: Школа «Языки русской культуры», 1996. – 228 с.
5. Українська радянська енциклопедія: У 12-ти томах / М.П.Бажан та ін. – К.: Гол.ред.укр.рад.енциклопедії, 1983.
6. Фесенко, Т. А. Специфика национального культурного пространства в зеркале перевода / Т. А. Фесенко. – Тамбов : Изд-во ТГУ, 2002.
7. Философский словарь / Под ред. И.Т. Фролова. – М.: Политиздат, 1991. – 560 с.

Анастасія Ряпалова

Науковий керівник – доц. Алексенко С. Ф.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

КРИТЕРІЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ НА РІВНІ ТЕКСТУ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ

У час глобалізації й інформаційних обмінів у фокусі інтересів сучасного перекладознавства знаходиться проблема вивчення адаптації тексту іншомовного походження до норм мови перекладу. Актуальним напрямом сучасних філологічних студій постає вивчення критеріїв соціокультурної адаптації як запоруки успішного процесу перекладу.

Через складну систему адаптаційних змін, соціокультурна адаптація має на меті зменшити культурну і часову відстань між текстом оригіналу та текстом перекладу [4, с. 19].

Серед соціокультурних критеріїв адаптації тексту оригіналу на рівні тексту виокремлюються [1, с. 130].

1. Ідіоматичні вирази та гра слів, які потребують певних фонових знань в новому мовному середовищі: *I've got to get myself all dolled up once in a while and go downtown to the Stardust Ballroom* [2, с. 173]. – *Тож я мушу вряди-годи виряджатися і йти до танцювальної зали Стардаст* [3, с. 175].

2. Використання займенників, яке не є притаманним для носіїв мови перекладу: *When you've got a child like him it's a cross, and you bear it, and love it* [2, с. 173]. – *Якщо ти маєш таку дитину як він, то це хрест, який ти повинен нести й любити* [3, с. 175].

3. Лакуни і культурні реалії, які можуть бути відсутніми в мові перекладу: *For all the money you've thrown down the sewer to do something that can't be done, I could have had a barbershop of my own instead of eating my heart out selling for ten hours a day* [2, с. 144]. – *Бо ті гроші, що ти викинула на те, чого не можна зробити, я міг би витратити на власну крамницю перукарського обладнання замість стовбичити по десять годин за прилавком* [3, с. 146].

4. Лексичні елементи, що відображають культурні та соціальні особливості носіїв мови джерела і їх особливості сприйняття навколишнього світу (позначення одиниць виміру, спеціальна термінологія, аббревіатури, власні імена, топоніми): *Frightened by their quarreling, Charlie whimpers* [2, с. 143]. – *Наляканий їхньою сваркою, Чарлі почав скиглити* [3, с. 145].

Отже, під час перекладу застосовується чимало перекладацьких прийомів, одним з яких є соціокультурна адаптація. Цей вид адаптації, заснований на чотирьох базових критеріях, дозволяє подолати просторово-часову та культурно-історичну відстані між текстом оригіналу та текстом перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Т.А. Дискурсивно-коммунікативная модель перевода: монографія. – М.: Флинта, 2010. 124 с.

2. Кіз Д. Квіти для Елджернона : роман / Деніел Кіз ; пер. з англ. Віктора Шовкуна. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 304 с.

3. Keyes D. : Flowers for Algernon / Daniel Keyes., 1994. – 311 с.

СЕКЦІЯ 7. Актуальні проблеми німецької лінгвістики

Гриценко Анна

Науковий керівник – доктор філол. наук, професор,

завідувач кафедри германської філології

Школяренко В.І.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

ДВІЙНИКИ-АНТАГОНІСТИ У РОМАНІ ЧАКА ПАЛАГНЮКА

«БІЙЦІВСЬКИЙ КЛУБ»

В епоху консюмеризму та змін по відношенню до чоловічої статі наростає дискомфорт людства по відношенню до сучасних культурних тенденцій, що стосуються ролі чоловіка у суспільстві. Саме тому роман «Бійцівський клуб» викликав надзвичайний інтерес читачів, особливо молоді. Чак Палагнюк використав модель відносин між головними героями, притаманну двійникам-антагоністам, як вдалий шлях зображення роздвоєння особистості. Двійники-антагоністи мають досить цікаву модель відносин, що має достатньо виражені ознаки, на відміну від інших типів двійництва в літературі. Надзвичайно цікаво розглянути сучасний і популярний роман «Бійцівський клуб» з точки зору двійництва у літературі, в той час як більшість асоціює його з клінічним роздвоєнням особистості.

Спираючись на наукову працю докторів філологічних наук Агранович С.З. і Саморукової І.В. «Двійництво»[1], можемо стверджувати що двійництво в широкому сенсі – це мовна структура, в якій образ людини коригується одним з історичних варіантів бінарної моделі світу. Двійництво являє собою мінімальну модель соціальності, мінімальну структуру людської спільноти: «один - другий». У цій примітивній структурі двійництво фіксує схожість і відмінність (несхожість), з іншого боку, воно концентрується на зв'язку «одного» з «другим». Можемо виділити три типи двійництва, одним із яких є двійники-антагоністи.

Двійники-антагоністи – це найпоширеніший і найочевидніший тип двійництва. Саме таку модель називає «двійництвом» доктор філологічних наук Е.М.Мелетинський, зводячи її до «вихідного архетипу подвійної природи перших літературно-міфологічних героїв» [2, с.95]. Відносини, що зв'язують двійників-антагоністів – конкуренція і протиборство. Двійники-антагоністи спочатку подібні, а потім протилежні. Структура, в якій вони реалізуються, як правило, моделює контрастний соціум.

Чак Палагнюк надзвичайно уміло та влучно використав модель відносин двійників-антагоністів у своєму романі, так як їх відносини утілюють протиборство. Згідно сучасної культури та швидких змін ідеалів людства постає багацько проблем та питань, пов'язаних з мораллю та баченням світу. Більшість бачить у романі проблему у психічній хворобі головного героя. Але це лише вуаль, літературний засіб для викладу основної ідеї роману, що полягає у протистоянні моделі ідеального, мужнього чоловіка у минулому та теперішнього образу того, що стало з чоловіками у сучасному світі.

Головний герой роману Джо працює консультантом по страхових виплатах у компанії, що займається виробництвом автомобілів. Він страждає на безсоння, бореться з ним, відвідуючи групи підтримки для хворих тяжкими захворюваннями. Джо потребує свободи, він відчуває, що замкнений в своєму власному тілі, тому коли з'являється Тайлер Дерден, його двійник, він помічає, що той наділений всіма тими якостями, яких потребує сам: «I love everything about Tyler Durden, his courage and his smarts. His nerve. Tyler is funny and charming and forceful and independent, and men look up to him and expect him to change their world. Tyler is capable and free, and I am not. I'm not Tyler Durden» [3, с.130].

Тайлер Дерден - харизматичний людина, що протестує проти устрою сучасного світу. Він намагається шкодити людям у знак протесту, наприклад, вклеюючи кадри порнографії в плівки сімейних фільмів [3, с.17], підливаючи власної сечі в їжу багатих людей [3, с.51], а також виробляючи високоякісне мило з людського жиру [3, с.63]. У романі можемо знайти безліч прикладів його бунтарської натури, і ось один із них: «We are God's middle children, according to Tyler Durden, with no special place in history and no special attention. Unless we get

God's attention, we have no hope of damnation or Redemption» [3, с. 103]. Спочатку Джо та Тайлер були нерозлучними, але ж потім головний герой зрозумів, що Тайлер – його проекція, і всі ті рішучі вчинки зробив не Тайлер, а він, бо вони – одне ціле. Джо зрозумів, що він важливий, він побачив, на що здатний, що його можуть шанувати десятки, сотні і навіть тисячі людей. Виникло протистояння, в якому переміг Джо: ««Oh, this is bullshit. This is a dream. Tyler is a projection. He's a dissociative personality disorder. A psychogenic fugue state. Tyler Durden is my hallucination» [3, с. 124]».

Отже спираючись на наукові праці літературознавців, було виявлено що Тайлер та Джо належать до типу двійників-антагоністів. Відносини, що зв'язують головних героїв – це конкуренція і протиборство. Структура, в якій реалізуються двійники-антагоністи, як правило, моделює контрастний соціум. У романі було зображено два контрастних соціуми: «офісний планктон» та «вільна людина». Із самого початку головний герой симпатизував своєму двійникові але ж потім виникло протистояння, в якому він переміг. Це ключова риса двійників антагоністів – вони спочатку подібні, а потім протилежні. Модель відносин двійників-антагоністів влучно була використана Палагнюком, як засіб зображення протистояння справжнього чоловіка і образ неповноцінного чоловіка сучасності, в'ялої людини що не може вчинити ніяких рішучих дій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агранович С.З. Двойничество / С.З. Агранович, И.В. Саморукова. – Самара: Самарский университет, 2001. – 130с.
2. Мелетинский Е.М. О литературных архетипах / Мелетинский Елеазар Моисеевич. – Москва, 1994. – 136 с.
3. Chuck Palahniuk Fight Club / Chuck Palahniuk. – United States, 1996. – 156 с.

Юлія Губіна
Науковий керівник – професор Школяренко В.І.
(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка)

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В РЕКЛАМІ

Ніщо не заважає в житті більше, ніж стереотипи. І звісно ж, хто як не голлівудські зірки, які втілюють красу та бездоганність, актори та актриси з рекламних відеороликів дарують суспільству ці стереотипи. «Стереотипи проявляються на всіх стадіях розвитку людини та в різних сферах її діяльності. Соціальні та гендерні ролі, які виконують в суспільстві чоловіки та жінки, зумовлені існуванням гендерних стереотипів, або навпаки; суспільство саме вирішує, які уявлення стосовно гендерних ролей та поведінки потрібні для ефективного функціонування.» [1]

Перше враження про людину складається протягом трьох секунд. Саме за цей короткий проміжок часу ми приписуємо співрозмовнику взагалі не ті характеристики, які він насправді має, а ті які були б характерними для нього. Ми оцінюємо людину за зовнішнім виглядом, одягом, манерами, тобто використовуємо загальноприйняті шаблонні образи чоловіка та жінки.

Сучасна культура відчуває на собі розквіт гендерної стереотипізації, яка яскраво проявляється саме в рекламі. «Метою реклами є включити нас в її структуру значень, спонукати до участі в декодуванні її лінгвістичних і візуальних знаків і отримати задоволення від цієї діяльності декодування». [2,с.36]

Британський письменник, теоретик Раймонд Вільямс стверджує, що «реклама – це «магія», тому що вона трансформує речі в гламурні означники (наприклад, перетворюючи машину в знак маскулінності) і ці означники притаманні нереальному, уявному світові.» [3, с.410.] Адже це дійсно так, коли ми бачимо автомобіль в рекламі то зрозуміло для всіх що зараз з'явиться красень чоловік. Отже, для чоловіків передбачені наступні ролі. По перше – мачо, мисливець за жінками. Вони постають впевненими в собі, активними, переможними, схильними до пригод. По друге – дбайливий батько, старанний господар. По третє - справжній товариш, який любить шумні компанії, гарний відпочинок після складного робочого дня (як зазвичай чоловіки в рекламі пива). Отже стереотипний чоловік з реклами встигає провести час з друзями, приділити увагу родині, зробити кар'єру та ще й захопити серце кожної жінки.

Традиційно жіночий образ представлений в рекламі як субординований повідношенню до чоловіка, представлений як сексуальний або декоративний об'єкт. Відомий соціолог Ірвінг Гофман аналізував рекламу з погляду візуального ряду. І виявив, що, як правило, «у рекламі чоловік зображується трохи вище, а жінка — трохи нижче (навіть якщо ця жінка — політичний діяч).» [3, с. 29] Тобто відбивається ніби ієрархічна підлеглість жінки. Тому не дивно, що жінки скоріше постають як споживачі товарів і значно рідше як авторитетні фігури, спроможні приймати власні рішення. Ідеальна жінка, з точки зору реклами, гарно виглядає, уміло стежить за собою, поєднує в собі якості справжньої господині, лагідної матері та умілої коханки. ...

Оскільки такі традиційні гендерні образи сприймаються як «природні» для людської поведінки, реклама в уявленні глядачів починає функціонувати не як джерело уявних чи бажаних гендерних ідентичностей, а як віддзеркалення того, якими ми є насправді. [3, с.29]

Стереотипні образи, хоча і досить часто вживаються та вміють переконувати споживача, мають суттєвий недолік. Підставте будь-кого із згаданих вище образів в рекламу конкурента - і ви не помітите різниці. Через стереотипних героїв бренд не має індивідуальних характеристик, його можна переплутати з іншим. Стандартний персонаж, подібний до тисяч інших, зробить таким і рекламований продукт.

Отже, можна зробити висновок, що стереотипи проявляються в усіх сферах діяльності та життя людини. Соціальні та гендерні ролі, які виконують в суспільстві чоловіки та жінки, зумовлені існуванням гендерних стереотипів, або навпаки; суспільство саме вирішує, які уявлення стосовно гендерних ролей та поведінки потрібні для ефективного функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агжихина Н. Гендерные стереотипы в современных масс-медиа / Н. Агжихина [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.a-z.ru/women_cdl/html/azhghinam

2. Почепцов Г. Теория коммуникации / Почепцов Г. - М.: Рефл-бук, К.: - 2001. – С.36.

3. Goffman E. Gender advertisements. New York, NY: Harper & Row. – 1979. – p.3-29.
4. Williams R. Advertising: the magic system // The cultural studies reader. / Ed.by S.During. - London: Routledge, 1993. - P. 410 – 423

Світлана Зуєнко

Науковий керівник – канд. філ. наук Оробінська Р.В.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А.С.Макаренка)

MERKMALE DER KONSTRUKTION DER ARGUMENTATION IM DEUTSCHSPRACHIGEN DISKURS DER GEGENWART

Der Arbeit ist der Analyse der deutschen virtuellen Werbung gewidmet. Hier geht es um die Merkmale der Konstruktion der Argumentation in der heutigen deutschsprachigen Werbung. Da die Werbung eine wichtige Rolle für unsere Gesellschaft spielt, ist es sehr nützlich die Vorstellung darüber zu haben. Es ist notwendig diese Frage zu erforschen. Die Werbung ist zum Gegenstand der sprachlichen und nicht sprachlichen Forschung geworden.

***Stichwörter:** deutschsprachiger Diskurs, Werbung, Argumentation.*

Problemstellung. Heute kann man sehen, wie das Forschungsinteresse zum Erlernen der Besonderheiten der Werbung steigt. Da die Internetwerbung relativ neu ist, untersucht man intensiv diese Frage und es bleibt aktuell bis heute.

Ziel – Untersuchung und Analyse der sprachlichen und außersprachlichen Mittel des manipulativen Einflusses, die am häufigsten im deutschen virtuellen Werbung verwendet werden.

Werbung – abgeschlossene Mitteilung, die auf den Käufer gerichtet ist. Merkmal eines Werbungstextes ist der knappe Text mit rhetorischer Intonation, pragmatischer Orientierung, Effekten der Massendigitalisierung, Interaktivität, Visualisierung, akustischem, prosodischem Abstand. Die Werbung ihre strukturellen Komponenten wie beispielsweise die Betitelung, Slogan, Untertitel, Intonation,

Informationseinheit, Schlussfolgerung, Referenz-Informationen, Unterschrift, Kommentar, graphischen Teil[1, c.27].

Internet-Werbung hat mehrere Vorteile: weniger Kosten, weiten Anwendungsbereich.

Auf der Grundlage der Analyse sind hier verschiedene Interpretationen und Ansätze der Wissenschaftler, Eigenschaften, die kennzeichnend für den Werbungsdiskurs sind, sowie eine Reihe von Vorteilen, die eine virtuelle Werbung im Vergleich zu anderen Arten von Werbung hat.

Argumentation – eine geschickte Auswahl der Beweismittel und als Ergebnis der Kunst der Gebatte. Das Argument ist empirisch und theoretisch. In der Werbung kombinieren beide empirischen Daten und theoretischen Überlegungen. Die Argumente werden in der Werbung verwendet, um die Motivation des Sinns zu begründen, Relevanz und Wünschbarkeit der Produkte zu zeigen.

Die Werbung hat eigenartige Struktur:

- 1) Den Titelkomplex (Firmennamen, Produkt-Logo, der Titel)

Katy Perry PURR Eau De Parfum Spray 50ml (1.7 Oz) EDP Perfume Von Katy Perry [2].

- 2) Slogan – spezifische Komponente der Werbung, kurze und attraktive Displays der Anerkennung einer Marke.

bade der, bade die, bade das (Schaumbad von Fischer& Fischer) [3].

- 3) Untertitel – eine Brücke zwischen dem Titel und Textkörper, dass den Leser der Werbung auf akzeptierte Idee bringt.

Die neuen Lippenstifte (підзаголовок)

Werden Sie kreativ! Mit den neuen Lippenstiften machen Sie Ihr Gesicht zu einem echten Kunstwerk [2].

- 4) Die Intonation ist auch dazu bestimmt, den Leser zu interessieren. Intonation ist in der Regel wie eine Einführung interpretiert, Exposition zum Hauptteil.

Keine Chance für Wetterlaunen

Von regengeplagt bis sturmverweht – Dove pflegt jedes Haar und verlost 100 Reparaturprodukte [2].

5) Die informative Einheit – der Großteil des Textes. Sie beschreibt eine Reihe von Produkten / Dienstleistungen. Dieser Teil enthält die Vorteile des beworbenen Artikels, die einzigartigen Vorteile, sondern auch zusätzliche Informationen, die das Ziel setzen den Verbraucher zu überzeugen, das Produkt zu konsumieren.

Der Naturkosmetik-Boom hat einen guten Grund: Denn Pflanzenextrakte, Vitamine und spezielle Wirkstoffe wie ätherische Öle bringen Ihre Haut auf ganz natürlichem Weg zum Strahlen [2].

6) Code – ein Aufruf Produkten / Dienstleistungen zu verwenden.

Empfindliche Haut und das gestiegene Umweltbewusstsein sorgen dafür, dass sich der Bio-Trend auch in Sachen Körperpflege mehr und mehr durchsetzt [2].

7) Die Schlussfolgerung umfasst die wichtigsten Gedanken des gesamten Textes, es wurde entwickelt, um die Leser von der Gerechtigkeit schriftlich zu überzeugen. Das sind in der Regel Etikette Formeln, solche wie:

«Wir warten auf Sie an die Adresse», «Wir sind froh Sie zu sehen», «Wir sind immer da» [3].

8) Hinweis enthalten E-Mail und Bankverbindung zu der weiteren Kommunikation.

Liza Habermayer

Arabellastraße 33

81925 München

Tel. +49 (0)89 / 9234 - 173

Fax +49 (0)89 / 9234 – 183

lisa.habermayer@myg.de [2].

In der Arbeit war ein Versuch unternommen, das Merkmal des Arguments in der neuen deutschen virtuellen Werbung aufzudecken. Die Werbung nutzt ständig verschiedene Techniken, um Management des Bewusstseins der Verbraucher zu schaffen und perlokutive Wirkung der Werbung zu erhöhen.

So hat die derzeitige virtuelle Werbung eine klare wissenschaftliche Grundlage. Sie ist mit wissenschaftlichen Mitteln der Psychologie und der Soziologie bewaffnet. Die Mittel des Werbegeschäfts sind in genaue wissenschaftliche Klassifizierung investiert. Sie bedecken alle Elemente des Werbungsprozesses: Werbekunden,

Konsumenten, Werbeartikel, Werbemittel und Medien, soziale und wirtschaftliche Bedingungen der Produktion und kommerzielle Tätigkeiten. Mit der Entwicklung der Internet-Technologie wird virtuelle Werbung immer wichtiger.

Man kann auch feststellen, dass treffend umrahmte Werbung ein wichtiges Mittel der Manipulation ist. So besitzt Manipulation einen besonderen Platz unter sozial-psychologischen Mechanismen der Beeinflussung (als Mittel zum Zweck) und ist ein integraler Bestandteil der modernen Gesellschaft.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бове К., Аренс У. Современная реклама / Бове К., Аренс У. – Тольятти: Издательский Дом Довгань, 1995. – 211 с.
2. Журнал «Cosmopolitan» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.cosmopolitan.de>.
3. Німецький форум [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kilokill.de>

Лук'янець Катерина

Науковий керівник – к.ф.н., ст. викл.

каф. герм. філології Оробінська Р.В.

(Сумський державний педагогічний

університет імені А.С.Макаренка)

ПОЧУТТЯ РАДОСТІ ЯК БАЗОВА ПОЗИТИВНА ЕМОЦІЯ

Емоції пронизують усі сфери життя людини, усю її комунікативну діяльність і відображаються на всіх рівнях мови [9, с. 24].

Ставлення людини (позитивне або негативне) до дійсності відображається в мозку і переживається як задоволення або незадоволення, радість, сум, гнів, сором. Такі переживання називають емоціями [9, с. 25].

Емоції людини неодноразово були об'єктом досліджень у психології (С.Л. Рубінштейн, Б. І. Додонов, Т. Браун, М. Спенсер), у лінгвістиці (Н.В.Романова, Н.П.Киселюк, С. Г. Воркачов, В. А. Маслова, Ю. Ю. Шамаєва).

За тлумачним словником української мови, **емоція** – це загальна активна форма переживання організмом своєї життєдіяльності, реакція психіки на задоволення чи незадоволення потреби [8, с. 121].

Сучасна лінгвістична наука активно займається дослідженням реалізації емоцій засобами мови. Емоції як феномен мовної, концептуальної та емоційної картин світу на сьогодні вивчені ще недостатньо. Саме тому доцільно розглянути сутність та особливості почуття радості (ПР), як одного з базових почуттів людини [9, с. 25].

Мета роботи – уточнити сутність та особливості емоційного стану радості, вираженого лінгвістичними засобами.

Дана мета вимагає вирішення таких завдань, як 1) визначити лінгвістичну сутність почуття радості; 2) встановити особливості реалізації ПР у мові.

Радість, як позитивна базова емоція, неодноразово була об'єктом лінгвістичних студій. У лінгвокультурології її досліджували такі українські вчені, як М. М. Гамзюк, Н.В.Романова, Н.П.Киселюк; російські: А. А. Залізник, С. Г. Воркачов, В. А. Маслова, Ю. Ю. Шамаєва; американські: К.Е. Ізард,

У. Джеймс; німецькі: Г. Дікерхоф, С. Файст.

Намагаючись визначити сутність ПР, учені зазнають значних труднощів. За американським психологом К. Є. Ізардом: «Радість – позитивне емоційне збудження, яке виникає при появі можливості повного задоволення актуальної потреби» [3, с.35].

Вітчизняний науковець С.Г. Воркачов дає поняттю «радість» таке визначення: «ПР — почуття, яке супроводжується відчуттям посилення і широти нашої здатності існувати і діяти. Це задоволення — в русі і в дії — існувати повніше і краще» [1, с.28].

Український вчений Додонов Б.І. характеризує ПР так: «Радість – це насолода, внутрішнє почуття задоволення внаслідок бажаного випадку. Можливий прояв – сміх, почервоніння обличчя, стрибання, стиснення піднятих вгору рук, жестикуляція, гучність голосу» [2, с.54].

Учені намагалися по-різному пояснити поняття «радість», але найбільш точним і повним, на нашу думку, є визначення ПР за українським тлумачним

словником: «Радість – це позитивний емоційний стан, пов'язаний з можливістю досить повно задовольнити актуальну потребу, вірогідність якої в цей момент була невелика і невизначена. Ця емоція відчувається після якоїсь творчої або соціально значущої дії і характеризується відчуттям упевненості й значущості, почуттям, що ти любиш і тебе люблять» [8, с. 232].

Визначення сутності ПР та особливостей його реалізації є можливим завдяки порівнянню цього почуття з іншими. Найбільш ефективним способом реалізації такого порівняння слугує класифікація цього почуття у співвідношенні.

Багато дослідників, серед яких С.Л. Рубінштейн, Б. І. Додонов, Т. Браун, М. Спенсер та ін., намагалися класифікувати емоції людини, беручи за основу різні характеристики. Зокрема за класифікацією Б.І.Додонова: модальність (позитивні – негативні, приємні – неприємні, задоволення – незадоволення); інтенсивність (слабкі й сильні); тривалість (тривалі, нетривалі); глибина (глибокі, поверхневі); усвідомленість (усвідомлювані, неусвідомлювані); вплив на організм (стенічні й астеничні); зміст (моральні, практичні, естетичні, інтелектуальні); стабільність [2, с. 43].

Класифікуючи ПР за цими характеристиками, розрізняють радість активну і пасивну. Одним із критеріїв такого поділу може бути відмінність у рівнях інтенсивності переживання ПР. Сильна радість може проявлятися бурхливо і тому здаватися активною, а слабка може здаватися пасивною. Але оскільки ПР є емоційним переживанням, вона ніколи не буває абсолютно пасивною або абсолютно активною. Радість не може бути пасивною, тому що завжди є станом нервового збудження. Те, що називається активною радістю, може бути насправді комбінацією збудження і радості у взаємодії з когнітивною і моторною системами [2, с. 33].

Прояви переживання ПР мають широкий спектр: від активності до споглядання [2, с.35]. Прояв радості легко розпізнається, але посмішка дорослої людини означає швидше привітання, ніж переживання радості. ПР викликається зменшенням градієнта нейронної стимуляції; є докази того, що вибірково

чутливість рецепторів і нервових механізмів також відіграє роль в її активізації [2, с. 36].

При обговоренні причин радості на феноменологічному рівні необхідно враховувати той факт, що радість є радше побічним продуктом, ніж прямим результатом думок і дій, спрямованих на її досягнення. ПР може виникати від негативного емоційного стану при зменшенні стимуляції, при впізнаванні добре знайомого або при творчих зусиллях. На психологічному рівні може підсилювати стійкість до фрустрації і сприяти впевненості в собі та мужності [1, с.12].

Емоційний стан радості виражають емотиви. За визначенням В. І.Шаховського, **ЕМОТИВ** – це мовна одиниця, у семантичній структурі якої є емоційна частка у вигляді семантичної ознаки, семи, семного конкретизатора, значення, завдяки чому ця одиниця адекватно вживається всіма носіями мови для вираження емоційного ставлення/стану мовця [9, с.58]. Їх розуміють та використовують всі мовці, тому що вони беруть участь у передачі інформації саме як смислові компоненти. Це пояснюється тим, що люди, спілкуючись, не лише використовують однаково всім зрозумілі слова певної мови, а й переживають схожі емоційні стани.

Радість також можна висловити за допомогою афективів [10, с.18]. **Афективом** називають емотив, значення якого для певного слова є єдиним засобом позначення відображувальної емоції без її називання [1, с. 25]. До афективів, які виражають емоційний стан радості, належать вигуки, вигуківі слова, пестлива лексика, емоційні адресативи, у тому числі й емотивні варіанти власних імен, які виражають у більш чистому вигляді емоції мовців, їхнє ставлення до адресатів та їхні емоційні інтенції.

Почуття радості може виражатися також за допомогою певних частин мови, а саме прикметників, займенників, прислівників, дієприкметників, що указує на оцінний суб'єктивний характер емоції радості, ознаки її градування: від нейтрального до дифузного, зменшеного чи збільшеного [5, с. 63].

Вираження емоційного стану радості відбувається шляхом наповнення синтаксичних конструкцій відповідною емотивною лексикою. До

синтаксичних емотивних конструкцій-виразників емоційного стану радості належать окличні речення, які поділяються на власне окличні та невласне окличні. До невласне окличних речень, в яких виражається радість, належать речення трьох основних комунікативних типів, які стали окличними в певному контексті завдяки вираженню сильного ступеня емоційного стану радості [5, с. 65].

Отже, радість, як позитивний емоційний стан, пов'язана з можливістю досить повно задовольнити актуальну потребу, вірогідність якої в цей момент була невелика і невизначена. Розрізняють активну і пасивну, сильну і слабку радість. У мові ПР реалізується через афективи, тобто через вигуки, вигуківі слова, пестливу лексику, емоційні адресативи та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воркачев С.Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа / С.Г. Воркачев / – Краснодар : КубГТУ, 2002. – 140 с.
2. Додонов Б.И. В мире эмоций / Б.И. Додонов / – Киев : Политиздат Украины, 1987. – 139 с.
3. Izard C.E. The face of emotion / C.E. Izard / – New York, Appleton-Century-Crofts, 1971. – 315 с.
4. Калошин В.Ф. Как стать счастливым по собственному желанию / В.Ф. Калошин / – Х.: Вид. группа «Основа», 2010. – 400 с.
5. Киселюк Н.П. Выражения эмоции "радость" у разных коммуникативных типах речень / Н.П. Киселюк // Вісник Житомирського державного університету. – 2006. – № 28. – С. 138 – 140.
6. Маслова В.А. Введение в когнитивную лингвистику / В.А. Маслова / – Наука. – 2004. – 296 с.
7. Ожегов С. И. Толковый словарь русского языка / С.И.Ожегов / – АСТ, Мир и Образование, 2014. – 205 с.
8. Словник української мови / Радість / Словник української мови: в 11 т. / — К.: Наукова думка, — 1970 – 1980.

9 . Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / В.И. Шаховский / — Воронеж : изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1987. — 188 с.

10. Шаховский В.И. Эмотивная семантика слова как коммуникативная сущность / В.И. Шаховский / Коммуникативные аспекты значения. – Волгоград : Волгоград. гос. пед. ун-т, 1990. — С. 29 – 40.

Мамедли Гюнель

Научный руководитель – проф. Школяренко В. И.

(Сумской государственный педагогический университет

имени А.С. Макаренко)

ИРОНИЯ КАК КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ КОНЦЕПТ (НА МАТЕРИАЛЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА)

Ирония рассматривается в нашем исследовании как культурологический концепт, с определенными лингвистической, психологической, культурно-исторической составляющими. Смысловым ядром иронии является семантическая неоднозначность, возникающая в результате интертекстуальной "игры" с различными кодами и языками ("чужой" и "своей" речи). Ирония как дискурсивная форма является одновременно и идеологическим процессом лингвистическим феноменом.

Концепт иронии и политический дискурс функционируют в сложной системе "культура" и вне ее адекватно описаны быть не могут. Концепт иронии в политическом дискурсе представляет собой модель современного мировосприятия политических реалий как семантически неоднозначных, интертекстуальных, культурно-обусловленных компонентов постмодернистской мультимедийной картины мира.

Политический дискурс - это сложное образование, обладающее четкой жанровой структурой, объективированное в устной и письменной формах, характеризующееся рядом специфических признаков, направленность коммуникативной деятельности на захват или удержание политической власти)

и выполняющие определённые функции в обществе: информативную, аргументативную, персуазивную, контролирующую и т.д. Политический дискурс определяет языковую картину мира и языковое сознание современного общества. Политическое мышление, политическое коммуникативное действие и языковая форма находятся в тесном единстве, что делает политический дискурс объектом междисциплинарных исследований.

А. Н. Баранов определяет политический дискурс как "совокупность дискурсивных практик, идентифицирующих участников политического дискурса как таковых или формирующих конкретную тематику политической коммуникации" [1, с. 246]. Е. И. Шейгал рассматривает политический дискурс в двух измерениях - реальном и виртуальном, при этом в реальном измерении он понимается как "текст в конкретной ситуации политического общения, а его виртуальное измерение включает вербальные и невербальные знаки, ориентированные на обслуживание сферы политической коммуникации [6, с. 16].

Политический дискурс понимается как актуальное использование языка в социально-политической сфере общения и, шире, в публичной сфере общения. Политический дискурс как специфическая сфера коммуникации, его структура и особенности стали объектом подробного лингвистического анализа относительно недавно. Ирония в этом смысле — менее популярный объект исследования в политической лингвистике.

Например: Англичане, говоря о своем отношении к французам, любят рассказывать исторический анекдот о том, как долго они не принимали идею французам построить тоннель под проливом Ла-Манш. Сохранилось воспоминание о том, как в середине XIX в. лорд Пальмерстон, премьер-министр Великобритании, ответил французскому инженеру де Гамону:

1. *“Are you asking us to shorten the distance which is already too short?”* («Вы просите нас сократить расстояние, и без того слишком короткое для нас?» — из рассказа англичанина). [5, с. 40].

2. А вот высказывания более позднего времени: *“The difference between a misfortune and a calamity is this: if Gladstone fell into the Thames, it would be a*

misfortune. But if someone dragged him out again, that would be a calamity.” Benjamin Disraeli. («Разница между несчастьем и катастрофой заключается в следующем. Если бы Гладстон упал в Темзу, это было бы несчастьем. Но если бы кто-нибудь вытащил его оттуда — это было бы катастрофой»). [4, с. 122]. Эта фраза, произнесенная английским политиком в XIX в., является яркой иллюстрацией ироничности как особенности политического дискурса англичан.

3. Высказывания премьер-министра У. Черчилля, относящиеся к середине XX в., также представляют собой образец ироничного отношения к соседним странам и признанным авторитетам: *“You can always count on Americans to do the right thing — after they've tried everything else.” Winston Churchill. («Всегда можно рассчитывать, что американцы поступят правильно — после того, как перепробуют все остальное»).* [2, с. 327].

“Too often the strong, silent man is silent only because he does not know what to say, and is reputed strong only because he has remained silent”. Winston Churchill. («Часто сильный, немногословный человек немногословен лишь потому, что ему нечего сказать. А сильным его считают потому, что он молчит»). [3, с. 126].

Таким образом, ирония может использоваться в качестве оружия, поскольку публичное унижение и сатирическая острота имеют свои естественные следствия даже в том, как критики укрепляют свою власть над текстами через приписывание текстам иронии. Вербальная ирония получила статус инструмента воздействия на собеседника в рамках политики как традиция выражения иронического отношения к оппоненту и его мнению в споре.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Баранов А. Н. Введение в прикладную лингвистику: Учеб. пособие / А.Н. Баранов / – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 360 с.
2. Ларина Т. В. Англичане и русские: Язык, культура, коммуникация / Т. В. Ларина / - М.: Языки славянских культур, 2013. – 327 с.
3. Ларина Т. В., Козырева М. М., Горностаева А. А. О грубости в коммуникативной этике в межкультурном аспекте: постановка проблемы / Т. В.

Ларина, М. М. Козырева, А. А. Горностаева / Вестник РУДН. Серия «Лингвистика», 2012. - 126—134 с.

4. Филиппова М. М. Английский национальный характер: учебное пособие. / М. М. Филиппова — М.: АСТ: Астрель, 2007. —122 с.

5. Шаронов И. А. Приемы речевой агрессии: насмешка и ирония / Агрессия в языке и речи. Сборник научных статей / И. А. Шаронов - М.: РГГУ, 2004. - 38—53 с.

6. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал / – Волгоград, 2000. – 431 с.

Дар'я Марченко

Науковий керівник – проф. Школярєнко В.І.

(Сумський державний педагогічний

університет

імені А.С.Макаренка)

НАЦІОНАЛЬНО-МОВНА КАРТИНА СВІТУ

У сучасних умовах глобалізації та європеїзації світу національно-мовна картина світу є на часі, тому особливої актуальності набуває дослідження особливостей, структури національно-мовної картини світу та визначення поняття «національно-мовна картина світу».

Предметом дослідження національно-мовної картини світу стали наукові праці російських та українських дослідників, а саме: О. Селіванової, В.Н.Телії, В.І.Постовалова, О.С.Христенко, В.Васильченко та багатьох інших.

На основі теоретичного аналізу наукових праць провідних лінгвістів було визначено, що являє собою взагалі поняття «картина світу», структуру та особливості національно-мовної картини світу.

Поняття «картина світу» належить до фундаментальних наукових понять. Воно виражає найсуттєвіші характеристики людини, її буття, взаємозв'язків з позамовною дійсністю [2; с.105]. Картина світу як його глобальний образ постійно формується у процесі контактування людини з навколишнім

середовищем та іншими членами соціуму, предметно-практичну діяльність, світосприйняття, яке є виявом характеру духовної сутності особистості.

На сучасному етапі розвитку лінгвістичних знань категорію «мовна картина світу» лінгвісти застосовують щодо:

- 1) опису екзотичних мов (індіанців, австралійців та ін.), які мають відмінну концептуалізацію світу порівняно з індоєвропейськими;
- 2) для етноцентричного та лінгвокультурологічного вивчення мови, її примітивів або стереотипів у контексті міфології, фольклору та культури;
- 3) для компаративістичної реконструкції лексичного складу в мертвих мовах або прамові на основі історичних та етимологічних словників;
- 4) для визначення національно-специфічних «наївних» знань про певні реалії або соціокультурних фонових знань системно-лексикографічного опису;
- 5) для мовної характеристики світосприйняття давніх народів на основі великих давніх текстів й ін.[5; с.15-16].

Тож, національно-мовна картина світу – це система понять, характерна для кожної мови, за допомогою якої носії мови сприймають (класифікують, інтерпретують) світ. Вивчення мовної картини світу певного народу – це шлях до кращого пізнання власне специфіки його мови, розуміння системи його уявлень, його самобутності та ментальності, що, врешті, і дозволяє здійснювати міжкультурну комунікацію [5; с. 23]. На всіх етапах історичного розвитку як мови, так і самого народу, мовна картина світу набуває нових видозмін, дослідження яких допоможе чіткіше та глибше поглянути на причини та особливості еволюції окремого соціуму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ономія компонентів фразеологічних одиниць: етнокультурний контекст/ В.Васильченко// Дивослово. – 2009. – №12.
2. Постовалова В. И. Картина мира в жизнедеятельности человека//Роль человеческого фактора в языке/ В. И. Постовалова.-М.,1988.
3. Селиванова Е. Когнитивная ономазиология/ Е. Селиванова.- Киев:Фитосоциоцентр, 2000.

4. Телия В. Н. Метафора как модель смыслопроизводства и ее экспрессивно-оценочная функция// Метафора в языке и тексте/ В. Н. Телия.-М.,1988.

5. Христенко О.С. Основи соціолінгвістики(на матеріалі німецької мови): навч. посіб./ О. С. Христенко. - Суми: Сумський державний університет, 2012.

Чібісова А.О.

Науковий керівник – к.ф.н, ст. викладач кафедри германської філології

Оробінська Р.В.

(Сумський державний педагогічний університет імені А.С.

Макаренка)

ГРОТЕСК ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОМІЧНОГО У НІМЕЦЬКІЙ ПРОЗІ

Постановка проблеми. Гротеск є одним із найпоширеніших у художній літературі та інших видах мистецтва специфічних способів досягнення дійсності. Великий внесок у дослідження гротеску зробили такі науковці, як М.М.Бахтін, Ю.В.Манн, В.Кайзер, Н.Д.Тамарченко, Л.Є.Пінський, Д.С.Ліхачов, Б.М.Ейхенбаум, О.В.Шапошнікова та ін. Проте, незважаючи на велику кількість досліджень гротеску, до єдиної точки зору щодо цієї категорії не дійшли і до сьогодні. Гротеск був і залишається одним із найскладніших і багатогранних явищ у мистецтві починаючи з найдавніших часів.

Гротеск можна прослідкувати ще і прадавніх міфах, майже з початку цивілізації. Зі зміною епох змінювалися його розуміння, функції та особливості.

Метою дослідження є висвітлення змісту поняття гротеск як засобу вираження комічного, а також визначення його конститутивних ознак у німецьких прозових творах.

Виклад основного матеріалу. Термін «гротеск» не є постійним, він еволюціонував у історії світового мистецтва. Якщо спочатку слово «гротеск» вживалося для позначення виду візерунку, то пізніше воно стало

використовуватися як характеристика специфічного художнього сприйняття та естетична категорія.

Особливої популярності в художній літературі гротеск як художній засіб набирає за часів Середньовіччя і Відродження. Підтвердженням цього є твори «Божественна комедія» Данте, «Гаргантюа та Пантагрюель» Ф. Рабле, «Дон Кіхот» М. Сервантеса де Сааведри та ін. Але й у подальші часи гротеск не втрачає свої позиції, яскраво втілюючись у просвітницьких творах «Мандрі Гулівера» Дж. Свіфта, «Життя та думки Трістрама Шенді, джентльмена» Л.Стерна та ін.

Наприкінці XVII ст. і протягом XVIII ст. поняття «гротеск» уживають уже без посилань на образотворче мистецтво, тобто гротеск набуває значення самостійної категорії естетики [1, с. 10]. Найбільший інтерес до гротеску виник у Німеччині. До нього зверталися філософи, письменники, естетики літератури. Теоретичним підґрунтям для становлення гротеску як категорії естетики стала праця Ю. Мезера «Арлекін, або Захист гротескно-комічного» (1761). Ю. Мезер назвав основні риси гротеску, де найважливішими, на думку науковця, були порушення пропорцій і химерність. Один із перших теоретиків романтизму Ф.Шлегель зазначав, що гротеск є проміжним явищем між комічним і трагічним, він виділяв цю ознаку як специфічну для поняття. Ф. Шлегель також уперше пов'язав між собою поняття «жанр» і «гротеск». Через те, що гротеск мав багато спільного із вираженням «містичного», «передчуттів», «безкінечності» та «постійного» руху, він набув особливої популярності серед письменників-романтиків. Гротеск можемо прослідкувати у яскравих формах у жанрі роману доби романтизму. До речі, Ф. Шлегель охарактеризував такі романи як «зібрання арабесок», поезії і прози, реальності і фантазії [1, с. 40].

На розширення уявлень дослідників про гротеск вплинула художня творчість таких письменників XIX ст., як Е. Т. А. Гофман і Т.Манн. Кожен із митців розглядав гротеск як засіб критичного зображення суспільства і духовної ницості людства.

У ранній новелістиці Г. Манна, наприклад, вже стає помітним тяжіння до гротеску й згущення сатиричних барв, які виявляються також і в першому романі “Земля обітована” [1, с. 39].

Гротескний “дисонанс” у творах “Крихітка Цахес” (1819) та “Золотий горнець” (1819) зображено іронічно чи казково-примирливо. Так, у повісті “Крихітка Цахес” Е. Т. А. Гофмана гротескною є надзвичайна потворність Цахеса, адже він зовні нагадує редиску. Однак, потворність сама по собі є не достатнім елементом гротеску, вона стає такою у поєднанні з бурхливим схваленням філістерами “талантів” малюка Цахеса, та закоханістю у нього красуні Кандіди. Б. Шалагінов запевняє, що цей прийом згодом поширився в усій романтичній літературі [2, с. 52].

Дослідниця О. Шапошнікова зазначає, що у творах романтиків гротескне зображення світу будується за рахунок деформації зовнішньої пластики реальності [3, с. 23]. Внутрішній світ персонажа, наприклад у творі “Крихітка Цахес”, прихований або гротескні пориви героя подаються в аспектах моральних істин [3, с. 8].

Висновок. Гротеск як характеристика специфічного художнього сприйняття та естетична категорія, розвивався ще з античних часів і набирав особливої популярності за часів Середньовіччя і Відродження. Гротеск набув особливої популярності серед німецьких письменників-романтиків як засіб критичного зображення суспільства і духовної ницості людства та вираження суб’єктивного світовідчуття письменника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дормидонова Т. Ю. Гротеск как литературоведческая проблема / Т.Ю. Дормидонова // Известия РГПУ имени А. И. Герцена. – 2008. – № 51. – С. 40–44.
2. Кобленкова Д. В. Проблемы становления теории гротеска / Д.В.Кобленкова // Новый филологический вестник. – 2006. – № 3. – С. 26–36.
3. Шапошникова О. В. Гротеск и его разновидности : автореф. дисс... канд. филол. наук : спец. 10.01.08. / О.В. Шапошникова. – М., 1978. – 24 с.

4. . Guthke K. S. Die modern Tragikomedie – Theoria und Gestalt / K.S.Guthke. – Gottinge, 1968.

Аліна Яцина

Науковий керівник – д.ф.н., проф. Школяренко В. І.

(Сумський державний педагогічний університет

імені А. С. Макаренка)

**ДЖЕРЕЛА ПОХОДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА
ПОЗНАЧЕННЯ ЗОВНІШНОСТІ ТА РИС ХАРАКТЕРУ ОСОБИ В
АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Англійська мова багата на фразеологічні одиниці, які є об'єктом інтересу багатьох дослідників не лише як мовні явища та частина лексико-граматичного та стилістичного складу мови, але також і як лінгвокультурне явище. Розуміння сутності значення того чи іншого фразеологізму відкриває можливості до осягнення національного складу мислення самого народу як носія мови.

Фразеологія англійської мови включає безліч підгруп фразеологічних одиниць, які можуть виокремлюватися як за структурним, так і за прагматичним або тематичним критерієм. Однією з найцікавіших з точки зору лінгвокультурології групою фразеологізмів є фразеологічні одиниці (ФО) на позначення зовнішності та рис характеру особи.

Такі ФО є відображенням уявлень носіїв мови про психологію особистості, у зв'язку з чим даний фразеологічний пласт представляє значний інтерес для дослідження мовної картини світу. У мовній картині світу людина розглядається як біологічна істота з певними фізичними достоїнствами і недоліками, з інтелектуальними, вольовими, морально-етичними і емоційно-психологічними характеристиками особистості, у яких відбивається мораль суспільства, релігійне виховання і загальні засади; а також як істота соціальна з позиції її місцезнаходження в суспільстві, приналежності до певної соціальної групи, соціальної ролі тощо[2, с. 5].

Національний образ зовнішності та характеру є феноменом народної культури та відіграє важливу роль у процесі спілкування. Національний образ

зовнішності – це сукупність уявлень і асоціацій, що склалися історично і тому є достатньо стійкими. Вони відображають пізнавальний, соціальний і культурний досвід народу, включають також емоційний, прагматичний та естетичний аспекти його сприйняття та оцінки[1, с. 54]. Входячи до складу англійської мови, ФО на позначення зовнішності та рис характеру особи мають різні джерела свого походження та можуть бути розділені на групи відповідно до цих джерел. У широкому смислі, всі фразеологізми англійської мови можна умовно розділити на два класи: споконвічно англійські ФО та запозичені фразеологізми.

До споконвічно англійських ФО належать ті, джерелами яких є фольклор, звичаї та традиції народу, світогляд англійського народу, національна картина світу, англійська література тощо. Можна визначити такі групи джерел лінгвокультурної інформації у складі ФО народного походження:

1) історико-суспільні джерела: *like a sieve* – дірява, як решето (про голову); *to be in someone's black books* – бути в немилості в кого-небудь, *to sit on the Penniless Bench* – хвилюватися, почувати себе дуже неспокійно;

2) релігійно-обрядові джерела, традиції та забобони: *a black sheep* – паршива вівця, ганьба в сім'ї; дослівно «чорна вівця» (за старим повір'ям, чорна вівця відзначена печаткою диявола);

3) фольклорні джерела: *have kissed the Blarney stone* – бути підлесником (за переказами, кожен, хто поцілував камінь, що знаходиться у замку Бларні в Ірландії, отримував дар улесливої мови).

Свою роль у поповненні фразеологічного складу англійської мови зіграв і світогляд її носіїв. Наприклад, любов британців до рідної домівки знайшла відображення у ФО на позначення характеру особи (*as safe as houses* – цілком надійний, на якого можна покластися). Велика Британія являє собою острів, оточений морем, а тому англійська мова насичена лексикою з морської тематики. Прикладом може слугувати ФО на позначення зовнішності людини *broad in the beam* – людина з широкими стегнами (де *beam* – це металева або дерев'яна поперечна балка на кораблі).

Значний вплив на становлення фразеологічного складу англійської мови мала національна література. Зокрема, можна виокремити ФО на позначення

зовнішності та рис характеру особи, джерелами яких є творчість таких британських письменників: В. Шекспір (*pride of place*– зарозумілість, *to out-Herod Herod*– перевершити самого Ірода в жорстокості, *an itching palm* – схильність брати хабарі тощо), В. Скотта (*foeman worthy of smb. 's steel*– гідний суперник), Дж. Свіфта (*is walking over my grave*– тремтіти від страху або хвилювання), Ч. Діккенса (*bag of bones*– виснажений чоловік (шкіра та кістки), *an Artful Dodger*–пройдисвіт) і т.д.

Одним із важливих джерел ФО слугує також релігія, передусім – біблійні тексти, наприклад: *the apple of Sodom*–красивий, але гнилий плід, *from the bottom of ones heart*–від щирого серця, від усієї душі, та цілі речення й різні іменні атрибутивні, дієслівні та прислівникові звороти: *to bear one's cross*– нести свій хрест, *to condemn oneself out of one's mouth*–засудити себе самому, *to sow the wind and reap the whirlwind*–жорстоко неоплатитися (посіяти вітер, пожати бурю), *to worship the golden calf*–поклонятися золотому теляті (найбільше в житті цінувати гроші) і т.д.

Що ж до ФО, які були запозичені з інших культур, то найбільш вагомим джерелом тут стала антична культура з огляду на історичні зв'язки британців та римлян. Прикладами таких фразеологізмів можуть слугувати: *an ass in a lion's skin* – осел у левовій шкурі, *a fly on the wheel*–людина, схильна перебільшувати свою участь в якій-небудь справі, *the skeleton at the feast*–людина, що псує чужі веселощі, *a snake in the grass*–змія підколотна, підступний, прихований ворог тощо.

Таким чином, можна стверджувати, що ФО на позначення зовнішності та рис характеру особи мають джерелами свого походження як англійську культуру, так і включають запозичені фразеологізми. Фразеологічний фонд англійської мови настільки великий, що повне його дослідження та дослідження всіх його джерел – праця дуже кропітка, яка потребує більш детального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В. В. Об основных типах фразеологических единиц / Виноградов В. В. – М: Наука, 1986. – 243 с.

2. Филимонова Н. В. Фразеологизмы, номинирующие человека по чертам характера, в русском и немецком языках: структурный и семантический аспекты: автореф. дисс. ... к. филол. н.: 10.02.20. Челябинск, 2011. 24 с.

Ємець Анна

Науковий керівник- проф. Школярєнко В.І.

(Сумський державний педагогічний університет

ім. А.С. Макарєнка)

ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ В НАУКОВО- ФАНТАСТИЧНОМУ РОМАНІ

Формування суспільства, абсолютно всіх сфер його діяльності знаходить відображення в мові. Наука й техніка грають істотну роль в житті сучасної людини, що вивчення термінології знаходить все більшого значення та розвитку. Наукова й технічна термінологія регулярно притягували до себе інтерес фахівців різних науки й техніки. Аналіз праць з дослідження термінології говорить про те, що вивчення термінів здійснюється як фахівцями окремих галузей знань, так і лінгвістами.

Актуальність дослідження обумовлюється високим інтересом філологів до жанру сучасної наукової фантастики та вживанням у ній різних тематичних груп термінів. Глибоке лінгвістичне дослідження мови фантастики зможе допомогти нам встановити, який вплив мають наука й техніка на мову художньої літератури. Незважаючи на те, що наукова фантастика й орієнтована на широке коло читачів, але часто автори, що працюють у цьому жанрі, закладають у твори складні наукові гіпотези, теорії, проблеми, розуміння яких пов'язане з широким залученням термінології.

Для науково-фантастичного роману властива направленість на досягнення наукової та технічної діяльності; нарівні з незвичайними елементами у ньому мають бути наукові гіпотези та технічна фантазія.

Мова художньої літератури є особливою областю функціонування термінології. Під впливом науково-технічних відкриттів відбувається проникнення термінологічної лексики у багатofункціональні різновиди сучасної

літературної мови, що призводить до необхідності вивчення нових мовних визначень, пов'язаних із виходом спеціалізованих одиниць за межі мови науки.

У твори термінологія вводиться переважно без пояснень. Як правило, це часто вживані терміни, пов'язані з різними галузями науки, техніки, тому вони зрозумілі для сучасного читача. Так, дуже часто використовуються назви різних професій: *anthropogenetic* (N. Okolienko), *a linguist* (O. Berdnik), *volcanologist* (V. Chemeris), *planetologist* (O. Korapanov), *epidemiologist* (V. Tarnavsky), *computer scientist* (O. Levchenko). Велику роль у розкритті терміна відіграє його внутрішня форма, яка вказує одночасно на поняття й ознаку, на основі яких названо предмет (*aircraft- is a machine that is able to fly by gaining support from the air, control panel is a component of Microsoft Windows that provides the ability to view and change system settings, generator- electronic devices that generate repeating or non-repeating electronic signals.*).

Використовуючи термінологічну лексику з художньою метою, автори демонструють нові явища у формуванні мовних процесів.

Аналізу стилістичного функціонування термінологічної лексики в мові наукової фантастики присвячені публікації Н. В. Новикової, С. В. Владимірова. Використання термінів у літературі зумовлене тим завданням, яке ставить той чи інший автор, його естетичним смаком і майстерністю. У тексті твору терміни виконують певні стилістичні функції.

Висновки: Отже, у зв'язку з тим, що науково-технічна термінологія являє собою розряд лексики, який у сучасному світі розвивається найбільш прогресивно, показує соціальні зміни, яскраво відображує розвиток, вважаємо доцільним вивчити функціонально-стилістичні особливості термінологічної лексики в науково-фантастичному романі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абакумова Г.О. До питання про експресивність терміна / Г.О. Абакумова // Мовознавство. – 1981. – № 4. – С. 102–112.

2. Афинская З.Н. Культура научной речи: термины и их синонимы / З.Н. Афинская // Вестник МГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2010. – № 3. – С. 101–112, № 3. – С. 85–88.
3. Бесекирская Л.К. К вопросу об определении термина / К.Л. Бесекирская, М.В. Белозеров // Терминоведение. – 1996. – № 3. – С. 34–37.
4. Общая терминология: Вопросы теории / [А.В. Суперанская, Н.В. Подольская, Н.В. Васильев] ; отв.ред.: Т.Л. Канделаки. – 6-е изд. – М. : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2012. – 248 с.
5. Чернышева Т.А. Природа фантастики / Т.А. Чернышева. – Иркутск : Изд-во Иркутского гос. ун-та, 1985. – 336 с.